

**ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SUÇLULARIN İADESİ

ZEHRA CANSU ORHAN

EYLÜL 2019

**ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SUÇLULARIN İADESİ

ZEHRA CANSU ORHAN

EYLÜL 2019

Tez Başlığı :Suçluların İadesi

Tezi Hazırlayan:Zehra Cansu ORHAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Mehmet YAZICI
Enstitü Müdürü

Bu tezin yüksek lisans derecesi elde etmek için gerekli koşulları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Feriha Bilge TANRIBİLİR
Kamu Hukuku ABD Başkanı (Uhde)

Bu tez tarafımdan incelenmiş olup Yüksek Lisans Tezi olarak uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Doğan SOYASLAN
Tez Danışmanı

Tez Jüri Tarihi: 03/09/2019

Tez Jüri Üyeleri:

Prof. Dr. Doğan SOYASLAN (Çankaya Üniv.) :

Doç. Dr. Elvan KEÇELİOĞLU (Çankaya Üniv.) :

Doç. Dr. Olgun DEĞİRMENCİ (TOBB Üniv.) :

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, tez çalışmamda bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları bilimsel etik kurallar gözeterek ifade ettiğimi ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

Adı, Soyadı: Zehra Cansu ORHAN

İmza:

Tarih: 01/10/2019

ÖZET

SUÇLULARIN İADESİ

ORHAN, Zehra Cansu

Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Doğan SOYASLAN

Eylül 2019, 118 sayfa

Suçluların iadesi; şüpheli, sanık ve hükümlülerin uluslararası andlaşmalar veya mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde gerçekleşen bir süreçle bir devlet tarafından diğer bir devlete teslim edilmesidir. Suçluların iadesine ilişkin tüm işlemler, belirli ilkeler ve esaslar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. İade sürecinde gözetilmesi gereken bu kurallar, devletlerin uluslararası hukukta tanımlanan yükümlülüklerinden kaynaklanmaktadır.

Her devletin hukuk sistemine göre değişiklik göstermekle birlikte, usul işlemlerinin tamamlanması zaman alabilmektedir. Uygulamada karşılaşılan bu sorunu aşmak amacıyla, kişinin iadeye rıza gösterdiği durumlarda basitleştirilmiş iade usulü uygulanmaktadır. Türk hukuk sisteminde ise basitleştirilmiş iade kurumu, “rıza dayalı iade usulü” başlığı altında 6706 sayılı Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu’nun 17 nci maddesi çerçevesinde uygulama bulmaktadır.

Bu çalışmamızda, öncelikle Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi ve 6706 sayılı Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu çerçevesinde suçluların iadesi kurumuna ilişkin ilke ve esaslar anlatılacaktır. Çalışmanın son bölümünde ise Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesine Ek 3 üncü Protokol ve 6706 sayılı Kanun

kapsamında, Türk hukuk sistemi bakımından yeni bir düzenleme olan rızaya dayalı iade kurumunun esaslarına değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Suçluların İadesi, Basitleştirilmiş iade, Rızaya Dayalı İade, Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi, Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesine Ek 3 üncü Protokol

ABSTRACT

EXTRADITION

ORHAN, Zehra Cansu

Master Thesis

The Institute of Social Sciences

Department of Public Law

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Doğan SOYASLAN

July 2019, 118 pages

Extradition is a formal process by which suspects, accused persons and sentenced persons is surrendered by one state to another based on a international convention or rule of reciprocity. All processes related to extradition are carried out in accordance with certain rules and principles. These rules and principles, which must be observed during the extradition process, are arised from the obligations of states defined in the international law.

Although it depends on the necessities of the legal system of each state, in generally, conclusion of procedural processes related to extradition may take a long time. In order to solve this problem, simplified extradition procedure is applied where the requested person gives consent to the extradition. In Turkish legal system, the simplified extradition has been regulated in the Law On International Judicial Cooperation In Criminal Matters numbered 6706 under the title of “extradition based on the consent”.

In this study, first of all, rules and principles extradition will be explained within the frame of the European Convention on Extradition and Law On International Judicial Cooperation In Criminal Matters numbered 6706. In the last chapter of the study, the new institution for the Turkish legal system called “extradition based on the consent”

will be mentioned within the frame of the Third Additional Protocol to the European Convention and the Law Numbered 6706.

Key Words: Extradition, Simplified Extradition, Extradition Based On The Consent, European Convention on Extradition, Third Additional Protocol to the European Convention on Extradition

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL BULUNMADIĞINA İLİŞKİN SAYFA.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM SUÇLULARIN İADESİ KURUMU

I. TANIM, TEMEL ESASLAR, HUKUKSAL NİTELİK VE TARİHSEL GELİŞİM	4
A. Tanım	4
B. Temel Esaslar	5
C. Hukuksal Nitelik	7
D. Tarihsel Gelişim.....	8
II. İADE HUKUKUNUN KAYNAKLARI	9
A. Uluslararası Hukuk Kuralları.....	9
B. İç Hukuk Kuralları	11
III. SUÇLULARIN İADESİ VE SINIRDIŞI ETME KURUMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI.....	14
IV. ULUSLARARASI DÜZEYDE ARAMA YÖNTEMLERİ.....	16
A. INTERPOL Kapsamında Uluslararası Düzeyde Arama Yöntemleri.....	16
B. Avrupa Tutuklama Müzekkeresi.....	17
V. SUÇLULARIN ULUSLARARASI CEZA MAHKEMELERİNE İADESİ.....	19

İKİNCİ BÖLÜM
İADENİN KOŞULLARI

I. İADE İÇİN GEREKLİ ŞARTLAR.....	21
A. İade Andlaşmasının Varlığı	21
B. Çifte Cezalandırılabilirlik İlkesi.....	24
C. Suçun Kovuşturulabilir Olması.....	26
D. Suçun İade Edilebilir Olması	29
II. İADENİN KABUL EDİLEMEYECEĞİ HALLER	32
A. Vatandaşlık	32
B. Mültecilik	35
C. Siyasi Suç	38
D. Düşünce Suçu	42
E. Askeri Suç	43
F. Mali Suç.....	45
G. İade Talebinin Ciddi Olmaması	45
H. Ölüm Cezası veya İnsan Onuru ile Bağdaşmayan Ceza	47
I. Non Bis In Idem Kuralı	49
III. TALEP EDİLEN DEVLETİN YARGILAMA YETKİSİ	51
IV. İADE TALEBİNİN YERİNE GETİRİLMESİNİN ZORUNLU OLMADIĞI HALLER	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İADE USULÜ

I. TÜRKİYE'DEN YABANCI DEVLETE İADE.....	55
A. Talepname ve Değerlendirilmesi	55
1. Genel Olarak	55
2. Merkezi Makamın İnceleme Yetkisi	58
3. Mahkemenin İnceleme Yetkisi	61
B. İade Kararı.....	63
C. Geçici Tutuklama ve Diğer Koruma Tedbirleri	64
1. İade Talebinin İletilmesinden Önceki Süreç	64
2. İade Talebinin İletilmesinden Sonraki Süreç	66
II. TÜRKİYE'NİN İADE TALEPLERİ.....	67

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İADENİN SONUÇLARI

I. TALEP EDİLEN DEVLET BAKIMINDAN SONUÇLARI	72
A. Teslim Yükümlülüğü	72
1. Genel Olarak	72
2. Teslimin Ertelenmesi	73
3. Geçici Teslim	74
4. Eşyanın Teslimi.....	74
5. Transit Geçiş	75
B. Masraflara Katlanma Yükümlülüğü.....	77
II. TALEP EDEN DEVLET BAKIMINDAN SONUÇLARI.....	78
B. Hususilik Kuralı	78
1. Genel Olarak	78
2. İadeye Konu Suçta Meydana Gelen Değişiklikler	80
3. Üçüncü Bir Devlete İade.....	81
4. Hususilik Kuralının İstisnaları	82
a. Talep Edilen Devletin Onayı	82
b. İade Edilen Kişinin Rızası	83
c. Ülkenin Terk Edilmemesi veya Tekrar Geri Gelinmesi	84
B. Yeniden Yargılama Teminatı.....	86
C. Talep Eden Devletin Bilgi Verme Yükümlülüğü.....	88

BEŞİNCİ BÖLÜM
RIZAYA DAYALI İADE

I. RIZAYA DAYALI İADE KAVRAMI VE TANIMI.....	89
II. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA RIZAYA DAYALI İADE	92
III. RIZAYA DAYALI İADE USULÜ	94
A. Türkiye’den Yabancı Devlete Rızaya Dayalı İade	94
1. Genel Olarak	94
2. Rızaya Dayalı Usul Uyarınca İade Yükümlülüğü.....	95
3. Rızaya Dayalı Usulün Başlatılması.....	97
4. İade Talebine Esas Belgelerin İletilmesi.....	99
5. Bilgilendirme Yükümlülüğü	99

6. Geçici Tutuklama Durumunda Bildirimler	101
7. İadesi Talep Edilen Kişinin Rızası ve Rızanın Geri Alınması	103
8. İade Kararı.....	106
9. Teslim.....	107
10. Transit Geçiş	108
B. Yabancı Devletten Türkiye'ye Rızaya Dayalı İade	109
1. Genel Olarak	109
2. Rızaya Dayalı İadenin Usulü ve Teslim.....	109
IV. RIZAYA DAYALI İADEDE HUSUSİLİK KURALI	110
A. Genel Olarak	110
B. Hususilik Kuralının Uygulanmasından Feragat	111
C. Hususilik Kuralının Uygulanmasından Feragatin Geri Alınması	113
SONUÇ	115
KAYNAKÇA.....	119

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	: Avrupa Konseyi
AÜEHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
CGTİHK	: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
M.Ö.	: Milattan Önce
Parag.	: Paragraf
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SASMUS	: Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi
SDÜHFD	: Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TVK	: Türk Vatandaşlığı Kanunu
UCD	: Uluslararası Ceza Divanı
UNODC	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi
y.y.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Günümüzde yalnızca bilim ve teknoloji alanında değil, uluslararası ilişkiler yönünden de büyük bir değişim ve ilerleme yaşanmaktadır. Bu bakımdan, her geçen gün devletlerin birbirleriyle daha fazla etkileşim içinde oldukları küreselleşme gerçeğiyle yüz yüze bir uluslararası toplumun varlığından söz etmek yanlış olmayacaktır.

Küreselleşmenin, olumlu sonuçların yanında bir takım sorunları da beraberinde getirdiği bilinen bir gerçektir. Küreselleşmenin etkisiyle toplumlararası ilişkilerin artması ile teknoloji alanında kaydedilen gelişmeler sınıraşan suçların artışına yol açmış ve artan suç oranları toplumları tehdit eden ciddi bir sorun haline gelmiştir. Zira suçun sınıraşan niteliğinin gereği olarak, suç sonucu ortaya çıkan zarar yalnızca suçun işlendiği devletin kamu düzenini bozmamakta; tüm uluslararası toplumu etkilemektedir.

Bu bakımdan uluslararası toplumun karşı karşıya olduğu yaygın suç olgusu, her geçen gün devletler arasında daha yoğun bir iş birliğini gerektirmektedir. Gerek suçların sınıraşan niteliği gerekse de suçluların eskiye nazaran daha hızlı yer değiştirebilme imkânlarına sahip olması, suç ve suçlularla mücadelede uluslararası adli iş birliğine duyulan ihtiyacı daha fazla hissettirmektedir. Devletler, suçlularla ulusal ve küresel düzeyde etkin bir mücadele için ihtiyaç duydukları iş birliğinin hukuki zeminini tesis etmek ve mevcut olanları daha da güçlendirmek amacıyla ikili ve çok taraflı anlaşmalara taraf olmaktadır. Ancak adli iş birliğinde başarıya ulaşılması için buna imkân tanıyan güçlü bir yasal zeminin varlığının yanında, devletlerin bu alanda sahip oldukları enstrümanları etkili kullanması gerekmektedir.

Suçluların iadesi, adli iş birliğinde devletlerin sıklıkla başvurduğu yöntemlerin başında gelmektedir. Bilinen en eski adli iş birliği türü olan suçluların iadesi, geçmişte olduğu gibi günümüzde de suç ve suçlulukta mücadelede büyük önem taşımaktadır. Hatta sınıraşan suçların işlenilmesindeki artış ve suçluların yer değiştirme olanakları dikkate alındığında, suçluların iadesi kurumunun gelecekte de

sahip olduğu önemi koruyacağını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Bu kapsamda, günümüzde cezai konularda adli iş birliği türleri arasında devletlerin sıklıkla başvurduğu suçluların iadesinin etkili ve hızlı bir şekilde uygulanması son derece önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Devletler zaman içerisinde suçluların iadesi kurumunun adli iş birliğindeki öneminin farkında olarak kurumun etkinliğinin artırılması, iade sürecinin hızlandırılması ve kolaylaştırılması amacıyla yeni arayışlar içerisine girmişlerdir. Zira iadesi talep edilen kişinin bulunduğu ülkenin tespitinden sonraki aşamada; iade evrakının tercümesinin yapılması ve uygun kanallardan muhatap ülkeye iletilmesi, talep edilen devlette yapılacak iade incelemesi kapsamında tüm adli ve idari süreçlerin tamamlanarak iade talebine ilişkin nihai karara varılması ve sonrasında iadesi talep edilen kişinin tesliminin gerçekleştirilmesi belirli bir süreyi gerektirmektedir. Devletlerin iç hukuklarında yer alan kurallar, iade sürecinin hantallaşmasına sebep olabilmektedir. Bu durumun sebep olduğu zaman kaybı dolayısıyla, suçların iadesi alanında devletlerin artık “basitleştirilmiş iade” kurumuna giderek daha çok önem verdiği, kurumun uygulanmasını etkinleştirmek için taraf oldukları andlaşmalarda ve iç hukuklarında düzenlemeler yaptıkları görülmektedir.

“Basitleştirilmiş iade” usulünün düzenlendiği Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesine (SİDAS) Ek 3 üncü Protokol, Avrupa Konseyi üye devletlerinin imzasına 10 Kasım 2010 tarihinde açılmıştır. 19 maddeden oluşan SİDAS’a Ek 3 üncü Protokolün amacı iade talebine konu ilgili kişinin iade işlemine rıza göstermesi durumunda klasik iade usulüne nazaran süreci hızlandırmak suretiyle kişinin iade talep edilen ülkede bekletilmesinin önüne geçilerek, bir an önce teslim aşamasına gelinmesidir.

26/04/2016 tarihli ve 6711 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan SİDAS’a Ek 3 Nolu Protokol’ün, çekince ve beyanlarla onaylanması Bakanlar Kurulu’nun 09/05/2016 tarihli kararıyla uygun bulunmuş ve Protokol 22/05/2016 tarihli ve 29719 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Protokol 01/11/2016 tarihinden itibaren Türk hukuku bakımından yürürlüğe girmiştir.

Uluslararası hukukta “basitleştirilmiş iade” olarak adlandırılan kurum, 05/05/2016 tarihinde yürürlüğe giren 6706 sayılı Cezaî Konularda Uluslararası Adli

İş Birliği Kanunu'nun 17 nci maddesinde "rızaaya dayalı iade usulü" başlığı altında Türk hukukuna aktarılmıştır. Kanun'daki bu düzenlemeyle SİDAS'a Ek 3 üncü Protokol hükümlerine uygun olarak, kişinin iadeye rıza göstermiş olması halinde klasik iade süreci işletilmeden kısa sürede kişinin teslimi gerçekleşmekte ve böylece sürecin uzaması engellenmektedir.

SİDAS, uygulamada suçluların iadesi konusunda devletler arasında en çok başvuru alan ve iki taraflı iade andlaşmalarına da model teşkil eden en kapsamlı uluslararası sözleşme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle alışmamızda, SİDAS ve 6706 sayılı Kanun kapsamında klasik iade usulü genel hatlarıyla anlatılacaktır. Bu kapsamda, birinci bölümde suçluların iadesi kurumu ve benzer kurumlarla olan ilişkisi ele alınacaktır. İkinci bölümünde, suçluların iadesi için aranan olumlu ve olumsuz şartlar anlatılmaya çalışılacaktır. Üçüncü ve dördüncü bölümlerde klasik iade usulü anlatılacak ve suçluların iadesinin hem talep eden hem de talep edilen devlet bakımından doğurduğu sonuçlar ile yükümlülükler anlatılacaktır. Bu bölümlerde SİDAS ile Türkiye'nin taraf olduğu ikili ve çok taraflı andlaşmalar çerçevesinde düzenlenen 6706 sayılı Kanun hükümleri kapsamında Türk hukuku ortaya konulmaya çalışılacaktır. Son bölümde ise, rızaya dayalı iade usulünün esasları SİDAS'a Ek 3 üncü Protokol ile 6706 sayılı Kanun sistematiiğinde ele alınacaktır. Çalışma kapsamında yeri geldikçe karşılaştırmalı hukuk değerlendirmelerine, uygulama örneklerine ve yargı içtihatlarına yer verilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SUÇLULARIN İADESİ KURUMU

I. TANIM, TEMEL ESASLAR, HUKUKSAL NİTELİK VE TARİHSEL GELİŞİM

A.Tanım

Günümüzde suç olgusu uluslararası bir boyut kazandığından, adaletin gerçekleşmesi için ceza davalarının amacına uygun bir şekilde görülmesi ile sınıraşan suçlardan kaynaklanan yetki uyumsuzlukların çözülmesi amacıyla devletler arasında etkili bir iş birliği yapılması zorunludur¹. Suçluların, suç işledikten sonra başka bir ülkeye kaçmaları veya suçun işlendiği yerin soruşturma ve kovuşturmayaya yetkili adli makamların yargılama yetkisi dışında bulunması nedeniyle gerekli adli işlemlerin yerine getirilememesi suçluların cezasız kalmasına yol açabilecek nedenlerdir. Devletler, bu durumun suçla mücadelede yaratacağı olumsuz sonuçların farkında olarak, adli konularda birbirleriyle iş birliği yapmakta ve uluslararası adli iş birliği enstrümanlarına sıklıkla başvurmaktadırlar.

Uluslararası adli iş birliği, “bir devletin yetkili bir adli makamının diğer bir devletin adli makamı adına yerine getirdiği işlemler bütünü” olarak tanımlanabilir². Cezaî konularda yaygın olarak uygulanan uluslararası adli iş birliği türleri; karşılıklı adli yardımlaşma (istinabe), suçluların iadesi, hükümlülerin nakli ile soruşturmanın, kovuşturmanın ve infazın devri olarak karşımıza çıkmaktadır.

---

¹ ÜNAL Şeref, Uluslararası Hukuk, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005, s.243

² Tanım için bkz. 6706 sayılı Cezaî Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu'nun genel gerekçesi.

Günümüzde devletlerin adli iş birliği alanında sıklıkla başvurduğu “suçluların iadesi” kurumu ise en genel anlamda, “bir ülkede suç işleyip yargılanmakta veya cezasını çekmekte iken başka bir ülkeye kaçan kişilerin yargılanması veya hükmolunan cezayı çekmesi amacıyla, istem üzerine yabancı bir devlete teslim edilmesi” şeklinde tanımlanmaktadır³. Bir başka ifade edişle, suçluların iadesi bir devletin ülkesinde bulunan kişinin, başka bir devletin ülkesinde işlemiş bulunduğu bir suçtan dolayı şüpheli veya sanık ise hakkında soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin yapılması amacıyla ya da hükümlü ise hakkında hükmolunan cezanın infazı amacıyla diğler bir devlete teslim edilmesidir⁴. Devletler suç işleyen kişilerin ödüllendirilmemesi ve suçlulukla etkin bir şekilde mücadele edilmesi için suçluların iadesi yoluna sıklıkla başvurduklarıdır⁵.

B. Temel Esaslar

Suçluların iadesi, “iade et ya da yargıla” (aut dedere aut judicare) kuralına dayanmaktadır⁶. Devletlerin cezalandırma yetkisi bakımından mülkilik ilkesine istisna getiren bu kural, iade edilmeyen kişinin suçun işlendiği yerden farklı bir ülkede yargılanmasına ve evrensellik ilkesinin uygulanmasına imkân sağlamaktadır⁷.

³ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, Uluslararası Ceza Hukuku, 5.baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019, s.202.

⁴ ÖZGENÇ İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2009, s.816

⁵ SOYASLAN Doğan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018, s.176

⁶ Bu ilkeyi “ya iade et ya cezalandır” olarak ifade eden Grotius’a göre, ülkesinde suçlu bir kimse bulan devletin iki şeyden birini yapması gerekir: “Öteki devletin başvurusu üzerine suçluyu cezalandırması” ya da “İsteyen devlete dilediği gibi cezalandırması için suçluyu vermesi.” Detaylı bilgi için bkz. ACER Yücel, KAYA İbrahim, Uluslararası Hukuk, 9. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2018, s.165. Ayrıca bkz. KOCAOĞLU Serhat Sinan, Uluslararası Ceza Hukuku ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Perspektifinden Evrensellik İlkesi, Ankara Barosu Dergisi, S. 1, 2010, s.76

⁷ Devletlerin yargılama yetkisi konusunda; suçun işlendiği yeri esas alan “mülkilik” (ülkesellik), failin vatandaşlığını esas alan faile göre şahsılık, mağdurun vatandaşlığını esas alan mağdura göre şahsılık, ihlal edilen ulusal menfaatleri esas alan “koruma” ve suçun uluslararası niteliğini esas alan “evrensellik” ilkeleri mevcuttur. Bunlar arasında mülkilik (ülkesellik) ilkesine göre, her devlet kendi ülke sınırları içerisinde geçerli olacak ceza kurallarını koymak ve kendi ülke sınırları içerisinde bu kuralları ihlal edenleri yargılama ve cezalandırma yetkisine sahiptir. Evrensellik ilkesine göre ise, ceza kanunları suçun nerede, kim tarafından ve kime karşı işlendiğine bakılmaksızın tüm suçlara uygulanır. Detaylı bilgi için bkz. Aydın Devrim, Ceza Kanunlarının Yer Yönünden Uygulanması, TBB Dergisi, S. 94, 2011, s.133-41

Doğrudan yargılama yetkisinin uygulanmasının yanı sıra, belirli sebeplerle suçlunun iadesinin gerçekleşmemesi durumunda, iadeye seçenek olarak soruşturma ve kovuşturma devri yolları işletilerek suçlunun bulunduğu ülkede cezai takibata tabi tutulması mümkündür. Benzer şekilde, infazın devri yolu işletilerek suçlunun bulunduğu ülkede cezasının infazının gerçekleştirilmesi de gündeme gelebilmektedir. Bununla birlikte suçlunun delillerin bulunduğu ve suçun işlendiği ülkeye gönderilmesi, adli işlemlerin sonuçlandırılması bakımından çok daha kolay ve etkili bir yoldur⁸. Cezanın infazı için yapılan iade talepleri bakımından da, kişinin mahkûm olduğu ülkeye iade edilerek bu ülkede cezasını infaz etmesi, özellikle infaz rejimindeki farklılıklar sebebiyle bulunduğu ülkede daha kısa sürede tahliye edilmesi gibi ihtimallerin bertaraf edilmesi açısından önem taşımaktadır. Bütün bu nedenlerle, ceza adaletinin sağlanması bakımından öncelikli olarak suçun işlendiği ülkeye suçluların iadesinin sağlanması; bunun mümkün olmaması halinde ise son çare olarak diğer adli iş birliği yöntemlerine başvurulması uygun olacaktır.

“İade et ya da yargıla” ilkesinin günümüzde; suçlunun talep eden ülkeye teslimi ve bunun mümkün olmaması halinde bulunduğu ülkede yargılamasının yanı sıra üçüncü seçenek olarak bir “uluslararası ceza mahkemesine teslim edilmesi” şeklinde yorumlanmasına ilişkin bir yaklaşım da söz konusudur⁹.

Suçluların iadesi kurumuna hâkim olan bir diğer ilke ise, “non inquiry” (işin esasının incelenmemesi) olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ilkeye göre, talep edilen devlet, işin esasına girmeden yalnızca iade için olumlu ve olumsuz şartlarının mevcut olup olmadığını araştıracaktır¹⁰. İade hukukunda şekli inceleme ilkesi kabul edildiği için iade yargılaması sırasında fiilin iadesi istenen kişi tarafından işlenip işlenmediği incelenmemelidir¹¹.

---

⁸ TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, a.g.e., s.203

⁹ Detaylı bilgi için bkz. Report Of The Working Group On The Obligation To Extradite Or Prosecute (Aut Dedere Aut Judicare), 66th Session of the International Law Commission, A/CN.4/L.844, Parag. 33

¹⁰ ULUTAŞ Ahmet, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Suçluların Geri Verilmesi, 1.Baskı, Şen Matbaa, Ankara, s.26

¹¹ TURHAN Faruk, Cezaî Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları: Doktrin ve Uluslararası Gelişmeler Işığında Bir Değerlendirme, SDÜHFD, S. 8/2, 2018, s.17

C. Hukuksal Nitelik

Hukuksal niteliği bakımından suçluların iadesi, uluslararası adli iş birliği yöntemi olarak tanımlanmaktadır.

Suçluların iadesi kurumunun dayandığı hukuksal kaynaklar bakımından konu incelendiğinde ise; suçla mücadeleyle ilgili olması nedeniyle ceza hukukunu, kendisinden iade talep edilen devlet ile sanık arasında doğurduğu ilişki nedeniyle ceza muhakemesi hukukunu ve devletlerarası bir uygulama olması açısından ise devletler genel hukukunu ilgilendirdiği görölmektedir¹². Suçluların iadesi uluslararası hukuk ve iç hukukun harmanı olan kuralların uygulanmasını gerektirmektedir. Zira uluslararası sözleşmeler devletlere suçluları iade yükümlölüğu getirmekte; suçlunun sözleşme kapsamında iade edilmesi için gerekli şartların bulunup bulunmadığı ise iç hukuk kurallarına göre deđerlendirilmektedir¹³. Bu açıdan bakıldığında, kurumun karma bir nitelik taşıdığını ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Öte yandan, suçluların iadesine ilişkin işlemleri gerçekleştirme ve iadeye karar verme yetkisine sahip makamlar özelinde konu incelendiğinde, devletlerin hukuk sistemlerinin farklılıklar içerdiği görölmektedir. Türk hukuku bakımından konu değerlendirildiğinde; suçlu iadesinin hem yargısal hem de idari bir işlem niteliği taşıyan karma bir kurum olduğu sonucuna varılmaktadır¹⁴. Bununla birlikte, günümüzde giderek daha çok yargısal bir işlem olması yönünde gelişmeler mevcuttur¹⁵.

---

¹² ERGÖL Ergin, Teori ve Uygulamada Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, Ankara, 2003, s. 19-20

¹³ DUGARD John, VAN DEN WYNGAERT Christine, Reconciling Extradition With Human Rights, The American Journal of International Law, S. 92, 1998, s.188

¹⁴ TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, a.g.e., s.202

¹⁵ ULUTAŞ, a.g.e., s.26

D. Tarihsel Gelişim

Cezai konularda adli iş birliği türleri arasında suçluların iadesi, devletlerarasında geçmişten bu yana uygulandığı bilinen en eski adli yardımlaşma türüdür¹⁶.

Suçluların iadesinin tarihçesi M.Ö. 13 y.y.'a dayanmaktadır. Bu dönemde Mısır ve Hitit devletleri arasında imzalanan ve dünya tarihinde bilinen ilk yazılı barış andlaşması olan Kadeş Barış Andlaşmasında, suçluların karşılıklı olarak iade edileceğine dair bir madde bulunmaktaydı. İzlerine Roma Devleti'nde de rastlanılan suçluların iadesi, devletin en yüksek otoritesi tarafından talep edilen ve daha çok Roma'ya bağlı devletlere karşı bir üstünlük göstergesi olarak uygulanmakta olan kurumdu¹⁷.

19. y.y.'a kadar bir hükümet tasarrufu ve siyasi bir işlem olarak değerlendirilen suçluların iadesinin, 19. y.y. başlarında imzalanan iki taraflı andlaşmalarla hukuksal çerçevesi oluşturulmaya çalışılmıştır¹⁸. Bu döneme kadar ise, suçluların iadesi yalnızca siyasi suçlular için kabul edilen bir yöntem olarak uygulanmıştır.

Günümüzde, suçlunun suç işlediği ve kamu düzenini ihlal ettiği yere getirilerek yargılama sürecinin tamamlanması veya hakkında verilmiş cezanın infazının temini giderek daha fazla önem kazandığı kabul edilmektedir¹⁹.

---

¹⁶ TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, a.g.e., s. 202-203

¹⁷ DEMİRBAŞ Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Seçkin Yayınları, 2019, s.179

¹⁸ Bkz. ERGÜL, a.g.e., s. 19-20

¹⁹ ULUTAŞ, a.g.e. s.20

II. İADE HUKUKUNUN KAYNAKLARI

A.Uluslararası Hukuk Kuralları

Suçluların iadesi kurumu, devletlerin taraf olduğu ikili andlaşmalar ve çok taraflı sözleşmelerde düzenlenmektedir.

Avrupa Konseyi (AK) bünyesinde hazırlanan ve 13/12/1957 tarihinde imzaya açılan “Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi (SİDAS)” müstakilen suçlu iadesini düzenleyen ve bu kurumun en geniş katılımı ile uygulanmasını sağlayan ilk çok taraflı sözleşmedir. Türkiye'nin 13/12/1957 tarihinde imzaladığı SİDAS, 18/04/1960 tarihinde Türk hukuku bakımından yürürlüğe girmiştir. SİDAS hâlihazırda tüm AK üye devletleri ile 3 AK üyesi olmayan devlet arasındaki suçluların iadesi işlemleri bakımından uygulama bulmaktadır²⁰.

Zaman içerisinde uluslararası alanda değişen koşullar ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda hazırlanan ek protokollerle SİDAS'ın hükümleri yeniden yorumlanmış ve genişletilmiştir. Bu kapsamda:

- 15/10/1975 tarihinde imzaya açılan SİDAS'a Ek 1 inci Protokolün başlangıç bölümünde, insanlığın ve bireyin korunmasını güçlendirmek amacıyla Protokolün hazırlandığı belirtilmektedir. İki bölümden oluşan Protokolün 1 inci bölümünde, SİDAS'ın 3 üncü maddesinde ret sebebi olarak düzenlenen siyasi suçun kapsamı ele alınmış ve 1948 Tarihli Birleşmiş Milletler (BM) Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi ile savaş kurallarına ilişkin Cenevre Sözleşmeleri kapsamındaki suçların siyasi olarak kabul edilmeyeceği düzenlenmiştir. Protokolün 2 nci bölümünde ise “non bis in idem” ilkesinin hangi hallerde iade talebinin reddine dayanak teşkil edeceği düzenlenmiştir²¹.

²⁰ SİDAS'a, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 47 AK üyesi ülkenin tamamı taraf bulunmaktadır. AK dışında da İsrail, Güney Kore ve Güney Afrika SİDAS'a taraf olan devletlerdir. SİDAS'a taraf olan devletlerin imza ve yürürlük tarihleri ile çekince ve beyanları için bkz. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/024>

²¹ 25/04/2016 tarihli ve 6709 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan SİDAS Ek 1 Nolu Protokolün, çekince ve beyanlarla onaylanması Bakanlar Kurulu kararıyla uygun bulunmuş ve Protokol 22/05/2016 tarihli ve 29719 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Protokol 09/10/2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

- 17/03/1978 tarihinde imzaya açılan SİDAS'a Ek 2 nci Protokolde, mali suçlar bakımından SİDAS'ın uygulanmasını kolaylaştırmak için çifte cezalandırılabilirlik şartının bulunması kaydıyla vergi, resim, gümrük ve kambiyo senetlerine ilişkin suçların da iade talebine konu olabileceği, iade talebinin hükümlünün yokluğunda verilen bir mahkumiyet kararına dayanması halinde hangi şartlar altında iade talebinin kabul edilebileceği, talep eden devlette çıkarılan af kanununun etkisi ve merkezi makamlar arasında doğrudan iade taleplerinin iletilmesi konuları düzenlenmiştir²².

- 10/11/2010 tarihinde imzaya açılan SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolde, iadesi talep edilen kişinin iade işlemine rıza göstermesi durumunda, SİDAS'ta yer alan iade sürecini kolaylaştırmak ve hızlandırmak suretiyle "basitleştirilmiş iade" usulü ve esasları belirlenmiştir²³.

- 20/09/2012 tarihinde imzaya açılan SİDAS'a Ek 4 üncü Protokolde, taraf ülkeler arasında SİDAS'ın uygulanmasında zaman içerisinde ortaya çıkan güçlüklerin bertaraf edilmesi ile daha hızlı ve etkin iade prosedürü uygulanmasına katkı sağlamak açısından zamanaşımı, iade talepnameşi ve talepnameyi destekleyici belgeler, hususilik kuralı, üçüncü ülkeye iade ve transit geçiş konusunda SİDAS'a ilave düzenlemeler getirilmiştir²⁴.

Çok taraflı sözleşmelerin yanısıra, devletler karşılıklı olarak imzaladıkları iki taraflı andlaşmalarla da suçlu iadesi konusunda uygulayacakları kuralları düzenleyebilmektedirler. Bahsi geçen iki taraflı andlaşmalar müstakilen suçlu iadesine yönelik düzenlenebildiği gibi; hukuki ve cezai konularda diğer adli iş birliği

---

²² 08/05/1991 tarihli ve 3732 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan SİDAS Ek 2 Nolu Protokolün, çekince ve beyanlarla onaylanması Bakanlar Kurulu kararıyla uygun bulunmuş ve Protokol 21/05/1991 tarihli ve 20877 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Protokol 08/10/1992 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

²³ 26/04/2016 tarihli ve 6711 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan SİDAS Ek 3 Nolu Protokolün, çekince ve beyanlarla onaylanması Bakanlar Kurulularıyla uygun bulunmuş ve Protokol 22/05/2016 tarihli ve 29719 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Protokol 01/11/2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

²⁴ 26/04/2016 tarihli ve 6712 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan SİDAS Ek 4 Nolu Protokolün, çekince ve beyanlarla onaylanması Bakanlar Kurulularıyla uygun bulunmuş ve Protokol 22/05/2016 tarihli ve 29719 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Protokol 01/11/2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

türlerini de içeren detaylı andlaşmalarda da suçlu iadesi hükümlerine yer verilebilmektedir²⁵.

SİDAS ile suçluların iadesine ilişkin hüküm içeren iki taraflı andlaşmalar arasındaki ilişkiyi; bir başka ifade edişle, hangisinin öncelikli uygulanacağı konusunu düzenleyen SİDAS'ın 28 inci maddesi, "*İşbu Sözleşme, tatbik olunduğu ülkeler bakımından, iki âkit taraf arasındaki iki taraflı andlaşma ve sözleşmelerin suçluların iadesine dair hükümlerini ilga eder.*" hükmünü içermektedir.

Buna göre;

- SİDAS, taraf devletlerin aralarında imzalamış oldukları ikili andlaşmaları ilga etmiş ve onların yerine geçmiştir.
- Taraf devletler, ancak SİDAS'ın hükümlerini tamamlayıcı ya da bu hükümlerin uygulanmasını kolaylaştırıcı nitelikte ikili andlaşma ya da çok taraflı sözleşme imzalayabilirler.
- Bazı ülkeler arasında yeknesak bir iade mevzuatının (Avrupa Tutuklama Müzekkeresi gibi) ya da karşılıklılığa dayalı bir sistemin mevcut olduğu durumlarda söz konusu özel hükümler SİDAS hükümlerine göre öncelikli uygulanır²⁶.

B. İç Hukuk Kuralları

Türk hukukunda suçluların iadesi kurumuna ilişkin ilk yasal düzenleme, 01/03/1926 tarihinde yürürlüğe giren 765 sayılı Türk Ceza Kanununun (TCK) 9 uncu maddesinde yer almaktaydı ve bu maddede sadece hangi hallerde iade talebinin kabul edilmeyeceği düzenlenmişti ²⁷. 01/06/2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237

---

²⁵Türkiye suçlu iadesi konusunda 30 devlet ile iki taraflı andlaşma imzalamış ve yürürlüğe koymuştur: ABD, Arnavutluk, Avustralya, Belarus, Bulgaristan, Cezayir, Fas Krallığı, Gürcistan, Hindistan, Irak, İran, KKTC, Kazakistan, Kırgızistan, Kuveyt, Libya, Kuzey Makedonya, Mısır, Moğolistan, Özbekistan, Pakistan, Polonya, Rusya, Slovenya, Suriye, Tacikistan, Tunus, Türkmenistan, Umman, Ürdün. Bahse konu andlaşma metinleri için bkz. <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/ikili.html>

²⁶ ERGÜL, a.g.e., s.28

²⁷ Mülga 765 sayılı TCK'nın 9 uncu maddesi: "*(1) Bir cürümden dolayı bir Türkün ecnebi devletlere iadesi talebi devletçe kabul olunamaz. (2) Siyasi veya ona murtabit cürümlerden dolayı bir*

sayılı TCK'nın mülga 18 inci maddesinde ise, "Geri verme" başlığı altında suçlu iadesinin usul ve esasları konusunda eskiye nazaran daha ayrıntılı bir düzenlemeye yer verilmişti.

5237 sayılı TCK'nın 18 inci maddesinde de zaman içerisinde uygulamada ortaya çıkan sorunların bertaraf edilmesi için değişikliğe gidilmişti. Zira TCK'nın 18 inci maddesinin birinci fıkrasının ilk halinde yer alan hakkında ceza kovuşturması başlatılan veya mahkûmiyet kararı verilmiş olan bir yabancının kovuşturmanın yapılabilmesi veya hükmedilen cezanın infazı amacıyla yabancı devlete iade edilebileceğine ilişkin düzenleme; uygulamada soruşturma aşamasında suçlu iadesinin mümkün olmadığı şeklinde yorumlanmaktaydı. 18/06/2014 tarihli ve 6545 sayılı Kanunla yapılan değişikikle soruşturma aşamasında da suçluların iadesinin mümkün olduğu açık bir şekilde düzenlenmiş ve uygulamada yaşanan bu sorun bertaraf edilmiştir²⁸.

5237 sayılı TCK'nın mülga 18 inci maddesinde kanun koyucunun terminoloji bakımından "geri verme" terimini tercih ettiği; Türkiye'nin taraf olduğu ve bu alanda

---

ecnebinin ecnebi devletlere iadesi talebi devletçe kabul edilemez.(3) Ecnebi devletçe vukubulan iade talebi üzerine istenilen kimsenin Türkiye'de bulunduğu mahal mahkemei asliyesince tabiiyeti ve cürmünün mahiyeti hakkında bir karar verilmesi lazımdır. (4) Türk tebaasından olduğu yahut cürmünün siyasi ve askeri veyahut bunlara murtabit cürümlerden bulunduğu mahkemece sabit olanların iadesi talebi kabul olunamaz. (5) Ecnebi olduğuna ve cürmünün adi ceraimden olduğuna karar verilen kimsenin iadesi talebi hükümetçe kabul olunabilir. (6) İadesi talep ve kabul olunan kimse hakkında mahalli müstantikliğince tevkif müzekkeresi verilebilir."

²⁸5237 sayılı TCK'nın mülga 18 inci maddesi: "Yabancı bir ülkede işlenen veya işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle hakkında ceza soruşturması ya da kovuşturması başlatılan veya mahkûmiyet kararı verilmiş olan bir yabancı, talep üzerine, soruşturma ya da kovuşturmanın yapılabilmesi veya hükmedilen cezanın infazı amacıyla geri verilebilir. Ancak, geri verme talebine esas teşkil eden fül; a) Türk kanunlarına göre suç değilse,b) Düşünce suçu veya siyasi ya da askeri suç niteliğinde ise,c) Türkiye Devletinin güvenliğine karşı, Türkiye Devletinin veya bir Türk vatandaşının ya da Türk kanunlarına göre kurulmuş bir tüzel kişinin zararına işlenmişse,d) Türkiye'nin yargılama yetkisine giren bir suç ise,e) Zamanaşımına veya affa uğramış ise,Geri verme talebi kabul edilmez.(2) Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere, vatandaş suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez.(3) Kişinin, talep eden devlete geri verilmesi halinde ırkı, dini, vatandaşlığı, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle soruşturulacağına ya da kovuşturulacağına veya cezalandırılacağına ya da işkence ve kötü muameleye maruz kalacağına dair kuvvetli şüphe sebepleri varsa, talep kabul edilmez.(4) Kişinin bulunduğu yer ağır ceza mahkemesi, geri verme talebi hakkında bu madde ve Türkiye'nin taraf olduğu ilgili uluslararası sözleşme hükümlerine göre karar verir. Bu karara karşı temyiz yoluna başvurulabilir.(5) Mahkeme geri verme talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verirse, bu kararın yerine getirilip getirilmemesi Bakanlar Kurulunun takdirine bağlıdır.(6) Geri verilmesi istenen kişi hakkında koruma tedbirlerine başvurulmasına, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşme hükümlerine göre karar verilebilir.(7) Geri verme talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi halinde, ayrıca Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre tutuklama kararı verilebilir veya diğer koruma tedbirlerine başvurulabilir.(8) Geri verme halinde, kişi ancak geri verme kararına dayanak teşkil eden suçlardan dolayı yargılanabilir veya mahkûm olduğu ceza infaz edilebilir."

hüküm ihtiva eden ikili ve çok taraflı andlaşmaların bazılarında “iade” terimi kullanılırken, bazılarında “geri verme” teriminin kullanıldığı görülmekteydi. Bu durum, doktrinde suçluların iadesi kurumu bakımından terminoloji birliği bulunmadığı gerekçesiyle eleştirilmekteydi²⁹.

Suçluların iadesi kurumu, 05/05/2016 tarihinde yürürlüğe giren 6706 sayılı Cezai Konularda Adli İş Birliği Kanununun üçüncü bölümünde “iade” başlığı altında düzenleme bulmuştur. 6706 sayılı Kanunda kurumun “iade” olarak adlandırılmasıyla uygulama ve doktrindeki terminoloji tartışması son bulmuştur.

6706 sayılı Kanunda suçlu iadesi genel olarak “*Türkiye’den yabancı devlete iade*” ve “*Türkiye’nin iade talepleri ve şartları*” olmak üzere iki alt başlık altında ele alınmıştır. 6706 sayılı Kanunun 10 ilâ 21 inci maddeleri arasında, “Türkiye’den yabancı devlete iade” başlığı altında, yabancı devletlerden gelen iade talepleri üzerine izlenecek usul ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Bu düzenlemelere göre, yabancı ülkede işlenen bir suç nedeniyle hakkında adli merciler tarafından ceza soruşturması veya kovuşturması başlatılan ya da mahkûmiyet kararı verilen bir yabancı, talep üzerine, soruşturma veya kovuşturmanın sonuçlandırılabilmesi ya da hükmedilen cezanın infazı amacıyla talep eden devlete iade edilebilmektedir.

“Türkiye’nin iade talepleri ve şartları” ise tek madde halinde 6706 sayılı Kanunun 22 nci maddesinde düzenleme bulmuştur. Anılan düzenleme uyarınca, soruşturma veya kovuşturmanın sonuçlandırılabilmesi ya da verilen mahkûmiyet kararlarının infazı amacıyla yabancı bir ülkede bulunan ve hakkında yakalama emri veya tutuklama kararı verilen kişinin Türkiye’ye iadesi, adli merciler tarafından talep edilmelidir. İadesi talep edilen kişi Türk vatandaşı veya yabancı olabilir.

Suçluların iadesine ilişkin olarak 6706 sayılı Kanun ile taraf olunan uluslararası andlaşmaların aynı konuda farklı hükümler içermesi halinde hangi yöntemin izleneceği konusu 6706 sayılı Kanunun 1 inci maddesinin üçüncü fıkrasında açıkça, “*Türkiye’nin taraf olduğu adli iş birliğine ilişkin milletlerarası andlaşmalar ile diğer kanun hükümleri saklıdır.*” şeklinde düzenlemiştir³⁰. Madde

---

²⁹Bu konudaki eleştiriler için bkz. ULUTAŞ Ahmet, Türk Geri Verme Hukukunda Terminoloji Birliği İhtiyacı Ve Bu Açından Türkiye-Tunus Sözleşmesi’nin Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, 2012, s.267-296

³⁰ SOYASLAN, a.g.e., s.177

Anayasanın 90 ıncı maddesinin son fıkrasında yer alan, “*Usulüne göre yürürlüğe koyulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe koyulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.*” hükmüne uygun olarak düzenlenmiştir³¹. Dolayısıyla, 6706 sayılı Kanunun hükümleri ile uluslararası andlaşmaların hükümleri arasında farklılık bulunması halinde uluslararası andlaşmalar öncelikli olarak uygulanacaktır.

III. SUÇLULARIN İADESİ VE SINIRDIŞI ETME KURUMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Sınırdışı etme, devletlerin ülke güvenliğini ve kamu düzenini korumak amacıyla davranışları tehlikeli görülen yabancıları ülkelerinden çıkarmak için başvurdukları idari bir yaptırımdır³².

Sınırdışı etme kurumu, yabancıyı ülke dışına çıkarılması sonucunu doğurması bakımından suçlu iadesine benzemektedir³³. Zira hem sınırdışı etme hem de suçluların iadesi kurumları yalnızca yabancılar bakımından uygulanabilir³⁴. Bununla birlikte iki kurum arasında farklılıklar da mevcuttur. Suçluların iadesi iki devlet arasında var olan bir andlaşmada yer alan kurallar dâhilinde gerçekleştirilen ve niteliği itibarıyla adli yönü ağır basan bir işlemdir. Sınırdışı etme ise, kişinin yasa dışı olarak ülkesinde bulunduğu devletin vereceği tek taraflı bir kararla gerçekleşen ve “idari tedbir” niteliği taşıyan bir işlemdir³⁵. Suçluların iadesi işlemi uluslararası

---

³¹ Uluslararası andlaşmaların uygulanması ve Türk hukukundaki yeri konusunda bkz. AYBAY Rona, “Uluslararası Anlaşmaların Türk Hukukundaki Yeri”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.70, 2007, s.187-213

³² ERGÜL Ergin, Sınırdışı Etme, Geri Gönderme ve Geri Verme, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012, s.39

³³ KOCA Mahmut, ÜZÜLMEZ İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017, s.794

³⁴ İÇEL Kayhan, Suçluların Geri Verilmesi, İÜHFİM, C. 30, S. 1-2, 1964, s.695

³⁵ ERGÜL, Sınırdışı Etme, Geri Gönderme ve Geri Verme, s.39-40

hukuka dayanan ve sonuçları bakımından işlemin tarafı olan devletlere bazı yasal taahhütlerde bulunma ve yükümlülüklerle (örneğin hususilik kuralına uygun davranma) uyma zorunluluğu getiren bir kurumdur. Bu açıdan suçluların iadesi, iade edilen kişiye yasal teminat da sağlamaktadır. Sınırdışı işleminin gerçekleştirilebilmesi için uluslararası yasal bir dayanağın bulunması gerekli değildir ve bu işlem kişiye yasal teminat da sağlamamaktadır³⁶.

Uygulamada, devletlerin suçlu iadesi yerine sonuçları bakımından uluslararası taahhütte bulunmayı gerektirmeyen sınırdışı işlemini sıklıkla tercih edebildikleri görülmektedir. Bu konuda Birleşmiş Milletler (BM) Uluslararası Hukuk Komisyonu 2014 tarihli Raporunda, devletlerin suçluları iade etme yükümlülüğü bakımından suçluların iadesi ile sınırdışı etme, olağanüstü teslim veya suçluyu bir başka devlete gayri resmi bir yöntemle nakletmenin yer değiştiremeyeceğini ifade etmiştir³⁷.

6706 sayılı Kanununun 12 nci maddesinde, iade ve sınırdışı kurumları arasındaki ilişki düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrası uyarınca iade süreci devam eden bir kişi hakkında, Adalet Bakanlığı'nın görüşü alınmadan sınırdışı işlemi uygulanamaz. Burada iade süreci başlatılmadan önce ilgilinin sınırdışı edilme seçeneği saklı tutulmakta; ancak iade süreci başlatıldıktan sonra merkezi makamın görüşü alınmadan kişinin sınır dışı edilemeyeceği hüküm altına alınmaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasına göre de, hakkındaki iade talebi reddedilen kişinin Adalet Bakanlığı'nın görüşü alınmadan iade talebi reddedilen ülkeye sınırdışı edilmesi mümkün bulunmamaktadır.

6706 sayılı Kanun düzenlenmesine göre, iade süreci devam eden kişi hakkında sınırdışı işleminin uygulanabilmesi için yalnızca görüş talebinde bulunulması gerektiğinden bahsedilmiş; ancak bu görüşün olumlu veya olumsuz olmasıyla ilgili herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Buradan hareketle, Adalet Bakanlığınca olumlu görüş verilmediği durumlarda da sınırdışı işleminin

---

³⁶ EREM Faruk, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 1984, s.243

³⁷ Detaylı bilgi için bkz. Report Of The Working Group On The Obligation To Extradite Or Prosecute (Aut Dedere Aut Judicare), 66th Session of the International Law Commission, A/CN.4/L.844, Parag. 28

gerçekleştirilebileceği anlaşılmaktadır. İade sürecin ret kararıyla sonuçlandığı durumlarda ise, kişinin talep eden ülkeye sınırdışı edilebilmesi için Adalet Bakanlığının olumlu görüşü gerekmektedir³⁸.

IV. ULUSLARARASI DÜZEYDE ARAMA YÖNTEMLERİ

A. INTERPOL Kapsamında Uluslararası Düzeyde Arama Yöntemleri

İşlendiği iddia edilen bir suç ya da hükmolunan bir cezanın infazı amacıyla aranan ve yurtdışında bulunan kişinin, bulunduğu yabancı ülkenin bilinmesi halinde doğrudan bu ülkeye iade evrakı iletilerek iadesi talep edilir. Kişinin bulunduğu ülkenin bilinmediği durumlarda ise, öncelikle kişinin yer tespitinin yapılması gereklidir³⁹. Bu amaçla, kişinin uluslararası seviyede aranmasını teminen INTERPOL Genel Sekreterliği'ne başvurularak, hakkında kırmızı bülten düzenlemesi yöntemine başvurulur.

“Kırmızı bülten”; bir ülkenin adli makamlarınca aranan hükümlü, şüpheli veya sanıkların ilgili ülkeye iade edilmeleri amacıyla görüldüğü yerde yakalanmaları için INTERPOL Genel Sekreterliği'nce düzenlenen, aranan şahısların açık kimliği ve isnat edilen suça ilişkin adli bilgiler, ilgililerin bulunduğu yer tespit edildiğinde alınması gereken tedbirler ile mevcutsa fotoğraf ve parmak izi fişlerini içeren bir bültendir⁴⁰.

Difüzyon mesajı ise; kırmızı bülten düzenlenene kadar aranan şahısların yakalanması ve gecikmeden kaynaklanabilecek zaman kayıplarının önlenmesi

---

³⁸ Bkz. 6706 sayılı Kanunun 12'inci maddesinin gerekçesi: “*Maddeyle, iade ve sınır dışı edilme işlemleri arasındaki ilişki düzenlenmektedir. Maddenin birinci fıkrasında, iade süreci başlatılmadan önce ilgilinin sınır dışı edilme seçeneği saklı tutulmakta; ancak, iade süreci başlatıldıktan sonra Merkezî Makamın görüşü alınmadan kişinin sınır dışı edilemeyeceği hüküm altına alınmaktadır. Maddenin ikinci fıkrasında, iade sürecinin olumsuz sonuçlanması hâlinde, iade talebine konu kişinin, Merkezî Makamın olumlu görüşü alınmadan iade talebi reddedilen devlete sınır dışı edilemeyeceği düzenlenmektedir.*”

³⁹ GÜLER Ülkü, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununa Göre Suçluların Geri Verilmesi, Adalet Dergisi, S.28, 2007, s. 82

⁴⁰ Detaylı bilgi için Bkz.

http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/adli_yardimlasma/adli_isbirligi_ceza/kbulten.html

amacıyla, kırmızı bülten için aranan genel şart ve ölçüler çerçevesinde bir yıl geçerli olmak üzere ilgili devlet INTERPOL birimleri tarafından gönderilen dağıtımlı teleks yazıdır⁴¹.

Kırmızı bülten veya difüzyon mesajı uyarınca aranan kişinin yakalanması halinde, kişinin yakalandığı ülke hukukuna göre iade işlemleri başlatılır. Uygulamada, uluslararası yakalama kararına istinaden geçici tutuklama işlemi yapılmakta ve arayan ülkeye kişinin iadesi amacıyla geçici tutuklandığı bilgisi iletilerek iade işlemlerine başlanılmaktadır.

Kırmızı bülten veya difüzyon mesajı düzenlenmesi yoluna başvurulmadığı durumlarda, suçlunun bulunduğu yerin tespiti amacıyla mavi bülten düzenlenmesi de mümkündür. Mavi bültenle şahıs hakkında herhangi bir yakalama gerçekleştirilmemekte; yalnızca şahsın kimlik bilgileri, faaliyetleri ve bulunduğu ülke bilgisine ulaşılmaktadır⁴².

B. Avrupa Tutuklama Müzekkeresi

Avrupa Birliği (AB) hukukunun karşılıklı tanıma araçlarından olan“Avrupa Tutuklama Müzekkeresi”; bir ceza soruşturması veya kovuşturmasının gerçekleştirilmesi, bir hürriyeti bağlayıcı cezanın veya bir tutuklama kararının infazının sağlanması amacıyla talep edilen kişinin başka bir AB üyesi devlet tarafından tutuklanması ve teslimi amacıyla AB üye devletleri tarafından çıkarılan adli bir karardır⁴³. Avrupa tutuklama müzekkeresinin uygulanmasında AB üye

⁴¹ ERGÜL, Teori ve Uygulamada Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s.39

⁴² Kırmızı bülten, difüzyon mesajı ve mavi bültenin yanı sıra; kişinin suç kaydına ilişkin bilgileri içeren “yeşil bülten”, kayıp kişilere ilişkin “sarı bülten”, kimliği belirlenemeyen cesetlerin teşhisine ilişkin “siyah bülten” ve “çalıntı sanat ve tarihi eser bülteni” düzenlenmesi mümkündür. Bkz. ERGÜL, Teori ve Uygulamada Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s.36

⁴³Bkz. Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States (2002/584/JHA) 1 inci madde: “(1)The European arrest warrant is a judicial decision issued by a Member State with a view to the arrest and surrender by another Member State of a requested person, for the purposes of conducting a criminal prosecution or executing a custodial sentence or detention order. (2)Member States shall execute any European arrest warrant on the basis of the principle of mutual recognition and in accordance with the provisions of this Framework Decision. (3) This Framework Decision shall not have the effect of modifying the obligation to respect fundamental rights and fundamental legal principles as enshrined in Article 6 of the Treaty on European Union.”

devletlerinin merkezi makamları sürecin dışında bırakılmış ve iade sürecinin yürütülmesinde tüm yetkiler mahkeme ve savcılıklara verilmiştir.

Avrupa Tutuklama Müzekkeresi ve Üye Devletler Arasında Teslime İlişkin 13 Haziran 2002 Tarihli Konsey Çerçeve Kararı incelendiğinde; genel olarak iadenin şartları, geçici tutuklama, birden fazla devletin talebinin varlığı, teslim, transit geçiş ve hususilik kuralı bakımından SİDAS'ta yer alan sistematığın ve kuralların benimsendiği görülmektedir. Bu doğrultuda, Çerçeve Kararın 2 inci maddesinde Avrupa Tutuklama Müzekkeresinin en az on iki aylık süre için hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiren eylemlerle ilgili olarak çıkartılabileceği öngörülmüştür. Mahkûmiyet kararları bakımından ise SİDAS'ta olduğu gibi, en az dört aylık hürriyeti bağlayıcı cezanın bulunması şartı aranmaktadır.

Çerçeve Kararın 13 üncü maddesinde ise “basitleştirilmiş iade” usulü düzenlenmiştir. Yakalama müzekkeresine konu kişi tutuklandığında, teslime rıza gösterdiğini beyan ederse, basitleştirilmiş usulde teslim gerçekleştirilir. Bu durumda kişi, iadeye rıza gösterdiğine ve gerekli olduğu durumlarda hususilik ilkesinden feragat ettiğine dair açık beyanını, talep edilen devletin iç hukukuna uygun olarak ve bu ülkenin adli makamları önünde vermelidir. Kural olarak verilmiş olan rıza geri alınamaz. Ancak her üye devlet, kendi hukukunda geçerli kurallara uygun olarak rızanın ve hususilik kuralından feragatin geri alınmasına karar verebilir⁴⁴.

---

⁴⁴ Bkz. Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States (2002/584/JHA) 13 üncü madde: “(1)If the arrested person indicates that he or she consents to surrender, that consent and, if appropriate, express renunciation of entitlement to the "speciality rule", referred to in Article 27(2), shall be given before the executing judicial authority, in accordance with the domestic law of the executing Member State.(2)Each Member State shall adopt the measures necessary to ensure that consent and, where appropriate, renunciation, as referred to in paragraph 1, are established in such a way as to show that the person concerned has expressed them voluntarily and in full awareness of the consequences. To that end, the requested person shall have the right to legal counsel. (3)The consent and, where appropriate, renunciation, as referred to in paragraph 1, shall be formally recorded in accordance with the procedure laid down by the domestic law of the executing Member State.(4) In principle, consent may not be revoked. Each Member State may provide that consent and, if appropriate, renunciation may be revoked, in accordance with the rules applicable under its domestic law. In this case, the period between the date of consent and that of its revocation shall not be taken into consideration in establishing the time limits laid down in Article 17. A Member State which wishes to have recourse to this possibility shall inform the General Secretariat of the Council accordingly when this Framework Decision is adopted and shall specify the procedures whereby revocation of consent shall be possible and any amendment to them.”

V. SUÇLULARIN ULUSLARARASI CEZA MAHKEMELERİNE İADESİ

Suçluların iadesinin, herhangi bir devletin ulusal mahkemesi olmayan ve uluslarüstü yargı mekanizmasına sahip olan ceza mahkemelerince de talep edilmesi mümkündür. Uluslararası ceza mahkemelerinin gelişimine ilişkin tarihsel sürece baktığımızda; Nürnberg Uluslararası Askeri Mahkemesi ve Tokyo Uluslararası Askeri Mahkemesiyle başlayarak, Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi ile Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemeleri'nin kurulmalarıyla devam eden sürecin, Uluslararası Ceza Divanı'nın (UCD) kurulmasıyla sonuçlandığı görülmektedir⁴⁵.

Bu mahkemelerden yakın bir tarihe kadar faaliyetlerine devam eden Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi ile Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemeleri'nin⁴⁶ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) kararıyla kurulmuş olmaları ve BMGK kararlarının üye devletleri bağlayıcı nitelik taşımaları nedeniyle, bu mahkemelerce yabancı savaş suçlularının talep edilmesi halinde iade süreci işletilmesi ve iade talebine konu suçluların uluslararası mahkemeye teslimi gerektiği savunulmaktaydı⁴⁷.

UCD'ye iade yükümlülüğü bakımından ise, UCD'nin kurucu andlaşması olan Roma Statüsünün 89 uncu maddesinde; “Kişilerin mahkemeye teslimi” başlığı altında; “*Mahkeme, bir kişinin tutuklanması veya Mahkemeye teslim edilmesi amacıyla 91 inci maddede belirtilen destekleyici belgelerle birlikte, kişinin ülkesinde bulunabileceği devlete talep gönderebilir ve bu devletin söz konusu kişiyi tutuklaması ve teslim etmesi için iş birliği talebinde bulunabilir. Bu bölümün hükümleri ve ulusal mevzuatları gereğince taraf devletler tutuklama ve teslim etme taleplerine uyarlar.*” hükmüne yer verilerek, taraf devletlere ülkelerinde bulunan suçluları iade etme yükümlülüğü getirilmiştir.

---

⁴⁵ ŞEN Ersan, Uluslararası Ceza Mahkemesi, Seçkin Yayınları, Ankara, 2009, s.19-29

⁴⁶ Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi 21 Aralık 2017; Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi ise 30 Kasım 2015 tarihinde kurucu belgelerindeki görevlerini tamamlayarak çalışmalarına son vermişlerdir.

⁴⁷ Bu yöndeki görüş için bkz. BASSIOUNI, M. Cherif, International Extradition: United States Law and Practise, 16th Edition, Oxford University Press, New York, 2014, s.44 Ayrıca bkz. ERGÜL, Teori ve Uygulamada Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s.26

Öte yandan, Roma Statüsünün adli iş birliğine ilişkin genel hükümlerin düzenlendiği 87 nci maddesinin beşinci fıkrasında; UCD tarafından, Statü'ye taraf olmayan bir devletten geçici (ad hoc) bir düzenleme, andlaşma veya bunlara benzer başka bir mutabakat çerçevesinde iş birliği talebinde bulunabileceği ifade edilmiştir. Statü'ye taraf olmayan devletlerin UCD ile yapacağı adli iş birliği, gönüllülük esasına dayanmakla birlikte; devletlerin UCD ile geçici andlaşma yaptığı durumlarda taahhüt edilen iş birliği yerine getirilmezse. UCD bu durumu BMGK'ya bildirebilir.

Türkiye, hâlihazırda UCD'nin Statüsü'ne taraf bulunmamaktadır. Bununla birlikte 6706 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin birinci fıkrasının a bendinde UCD'ye taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere, iadesi talep edilen kişinin Türk vatandaşı olması halinde iade talebinin yerine getirilmeyeceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda, UCD Statüsünün kabul edilmesi halinde Türk vatandaşların talep halinde yargılanmak üzere UCD'ye iade edilebileceği sonucuna varılmaktadır.

Bu hükümlerden hareketle; UCD ile suçluların iadesi konusunda iş birliğinin, Türkiye'nin Roma Statüsüne taraf olmasından sonra gündeme gelebileceği anlaşılmaktadır⁴⁸.

---

⁴⁸ ERGÜL, Teori ve Uygulamada Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s.26

İKİNCİ BÖLÜM

İADENİN KOŞULLARI

I. İADE İÇİN GEREKLİ ŞARTLAR

A. İade Andlaşmasının Varlığı

İade talebinin kabul edilebilir olması için kural olarak, talep eden ile talep edilen devlet arasında iadeye imkân tanıyan bir andlaşmanın varlığı gerekir. İade andlaşması, ikiden fazla devletin taraf olduğu çok taraflı bir andlaşma olabileceği gibi iki taraflı bir andlaşma da olabilir.

İade talebine esas olacak andlaşmanın, münhasıran iadeye veya adli iş birliğine ilişkin olması şartı bulunmamaktadır⁴⁹. Yasadışı uyuşturucu ticaretiyle mücadele ve terörizmin önlenmesi gibi belirli konularda birden fazla devletin taraf olduğu çok taraflı andlaşmalarda da suçluların iadesini mümkün kılan hükümler bulunmaktadır. Örneğin; organize suçlarla mücadelede ilk uluslararası düzenleme olan 15/11/2000 tarihli "Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin (SASMUS) 16 ncı maddesi "suçların iadesi" başlığını taşımaktadır. Maddenin dördüncü fıkrasında, suçluların iadesini bir andlaşmanın bulunması koşuluna dayandıran bir taraf devletin, andlaşma akdetmemiş olduğu diğer bir taraf devletten alabileceği bir iade talebi karşısında, SASMUS'u suçluların iadesine ilişkin yeterli bir yasal zemin olarak kabul edebileceği düzenlenmiştir.

İade işleminin tarafı olan devletler arasında herhangi bir andlaşmanın bulunmadığı hallerde de, uluslararası teamül hukuku ve mütakabiliyet kuralına göre

---

⁴⁹ ERGÜL, Teori ve Uygulamada Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s.43

devletlerin birbirlerine suçluları iade etmeleri söz konusu olabilir⁵⁰. Ancak bu konuya ilişkin olarak doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır.

Doktrinde bu konudaki bir görüşe göre, uluslararası hukuk açısından iade yükümlülüğü, yalnızca iki devlet arasında iade andlaşması varsa söz konusu olabilir⁵¹. Dolayısıyla mütekabiliyet ilkesi uyarınca suçluların iadesinin gerçekleştirilemeyeceği kabul edilmektedir.

Karşıt görüşe göre ise, iki devlet arasında iadeye dayanak teşkil edecek herhangi bir ikili veya çok taraflı andlaşma bulunmasa dahi, mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde ve iç hukukta bu durumda yapılacak işlemleri gösteren açık yasal dayanak olması şartıyla iade işlemi gerçekleştirilebilir⁵². Ancak iki devlet arasında andlaşma olmaması halinde suçlu iadesi mümkün olsa da; bu durum talep edilen devlet açısından iade yükümlülüğü doğuracak şekilde yorumlanmamalıdır⁵³.

Suçluların iadesi, kişinin talep eden ülkeye tesliminin sağlanması için hürriyetinin sınırlandırılması da dâhil olmak üzere, birden fazla adli tedbirin gerçekleştirilmesini gerektirmektedir. Devletlerin yasal dayanağı olmadan bu tedbirleri uygulamaktan imtina etmeleri nedeniyle talep eden devletle aralarında uluslararası andlaşma bulunmadığı hallerde suçluların iadesini gerçekleştirilmeyebilecekleri akla gelmektedir. Öte yandan; suçluların cezasız kalması, suçun işlendiği devletin kamu düzeninin bozulmasının yanı sıra tüm uluslararası toplumu olumsuz etkilemektedir. Kanaatimizce de, ceza adaletinin sağlanmasının bir zorunluluğu olarak devletlerin, iç hukuk kurallarında bunun aksini emreden bir düzenleme bulunmaması halinde mütekabiliyet ilkesine göre suçluların iadesini gerçekleştirmeleri gerekmektedir.

Türk hukukunda da, mütekabiliyet ilkesi doğrultusunda suçlu iadesi işlemlerinin yürütülebileceği öngörülmüştür. 6706 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde suçluların

---

⁵⁰ RUHİ Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Suçluların İadesi, AÜEHFD Dergisi, C.7, S. 1-2, 2003, s.500

⁵¹ TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, a.g.e., s.207

⁵² ULUTAŞ, a.g.e., s.55, Ayrıca bkz. TURHAN, a.g.m., s.13

⁵³ ULUTAŞ, a.g.e., s.53

iadesinin de dâhil olduğu yabancı devletlerin adli iş birliği taleplerinin kabul edilmesi ile Türk adli mercilerinin yapacağı iş birliği taleplerinin uygunluğu konusunda karar verilmesi merkezi makamın yetkisine bağlanmıştır⁵⁴.

Mütekabiliyet ilkesi, devletlere karşılıklı olarak suçluların iadesinin gerçekleştirilmesi bakımından zorunluluk yüklememektedir. İade andlaşmasının bulunmadığı durumlarda iade talebinin kabul edilip edilmeyeceğine talep edilen devlet, adli konularda talep eden devletle süregelen iş birliğini göz önünde bulundurarak karar verecektir. SİDAS'ın yürürlüğe girmesinden önce, Türkiye ile Fransa arasında iade andlaşması bulunmamasına rağmen bir Fransız vatandaşının Fransa'ya iadesine karar verilmiş ve iade kararnamesinin iptali istemi Danıştay Dava Daireleri Genel Kurulunun 06/11/1953 tarihli ve 1953/153 sayılı kararıyla reddedilmiştir⁵⁵.

Benzer şekilde, “kişiyi hürriyetinden yoksun kılma ve şantaj” suçlarından aranan bir Türk vatandaşı, Suudi Arabistan tarafından uluslararası teamül hukuku ve mütekabiliyet ilkesi uyarınca Türkiye'ye iade edilmiştir. Buna karşılık, “çocuğun nitelikli cinsel istismarı” suçundan aranan bir Türk vatandaşına ilişkin iade talebi ise Kanada tarafından suçluların iadesi konusunda Türkiye ile Kanada arasında ikili veya çok taraflı andlaşma bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

Kanaatimizce, suçluların iadesinin yalnızca bu konuda muhatap devletle yapılan bir andlaşma bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmesi, kurumun etkili bir şekilde uygulanması bakımından son derece olumsuz bir yaklaşımdır. Özellikle, iade talebinin reddi halinde “iade et ya da yargıla” ilkesi gereği talep edilen devlette kişinin yargılanmasına imkân tanıyan yasal zeminin bulunmadığı durumlar, ağır suç işleyen suçluların cezasız kalabilmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle,

---

⁵⁴Adalet Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli Bürosu 2009-2019 yıllarını kapsayan adi suçlara ilişkin iade taleplerine baktığımızda; Türkiye'nin Birleşik Arap Emirlikleri(6), Bahreyn(4), Brezilya(6), Dominik(1), Endonezya(1), Etiyopya(1), Gine(1), Filipinler (1), Güney Afrika (1), Hong Kong (1), Japonya(5), Kamboçya (2), Kanada(16), Karadağ (6) Kolombiya(1), Kongo (1), Kosova(4), Lübnan(8), Malezya(1), Meksika(1), Myanmar (1), Paraguay(3), Peru(4), Singapur (1), Sudan(2), Suudi Arabistan(34), Tayland(7), Uganda(2), Uruguay (3), Venezuela(7), Yemen(1) olmak üzere 135 talebin; yabancı devletlerin adi suç kapsamında Birleşik Arap Emirlikleri(1), Çin(1), Katar (1), Kosova(1), Suudi Arabistan(5) olmak üzere toplam 9 talebin karşılıklılık ilkesi dikkate alınarak değerlendirilmekte olduğu görülmektedir.

⁵⁵ ERGÜL, Teori ve Uygulamada Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s.43

devletlerin etkin bir iş birliği bilinciyle mütakabiliyet ilkesi temelinde suçlu iadesi taleplerini karşılamaları gerekmektedir.

B. Çifte Cezalandırılabilirlik İlkesi

Çifte cezalandırılabilirlik ilkesi; iade talebine konu eylemin hem talep eden hem de talep edilen devlette suç teşkil etmesi ve cezalandırılmasını ifade etmektedir. Uluslararası hukukun temel ilkelerinden olan çifte cezalandırılabilirlik ilkesi, talep eden devlet hukuku yanında talep edilen devlet hukukuna göre de iade talebine konu fiilin suç teşkil etmesi halinde iadenin kabul edilebileceğinden ziyade; talep edilen devlete fiilin kendi hukukuna göre suç teşkil etmediği durumlarda iadeyi kabul etmeme yetkisi verdiği şeklinde anlaşılmaktadır⁵⁶. Suçluların iadesi açısından bu kuralın temelinde “kanunsuz suç ve ceza olmaz” (nullum crimen sine lege) ilkesinin yattığı savunulmaktadır⁵⁷.

Çifte cezalandırılabilirlik ilkesi çerçevesinde iade edilebilir suçlar iki şekilde tanımlanır. Birinci sisteme göre, iade talebine konu suç, talep eden ve talep edilen devletler arasındaki anlaşmada liste halinde belirlenmiştir. İkinci sisteme göre ise, iade talebine konu suçun bir listede belirlenmesine gerek yoktur; ancak suça konu eylemin talep edilen devletin mevzuatında yer alan bir suç tipine uygun olmalıdır⁵⁸.

SİDAS’ın 2 inci maddesinin birinci fıkrasında, iade talebine konu fiilin hem talep eden hem de talep edilen devletin hukukuna göre cezalandırılabilir olması iadenin ön koşulu olarak belirlenmiştir⁵⁹. SİDAS’ta yer alan düzenlemeye uygun olarak çifte cezalandırılabilirlik ilkesi, Türk hukukunda da düzenleme bulmuştur. 6706 sayılı Kanunun 10 uncu maddesinin ikinci fıkrasına göre, talep eden devlet hukuku ile Türk hukukuna göre, soruşturma veya kovuşturma aşamasında üst sınırı bir yıl veya daha fazla hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlardan dolayı iade

---

⁵⁶ TURHAN, a.g.m., s.15

⁵⁷ DUGARD/VAN DEN WYNGAERT, a.g.m., s.188

⁵⁸ BASSIOUNI, a.g.e., s.530

⁵⁹ SİDAS’ın 2 nci maddesinin birinci fıkrası: “Gerek iadeyi talebeden tarafın ve gerek kendisinden iade talep edilen tarafın kanunlarınca en aşağı bir sene müddetle hürriyeti selbedici mahiyette olan bir cezayı veya emniyet tedbirini veya daha ağır bir cezayı mucip filler suçlunun iadesini istilzam eder.”

talebi kabul edilebilmektedir. Burada iade talebine esas eylemin yalnızca her iki devlet hukukuna göre suç teşkil etmesi yeterli olmayıp; ayrıca belirli bir ağırlıkta hürriyeti bağlayıcı cezayı veya cezalandırma ihtimalini gerektirmesi şartı aranmaktadır⁶⁰.

6706 sayılı Kanunda “hürriyeti bağlayıcı ceza” teriminin tercih edilmesinin sonucu olarak; güvenlik tedbiri gerektiren suçlar bakımından iadenin kabul edilmediği anlaşılmaktadır⁶¹. SİDAS’ın 2 nci maddesine göre, iade talebine suç için kanunda hürriyeti bağlayıcı ceza veya güvenlik tedbiri öngörülmesi hallerinde iade talebi kabul edilebilir. SİDAS’ın 25 inci maddesinde ise; güvenlik tedbiri, ceza mahkemesi kararıyla hükmedilen ve hapis cezasını bütünleyen veya onun yerine geçmek üzere emredilen hürriyeti kısıtlayıcı her türlü tedbir olarak tanımlanmıştır.

Bunun yanı sıra, çifte cezalandırılabilirlik durumu tespit edilirken, suçun talep eden ülkedeki hukuki niteliğinden bağımsız olarak değerlendirme yapılmalıdır. Çifte cezalandırılabilirlik şartının gerçekleştiğinin kabulü için talebe konu eylemin talep eden devlet hukukunda başka bir şekilde isimlendirilmiş olsa bile, talep edilen devlet hukukunda bir suç tipine uyması yeterlidir⁶². Dolayısıyla, kendisinden iade talep edilen ülkenin bu husustaki değerlendirmesini suçtan ziyade eylemi esas olarak yapması uygun olacaktır.

Türk hukukuna göre uygulamada, “çifte cezalandırılabilirlik” ilkesi nedeniyle yabancı devletlerin suçluların iadesine dair taleplerinin reddine nadiren başvurulduğu bilinmektedir. Örneğin, 2018 yılında “Özbekistan sınırlarından yasadışı giriş veya çıkış yapmak” suçundan Özbekistan’a iadesi amacıyla kırmızı bültenle aranan bir kişi hakkında, isnat konusu eylemin Türk hukukunda suç teşkil etmemesi nedeniyle “çifte cezalandırılabilirlik” ilkesinin gerçekleşmediği değerlendirilmiş ve aranan kişi hakkında iade işlemleri başlatılmamıştır. Bundan başka, 2015 yılında "karşılıksız çek" suçu nedeniyle İran tarafından yapılan bir iade talebi, karşılıksız çek düzenleme

---

⁶⁰ 5237 sayılı TCK’nın mülga olan 18 inci maddesinde 6706 sayılı Kanununun 10 uncu maddesinin ikinci fıkrasında yer alan düzenlemeden farklı olarak, asgari ceza miktarından söz edilmemiş ve her ağırlıktaki suçtan dolayı iadeye imkân tanımıştır.

⁶¹ TURHAN, a.g.m., s.12

⁶² TURHAN, a.g.m., s.16

eylemine talep tarihi itibarıyla Türk hukukunda suç teşkil etmemesi nedeniyle reddedilmiştir.

Türk hukukunda çifte cezalandırılabilirlik ilkesinin son derece esnek bir şekilde uygulandığı değerlendirilmekle birlikte; özellikle terör suçları bakımından yabancı devletlere iletilen taleplerde bu ilkenin amacına aykırı olarak katı bir şekilde uygulandığı ve detaylı bir değerlendirme yapılmadan iade talebinin reddine gerekçe gösterildiği görülmektedir⁶³.

C. Suçun Kovuşturulabilir Olması

İadenin mümkün olabilmesi için çifte cezalandırılabilirlik ilkesinin gerçekleşmiş olmasının yanı sıra, iadeye esas teşkil eden suçun kovuşturulabilir olması gerekmektedir. Suçun kovuşturulabilir olmasının koşulları genel olarak; zamanaşımı, af, takibi şikayete bağlı bir suçta şikayet yokluğu olarak kabul edilmektedir⁶⁴.

İadeye konu suç bakımından, dava veya ceza zamanaşımı gerçekleşmişse talebe konu kişi iade edilemez. Zamanaşımı sürelerinin belirlenmesi açısından, zamanaşımını kesen ve durduran sebeplerin de göz önünde tutulması önemlidir⁶⁵. Uygulamada devletler, zamanaşımını kesen ve durduran sebepler konusunda karşılıklı bilgi talebinde bulunmaktadır.

Suçun iadeye elverişli olup olmadığı değerlendirilirken, kendisinden iade talep edilen ve iadeyi talep eden devletlerin hukuklarına göre zamanaşımı süresinin dolup dolmadığı konusu incelenmelidir. SİDAS'ın 10 uncu maddesinde; dava veya cezanın, her iki tarafın hukukuna göre zamanaşımına uğramış olmasının iadeye engel olacağı ifade edilmiştir. Maddeye ilişkin açıklayıcı raporda, sözleşmenin hazırlık çalışmalarına katılan uzmanların çoğunun talep eden taraf devlette zamanaşımı

---

⁶³ Bu konuda Adalet Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü istatistiklerine göre 01/01/2009-31/06/2019 tarihleri arasında terör suçlarına ilişkin olarak AB üye devletlerine iletilen 674 talebin 333 tanesinin reddedildiği ve bunların çoğunluğunun gerekçesini çifte cezalandırılabilirlik ve mültecilik gerekçelerinin oluşturduğu anlaşılmaktadır.

⁶⁴ ULUTAŞ, a.g.e., s.92

⁶⁵ ÖZGENÇ, a.g.e., s.837

nedeniyle muafiyet olup olmayacağını belirlemenin talep edilen devletin işi olmadığını; ancak bu konuda talep eden taraftan karar talep etmesi gerektiğini değerlendirdikleri görülmektedir⁶⁶.

SİDAS'a Ek 4 üncü Protokolün 1 inci maddesinin üçüncü fıkrasıyla SİDAS'taki düzenlemede değişikliğe gidilmiştir. Bu yeni düzenlemede; dava veya cezanın talep eden devletin hukukuna göre zamanaşımına uğramış olmasının iadenin reddi sebebi olabileceği, talep edilen devlette zamanaşımı süresinin dolmasının ret sebebi sayılmayacağı yer almaktadır. Türkiye, Protokole taraf devletler arasında uygulanacak bu düzenlemeye koyduğu çekinceyle, Türkiye'nin talep edilen devlet konumunda olduğu durumlarda Türk hukukuna göre zamanaşımı süresinin dolmuş olması halinde iade talebinin kabul edilmeyeceğini beyan etmiştir.

6706 sayılı Kanununun 11 inci maddesinin birinci fıkrasının c bendinde, iade talebine esas teşkil eden fiilin zamanaşımına uğramış olması halinde iade talebinin kabul edilmeyeceği düzenlenmekle birlikte; zamanaşımına ilişkin değerlendirmenin talep edilen veya talep eden devletlerden hangisinin hukukuna göre yapılacağı belirtilmemiştir. Maddenin gerekçesinde de, bu konuya bir açıklama getirilmemiş olup; yalnızca düzenlemenin 5237 sayılı TCK'nın mülga 18 inci maddesinden aynen alındığı belirtilmiştir. TCK'nın mülga 18 inci maddesinin gerekçesinde ise, iade talebine esas teşkil eden suçun hem talep eden devlet hukukuna göre hem de talep edilen devlet olarak Türk hukukuna göre dava ve ceza zamanaşımı süresinin dolmamış olması gerektiği belirtilmiştir. Kanaatimizce, her ne kadar 6706 sayılı Kanundaki düzenlemede açık bir şekilde belirtilmemiş ise de; iade talebinin kabulü için her iki devlet hukukuna göre zamanaşımının gerçekleşmemiş olması şartının arandığını kabul etmek gerekir. Zira talep edilen devletten kendi hukukuna göre zamanaşımı nedeniyle kovuşturamayacağı bir suç sebebiyle, başka bir devletin iade talebinin yerine getirilmesi beklenemez.

---

⁶⁶ SİDAS'ın 10 uncu maddesine ilişkin açıklayıcı raporun ilgili kısmı şu şekildedir: “...*Most experts considered that it is not for the requested Party to determine whether immunity by reason of lapse of time had been acquired in the territory of the requesting Party, but it should request a decision on this question directly from the requesting Party itself.*”
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800c92bc> (Erişim tarihi:09/06/2019)

İade talebine konu suçun Türk hukukuna göre zamanaşımına uğraması nedeniyle iade talebinin reddedilmesi gerektiği konusunda Yargıtay 9. Ceza Dairesi 23/01/2013 tarihli ve 2012/10020 Esas-2013/1180 Karar sayılı ilamında, “...ilgilinin 15/06/2001 tarihinde Yunan topraklarına girme hakkı bulunmayan on Irak vatandaşını İstanbul limanından alıp Yunanistan’a taşıırken yakalandığı sabit kabul edilerek göçmen kaçakçılığı suçundan mahkum edildiği, söz konusu fiilin TCK’nın 8 ve 9 uncu maddelerine göre Türkiye’de işlenmiş sayılacağı ve Türkiye’nin yargılama yetkisine gireceği, bu eylemin ülkemizde de suç tarihi itibarıyla 5682 sayılı Pasaport Kanununun 36. maddesinde düzenlenen suçu oluşturduğu, bu suçun anılan Kanunda öngörülen cezasının 1 aydan 2 seneye kadar hapis cezası olduğu ve suç tarihinde yürürlükte bulunan 765 sayılı TCK’nın 102/4. maddesine göre zamanaşımına uğradığı anlaşılmalı; Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi’nin (SIDAS) 7/1 ve 10. maddeleri ile 5237 sayılı TCK’nın 18/ 1(d-e). maddesi hükmüne göre Türkiye’nin yargılama yetkisine giren ve dava zamanaşımına uğramış olan bir suç nedeniyle iadenin söz konusu olamayacağına gözetilmemesi” gerekçesiyle yerel mahkemenin iade edilebilirlik kararının bozulmasına hükmetmiştir.

Suçun kovuşturulabilir olmasının getirdiği bir diğer koşul ise, suçun affa uğramamış olmasıdır. Hükmün kesinleşmesinden önce çıkan genel af, davanın düşmesi ve suçun kovuşturulabilir olmaktan çıkması sonucunu doğurmaktadır. Kesin hükümden sonra çıkan genel af ise, kişinin mahkumiyetine konu cezanın tüm sonuçlarını ortadan kaldırmaktadır⁶⁷. Her iki durumda da, iade talebinin dayanağı ortadan kalkmaktadır.

Bu kapsamda 6706 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin birinci fıkrasının c bendinde, iade talebine esas teşkil eden fiilin affa uğramış olması halinde iade talebinin kabul edilmeyeceği kabul edilmiştir⁶⁸. Düzenlemede, affın genel veya özel nitelikte olması bakımından bir ayrıma gidilmemiştir. Bununla birlikte, özel af

---

⁶⁷ SOYASLAN Doğan, Af, Anayasa Yargısı Dergisi, C.18, 2001, s.418-419

⁶⁸ Maddenin gerekçesinde af nedeniyle iadenin kabul edilmeme durumunun TCK’nın mülga 18 inci maddesinden aynen alındığı ifade edilmiştir. TCK’nın mülga 18 inci madde gerekçesinde ise iade talebinin dayanağını oluşturan suçla ilgili olarak gerek talep eden ülke hukukuna göre gerek Türk hukukuna göre affa uğramış olmaması gerektiği belirtilmiştir.

sonucu cezanın kesin bir şekilde ortadan kalkıp kalkmadığı veya sadece daha hafif bir cezaya çevrilip çevrilmediği hususlarının dikkate alınması gereklidir⁶⁹.

SİDAS'a Ek 2 nci Protokol bu konuda halihazırda ikili andlaşmalarda yer alan hükümlerden yola çıkarak bir çözüm yolu bulmuştur⁷⁰. SİDAS'a Ek 2 nci Protokolün 4 üncü maddesinde, talep eden devletin kendi ülkesinde af kapsamında yer alan bir suç nedeniyle iade talebinde bulunmayacağı gerçeğinden hareketle, talep edilen devlette çıkarılan af halinde izlenecek yol belirlenmiştir. Maddede, iadeye konu suçun kendisinden iade talep edilen devlette çıkarılan bir af kanunu kapsamına girmesi ve bu devletin kendi hukukuna göre suçu kovuşturma yetkisi olması halinde iade talebinin kabul edilmeyeceği belirtilmektedir. Buna göre, af kapsamındaki suç hakkında kendisinden iade talep edilen devletin yargılama yetkisine sahip olduğu durumlarda, örneğin faile veya mağdura göre şahsilik ilkesi uyarınca, iade talebi yerine getirilmeyecektir.

D. Suçun İade Edilebilir Olması

İadenin gerçekleşebilmesi için talebe esas suçun iadeye elverişli olması gerekmektedir. İadeye elverişli suçların tespiti konusunda uluslararası andlaşmalarda suçları sayma sistemi ve asgarî ceza süresi belirleme sistemi olmak üzere iki sistemin benimsendiği görülmektedir⁷¹. Suçları sayma sisteminde iadeye konu olabilecek suçlar tek tek sayılmaktadır⁷².

---

⁶⁹ Özel affın mahkumiyete etkileri bakımından detaylı bilgi için bkz. SOYASLAN, a.g.m., s.425

⁷⁰ SİDAS'ta af konusunda düzenleme bulunmamakta olup; bu düzenleme ilk kez SİDAS'a Ek 2 nci Protokolde yer almıştır.

⁷¹ ÖZGENÇ, a.g.e., s.836

⁷² Örneğin, Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri Arasında Suçluların Geri Verilmesi ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardımlaşma Andlaşmasında sayma yöntemi kullanılmıştır. Andlaşma, suçları saptama açısından Kara Avrupası sisteminden ayrılmıştır. Buna göre, geri vermeye konu olan suçlar için ek bir liste hazırlanmış ve burada hangi suçları işleyenlerin geri vermeye konu olacağı açıkça sıralanmıştır. Bunun yanı sıra, listede yazılı suçların her iki devlet hukukuna göre suç olması ve asgarî cezalarının bir yılı aşan hürriyeti bağlayıcı ceza olması gerektiği de belirtilmiştir. Andlaşma ek listede sayılmamış suçları da geri verme kapsamına almıştır. Buna göre, asgarî haddi bir yılı aşan bir suçun işlenmesi ve eylemin her iki devlet hukukuna göre de suç teşkil etmesi halinde failin geri verilmesi imkanı vardır.

Bu sistem, özellikle çifte cezalandırılabilirlik ilkesinin gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespitinde, devletlerin iç hukuklarındaki terim farklılıklarından kaynaklanan anlaşmazlıklara neden olabilmektedir. Günümüzde ikili anlaşmalarda sayma sisteminden ziyade, asgarî ceza süresi sisteminin yaygın olarak tercih edildiği görülmektedir⁷³.

Asgari ceza süresi sistemine göre, bir suçun kanundaki tanımında yer alan cezanın belirli bir sınırdan yukarıda olması halinde, iade talebinin kabulü söz konusu olmaktadır. Asgari ceza miktarının karşılanmasında hem talep eden hem de kendisinden iade talep edilen devlet hukukuna göre süre sınırının aşılmış olması aranır⁷⁴.

Türk hukukunda da, suçun iadeye elverişli olup olmadığının tespitinde asgari ceza süresi sistemi benimsenmiştir. 6706 sayılı Kanunun 10 uncu maddesinin ikinci fıkrasında, soruşturma veya kovuşturma aşamasında iadenin, hem talep eden devlet hem de Türk hukukuna göre üst sınırı bir yıl veya daha fazla hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlar bakımından mümkün olabileceği belirtilmektedir. Mahkûmiyet kararlarının infazı için yapılacak iade ise hükmolunan cezanın en az dört ay süreli hürriyeti bağlayıcı bir ceza olması koşuluna tabi tutulmaktadır.

SİDAS'ın 2 nci maddesinin birinci fıkrasında da, hakkında henüz mahkumiyet kararı verilmemiş kişiler için isnat olunan suçun en az 1 yıl veya daha fazla süreli hürriyeti bağlayıcı bir cezayı gerektirmesi; hükümlü kişiler için ise haklarında en az 4 ay hapis cezasının hükmedilmiş olması halinde iadenin mümkün olduğu belirtilmiştir. Burada, iade talebine konu hapis cezası 4 ay ve daha uzun süreli olsa bile, suç için kanunda 1 yıl asgari hapis cezasının öngörülmesinin gerekli olup olmadığı sorusu akla gelmektedir. Doktrinde ağırlıklı olan görüşe göre; asgari sürenin üzerinde hapis cezasının bulunması halinde ayrıca, iade talebine konu suç

⁷³ Türkiye Cumhuriyeti ile Belarus Cumhuriyeti Arasında Hukuki, Ticari ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Andlaşmasının 34 üncü maddesindeki; "(1)Akit taraflar işbu andlaşma hükümleri çerçevesinde, ülkelerinde bulunan ve ceza soruşturması, kovuşturması veya bir hükmün infazı amacıyla istenilen kişileri, karşılıklı iade etmeyi taahhüt ederler. (2)Bir ceza soruşturması veya kovuşturması için iade ancak, her iki Akit tarafın kanunlarına göre on iki ay hürriyeti bağlayıcı bir ceza veya daha ağır bir cezayı mucip suçlar için yapılır. (3)Bir kararın infazı için iade ancak, her iki Akit tarafın kanunlarına göre hürriyeti bağlayıcı cezayı mucip olan suçlar için ve söz konusu kişi altı ay hürriyeti bağlayıcı ceza veya daha ağır bir cezayamahkum edilmiş bulunduğu halde yapılır..." hükmü bu duruma örnek olarak verilebilir.

⁷⁴ ULUTAŞ, a.g.e., s.99

için kanunda öngörülen asgari ceza süresinin araştırılmasına gerek bulunmamaktadır⁷⁵. Zira bu durumda, asgari bir yıl hapis cezasını gerektiren bir suç ile birlikte en az 4 ay süreli hapis cezasının varlığını aramak, SİDAS'a yeni bir hüküm eklemek anlamına gelir⁷⁶.

6706 sayılı Kanununun 10 uncu maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesi uyarınca, iadesi talep edilen kişi hakkında birden fazla suç isnadının bulunması hâlinde bunlardan bazılarının cezası belirtilen sürelerin altında olsa dahi birlikte iadeye konu edilebilir. Bu düzenlemeyle, iadeye elverişlilik için belirlenen sürelerin altındaki suçlar için hususilik ilkesi ihlal edilmeden iade sağlanması söz konusu olabilecektir. SİDAS'ın 2 nci maddesinde de benzer bir düzenleme yer almaktadır⁷⁷.

6706 sayılı Kanununun 10 uncu maddesinin ikinci fıkrasında yalnızca "hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlardan" dolayı iade kabul edildiği için adli para cezasını gerektiren suçlar nedeniyle iade kabul edilmemiştir. Bununla birlikte, hususilik ilkesinin bir gereği olarak, iadeye elverişli bir ceza gerektiren suç ile birlikte adli para cezasını gerektiren bir suçtan dolayı iade talebinde bulunulması mümkündür. SİDAS'a Ek 2 nci Protokolün 1 inci maddesiyle de, SİDAS'a taraf devletlere adli para cezası gibi mali nitelikte ceza öngören suçlardan dolayı iade edebilme yetkisi tanınmıştır⁷⁸.

---

⁷⁵ ÖZGENÇ, a.g.e., s.836

⁷⁶ EREM, a.g.e., s.222

⁷⁷ Bkz. SİDAS'ın 2 nci maddesinin ikinci fıkrası: "*İade talebi, iadeyi talebeden taraf ve kendisinden iade talep edilen tarafın kanunlarınca hürriyeti selbedici bir ceza veya mevküfiyet kararı ile cezalandırılan müteaddit hareketlere taallük etmekle beraber bunlardan bazıları ceza müddetlerine ait şarta uymuyorsa, kendisinden iade talep edilen taraf bu sonuncu suçlar için dahi iade etmek ihtiyarını haiz olacaktır.*"

⁷⁸ ÖZGENÇ, a.g.e., s.838

II. İADENİN KABUL EDİLEMEYECEĞİ HALLER

A. Vatandaşlık

İadesi talep edilen kişinin, iade talep edilen devletin vatandaşlığına sahip olması durumunda iade edilmemesi uluslararası hukukta yaygın olarak uygulanan bir ilkedir⁷⁹.

Anayasa'nın 38 nci maddesi ile 6706 sayılı Kanununun 11 nci maddesinde UCD'ye taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere, iadesi talep edilen kişinin Türk vatandaşı olması durumunda iade talebinin kabul edilmeyeceği düzenlemiştir⁸⁰. Vatandaşın iade edilmeyeceği hususu, SİDAS'ın 6 ncı maddesinde, taraf devletlerin tebaasını iade etmeme hakkını haiz olduğu belirtilmek suretiyle ifade edilmiştir.

Bu kuralın uygulanması bakımından vatandaşlığın belirlenme zamanı önem taşımaktadır. Kişinin vatandaşlık durumunun tespitinde; iade taleplerinin talep edilen devlete iletilme tarihi, iade talebi hakkında karar verilme tarihi veya teslim tarihi gibi tarihlerden birinin esas alınabileceği ileri sürülebilir⁸¹. Vatandaşlığın belirlenme anı SİDAS'ın 6 ncı maddesinin birinci fıkrasının c bendinde, talep edilen devlette nihai olarak iade kararının verileceği an olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte; vatandaşlık, iadeye karar verildikten sonra ancak henüz teslim gerçekleşmeden kazanılmışsa talepte bulunan devlet isterse iadeden vazgeçebilecektir.

Öte yandan, iade talebinin vatandaşlık gerekçesiyle reddedilmesi halinde suçluların cezasız kalmamasını teminen izlenecek yöntemin ne olduğu hususu bir

---

⁷⁹ Türkiye'nin de dâhil olduğu kıta avrupası hukukunda "vatandaş verilmez" ilkesini titizlikle uygulamaktadır. Buna karşılık İngiltere gibi Anglo-sakson hukuk sistemindeki devletler ise, temel haklar yönünden yeterli güvence verilmesi halinde, vatandaşlarını suçun işlendiği devlete iade etmektedirler. Bu konuda bkz. TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, a.g.e., s.229

⁸⁰ Aynı düzenleme TCK'nun mülga 18 inci maddesinde de yer almaktaydı.

⁸¹ ULUTAŞ, Suçluların Geri Verilmesinde Vatandaşlığın Rolü ve Türk Vatandaşlığı Kanununun 28 inci Maddesinin Geri Verme Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi, Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 2011, s. 189

sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum SİDAS'ta açıklığa kavuşturularak, suçlu iadesi talebinin vatandaşlık nedeniyle reddedilmesi ve talep eden devletin de bu yönde talebi bulunması halinde taraf devletlerin adli soruşturma başlatmak üzere meseleyi yetkili adli makamlarına iletmekle yükümlü olduğu hüküm altına alınmıştır. Günümüzde devletler, suçluların cezasız kalmaması gerektiği bilinciyle imzaladıkları ikili andlaşmalarda da benzer düzenlemelere yer vermektedirler⁸².

Türk hukukuna göre uluslararası andlaşmalarda hüküm bulunmaması halinde de; 5237 sayılı TCK'nın 11 inci (faile göre şahsılık ilkesi) ve 13 üncü (evrensellik ilkesi) maddelerindeki emredici hükümler uyarınca⁸³, Türk vatandaşlığı nedeniyle hakkındaki iade talebi yerine getirilmeyen suçlular hakkında soruşturma açılması mümkün bulunmaktadır. Örneğin, 2016 yılında "göçmen kaçakçılığı" suçundan Çin Halk Cumhuriyeti adli makamlarınca iadesi talep edilen bir Türk vatandaşı hakkındaki talep vatandaşlık nedeniyle reddedilmesine rağmen, iade talebine esas suç dolayısıyla kişi hakkında Türkiye'de soruşturma başlatılmıştır.

Çifte vatandaşlık veya çok vatandaşlık hallerinde, iadesi talep edilen kişinin vatandaşlıklarından birinin talep edilen devletin vatandaşlığı olmadığı durumlarda

---

⁸² Suçlu iadesi konusunda Türkiye'nin aralarında ABD, Özbekistan ve Tacikistan'ın yer aldığı bazı devletlerle imzaladığı ikili andlaşmalarda da iade talebinin vatandaşlık sebebiyle reddedilmesi halinde, iade talep edilen kişi hakkında soruşturma açılmak üzere meselenin yetkili adli makamlara iletileceğine dair hükümler yer almaktadır.

⁸³ TCK'nın 11 inci maddesi: "(1) Bir Türk vatandaşı, 13 üncü maddede yazılı suçlar dışında, Türk kanunlarına göre aşağı sınırı bir yıldan az olmayan hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede işlediği ve kendisi Türkiye'de bulunduğu takdirde, bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması ve Türkiye'de kovuşturulabilirliğin bulunması koşulu ile Türk kanunlarına göre cezalandırılır. (2) Suç, aşağı sınırı bir yıldan az hapis cezasını gerektirdiğinde yargılama yapılması zarar görenin veya yabancı hükümetin şikâyetine bağlıdır. Bu durumda şikâyet, vatandaşın Türkiye'ye girdiği tarihten itibaren altı ay içinde yapılmalıdır."

TCK'nın 13 üncü maddesi: "(1) Aşağıdaki suçların, vatandaş veya yabancı tarafından, yabancı ülkede işlenmesi halinde, Türk kanunları uygulanır: a) İkinci Kitap, Birinci Kısım altında yer alan suçlar. b) İkinci Kitap, Dördüncü Kısım altındaki Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Bölümlerde yer alan suçlar. c) İşkence (madde 94, 95). d) Çevrenin kasten kirletilmesi (madde 181). e) Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188), uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (madde 190). f) Parada sahtecilik (madde 197), para ve kıymetli damgaları imale yarayan araçların üretimi ve ticareti (madde 200), mühürde sahtecilik (madde 202). g) Fuhuş (madde 227). i) Deniz, demiryolu veya havayolu ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması (madde 223, fıkra 2, 3) ya da bu araçlara karşı işlenen zarar verme (madde 152) suçları. (2) (Ek ikinci fıkra: 29/6/2005 – 5377/3 md.) İkinci Kitap, Dördüncü Kısım altındaki Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümlerde yer alanlar hariç; birinci fıkra kapsamına giren suçlardan dolayı Türkiye'de yargılama yapılması, Adalet Bakanının talebine bağlıdır (3) Birinci fıkranın (a) ve (b) bentlerinde yazılı suçlar dolayısıyla yabancı bir ülkede mahkûmiyet veya beraat kararı verilmiş olsa bile, Adalet Bakanının talebi üzerine Türkiye'de yargılama yapılır.

iade talebi kabul edilir. Vatansızlar ise yabancı olarak kabul edilirler ve bu kişilerin talep eden devlete iade edilmeleri bakımından bir engel bulunmamaktadır⁸⁴.

Uygulamada vatandaşın iade edilemeyeceği kuralının, çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybeden kişiler bakımından da geçerli olup olmayacağı tartışılan bir konudur. Bu tartışmaların temeli 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun (TVK) 28 inci maddesinde yer alan çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve üçüncü dereceye kadar olan altsoylarının, maddede belirtilen istisnalar dışında Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam edeceği ifadesine dayanmaktadır⁸⁵. Bir görüşe göre, düzenlemenin lafzı dolayısıyla çıkma izni alarak Türk vatandaşlığını kaybeden kişilerin Türk vatandaşlarının sahip olduğu birçok haktan yararlandıkları gibi yabancı devlete iade edilmeme hakkından da yararlanabilirler. Öte yandan, bu konudaki bağlayıcı düzenleme olan Anayasanın 38 inci maddesinde “*Uluslararası Ceza Divanına taraf olmanın gerektirdiği yükümlülükler hariç olmak üzere vatandaş, suç sebebiyle yabancı bir ülkeye verilemez*” denilerek, vatandaşın geri verilmezliği kuralından yararlanabilmek için “vatandaş” olmanın gerektiği hüküm altına alınmıştır⁸⁶. Vatandaşlıktan çıkma işlemiyle kişi Türk vatandaşlığını terk ederek, yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanmakta ve “yabancı” statüsüne geçmektedir. Vatandaşın iade edilemeyeceği kuralı yabancı kişileri kapsamadığından, bu kişilerin yabancı devlete iade edilmelerine engel bulunmamaktadır.

Kanaatimizce de; TVK'nın 28 inci maddesinin vatandaşlık haklarının tamamının kullanımının devamının sağlanmadığı ve düzenlemeyle korunmak

---

⁸⁴ ULUTAŞ, Suçluların Geri Verilmesinde Vatandaşlığın Rolü ve Türk Vatandaşlığı Kanununun 28 inci Maddesinin Geri Verme Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi, s.191

⁸⁵ 5901 sayılı Kanunun 28 inci maddesi: “(1) Doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve üçüncü dereceye kadar olan altsoyları, bu maddede belirtilen istisnalar dışında Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler. Millî güvenliğe ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklıdır. (2) Bu madde kapsamında bulunan kişilerin, seçme ve seçilme, muafin araç veya ev eşyası ithal etme hakları ile askerlik hizmetini yapma yükümlülüğü yoktur. Bu kişilerin sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı olup bu hakların kullanımında ilgili kanunlardaki hükümlere tabidirler. (3) Bu madde kapsamında bulunan kişiler, bir kadroya dayalı ve kamu hukuku rejimine tabi olarak asli ve sürekli kamu hizmeti görevlerinde bulunamazlar. Ancak kamu kurum ve kuruluşlarında işçi, geçici veya sözleşmeli personel olarak çalıştırılabilirler.”

⁸⁶ ULUTAŞ, Suçluların Geri Verilmesinde Vatandaşlığın Rolü ve Türk Vatandaşlığı Kanununun 28 inci Maddesinin Geri Verme Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi, s.204

istenilen menfaatin esas itibariyle sosyal hakların kullanıma ilişkin olduğu da göz önünde bulundurularak, Türk vatandaşlığını çıkma izniyle kaybeden kişilerin de yabancı devlete iadelerinin mümkün olduğu değerlendirilmektedir⁸⁷.

B. Mültecilik

Sığınma veya bir başka ifade edişle uluslararası koruma; siyasi, dini, felsefi düşünceleri, faaliyetleri veya bunlarla bağlantılı olarak işlediği bir suç nedeniyle takibe uğrayan ya da uğrama tehlikesi yaşayan kişinin bir başka devlete veya bulunduğu ülkedeki yabancı devlet temsilciliğine kaçarak korunma talebinde bulunması olarak tanımlanabilir⁸⁸. Sığınma talebi kabul edilen kişi ise, “sığınmacı” veya “mülteci” olarak tanımlanmaktadır.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 61 ilâ 63 üncü maddelerinde “sığınma hakkı” ve bu hakkın sağladığı uluslararası koruma statüleri belirlenmiştir⁸⁹. Anılan Kanunun 64 üncü maddesinde ise uluslararası korumadan

---

⁸⁷ Uygulamada da, Türk vatandaşlığından çıkma izni almak suretiyle ayrılan kişilerin talep halinde yabancı ülkeye iadeleri sağlanmaktadır. Örneğin 2013 yılında “adam öldürmeye teşebbüs” suçundan Macaristan makamlarınca iadesi talep edilen ve çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybederek Avusturya vatandaşlığına geçen bir kişinin Macaristan’a iadesinin kabul edilebilir olduğuna yerel mahkemece karar verilmiştir. İadesi talep edilen kişi, iade edilebilirlik kararını TVK m.28’de yer alan “Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam etme” yönündeki düzenlemeyi gerekçe göstererek temyiz etmiştir. Temyiz aşamasında kararı inceleyen Yargıtay Dairesi tarafından ihtilafın bu yönü kararda tartışılmamakla birlikte, yerel mahkemenin iade talebinin kabul edilebilir olduğuna ilişkin kararın onanmasına karar verilmiştir.

⁸⁸ ÖZGENÇ, a.g.e., s.817

⁸⁹ 6458 sayılı Kanunun “Mülteci” başlıklı 61 inci maddesi: “(1) Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.”

6458 sayılı Kanunun “Şartlı mülteci” başlıklı 62 nci maddesi: “(1) Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.”

yararlanamayacak kişiler sayılmıştır. Buna göre, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin 1 inci maddesinin f fıkrasında belirtilen fiilleri⁹⁰ işlediklerine dair haklarında ciddi kanaat olan kişiler sığınma hakkından yararlanamayacaklardır. İkinci olarak uluslararası koruma başvurusu yapmadan önce, hakkında Türkiye dışında hangi amaçla olursa olsun zalimce eylemler yaptığını düşündürecek nedenler olan kişilere de sığınma hakkı tanınması mümkün bulunmamaktadır. Düzenlemede her iki duruma ilişkin suç ya da fiillerin işlenmesine iştirak eden veya bu fiillerin işlenmesini tahrik eden kişilerin uluslararası korumadan hariç tutulacağı da belirtilmiştir.

Sığınma hakkının varlığı, devletlerin suçluların iadesi yükümlülüğünün istisnasını oluşturmaktadır. Uluslararası hukukta “*non refoulement*” (geri gönderilmeme) ilkesi olarak adlandırılan bu kural, mültecilik statüsünün sağladığı temel koruma biçimidir⁹¹. Bu ilkenin temelini oluşturan 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin 33 üncü maddesinde de “*Hiçbir taraf devletin, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak mültecileri sınır dışı etmeyeceği ya da ülkesine geri göndermeyeceği*” hüküm altına alınmıştır⁹².

Bununla birlikte non refoulement ilkesinin koruyucu niteliği mutlak değildir. Sözleşme’nin 33 üncü maddesinin ikinci fıkrasında, bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması yolunda ciddi sebepler bulunan veya özellikle ciddi bir adı

6458 sayılı Kanununun “İkincil koruma” başlıklı 63 üncü maddesi: “(1) Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.”

⁹⁰ 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin 1. maddesinin f fıkrası: “*Bu Sözleşme hükümleri: Barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç gibi suçlar için hükümler koyan uluslararası belgelerde tanımlanan bir suç işlediğine; b. Mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce, sığındığı ülkenin dışında ağır bir siyasi olmayan suç işlediğine; Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden suçlu olduğuna dair hakkında ciddi kanaat mevcut olan bir kişi hakkında uygulanmayacaktır.*”

⁹¹ ULUTAŞ, a.g.e., s.127

⁹² Bu ilke yalnızca 1951 tarihli Sözleşmede yer almamıştır. 1975 tarihli İşkence ve Gayrı İnsani veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı BM Sözleşmesinin 3 üncü maddesi ve 1977 tarihli “Terörizmin Bastırılmasına Dair Avrupa Sözleşmesinin 5 inci maddesinde de benzer hükümlere yer verilmiştir.

suçtan dolayı kesinleşmiş bir hükümle mahkûm olduğu için söz konusu ülkenin halkı açısından bir tehlike oluşturmaya devam eden mülteciler bakımından non refoulement ilkesinin koruyucu etkisinin bulunmadığı ifade edilmiştir. Ancak uygulamada, özellikle terör suçları bakımından devletlerin bu konuda detaylı araştırma yapmadan, yalnızca mültecilik sıfatının bulunduğu gerekçe göstererek iade taleplerini reddetme yoluna gittikleri sıklıkla gözlemlenmektedir.

“*Non refoulement*” ilkesinin Türk hukukundaki yansıması, “geri gönderme yasağı” başlığı altında 6458 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinde görülmektedir. Maddede, uluslararası koruma statüsüne sahip kişilerin işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti ve siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemeyeceği hüküm altına alınmıştır⁹³.

Bu konuda suçluların iadesine ilişkin özel düzenleme ise 6706 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin birinci fıkrasının b bendinde yer almaktadır. Düzenlemeye göre, iadesi talep edilen kişinin ırkı, etnik kökeni, dini, vatandaşlığı, belli bir gruba mensubiyeti veya siyasî görüşleri nedeniyle bir soruşturma veya kovuşturmaya maruz bırakılacağına veya cezalandırılacağına ya da işkence veya kötü muameleye maruz kalacağına dair kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması durumunda iade talebi kabul edilmez.

Gerek iç hukukta gerekse de uluslararası hukukta yer alan bahse konu emredici hükümler doğrultusunda uluslararası koruma statüsüne sahip kişilerin, kural olarak aleyhinde uluslararası koruma başvurusunda buldukları menşe ülkelerine iade edilmeleri mümkün bulunmamaktadır. Mevcut bir iade talebi bulunması halinde, uluslararası koruma talebinde bulunan kişinin bu talebi karara bağlanmadan iade talebine ilişkin sürecin sonuçlandırılmaması gerekir⁹⁴.

---

⁹³6706 sayılı Kanun’un maddeye ilişkin gerekçesinde iade hükümleri içeren pek çok uluslararası sözleşmede de yer alan bu düzenlemenin kaynağının, 1951 tarihli Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair Sözleşme olduğu ifade edilmiştir.

⁹⁴ KOCA/ÜZÜLMEZ, a.g.e., s.792

Türk hukukunda da uygulama bu şekilde gerçekleşmektedir. Bu konuda Yargıtay 1. Ceza Dairesi tarihli ve 2016/1692 Esas-2016/2134 Karar sayılı ilamında “kamu görevlisini öldürme” suçundan Kırgızistan’a iadesi amacıyla aranmakta iken Türkiye’de yakalanan bir Rus vatandaşı hakkındaki iade talebinin kabul edilebilir olduğuna karar veren yerel mahkeme kararının, “...geri verilmesi talep edilenin ülkemizde uluslar arası koruma talebinde bulunması üzerine, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün 13/01/2015 tarihli işlemi ile talebin reddedildiği, söz konusu talebin reddine dair idari işlemin iptali istemiyle açılan davada Ankara 1. İdare Mahkemesinin 18/01/2015 tarih ve 2015/164-2382 sayılı ilamıyla uluslar arası koruma talebinin reddine dair işlemin iptaline karar verildiği, Antalya 3. Ağır Ceza Mahkemesinin 13/02/2015 tarihli ve 2015/216 sayılı kararıyla TCK’nun 18. Maddesi uyarınca Kırgızistan ülkesine geri verilmesine karar verildiği anlaşılmakla; uluslararası koruma talebinin reddine ilişkin idare mahkemesi nezdinde açılan davanın sonucunun beklenmesi veya bu hususta Yargıtay denetimine olanak verecek şekilde gerekçe gösterilmesi gerektiğinin düşünülmemesi” gerekçesiyle bozulmasına hükmetmiştir.

C. Siyasi Suç

Siyasi suçlar, suçluların iadesi kurumunun en önemli istinasını teşkil etmektedir. Siyasi suç istinası, ilk kez 1834 yılında Fransa ve Belçika arasında imzalanan suçluların iadesi andlaşmasında yer almıştır ve bu andlaşma tüm uluslararası belgelere model olmuştur⁹⁵.

“Siyasi suç” tanımı konusunda doktrinde görüş birliği bulunmamakta olup; bu durum hangi fiillerin siyasi suç kabul edileceği konusunda çeşitli teorilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur⁹⁶:

Siyasi suçun tanımı konusunda başlıca iki teori bulunmaktadır⁹⁷. Objektif teoriye göre, siyasî iktidara ve işlevlerine yönelen suçlar, “siyasi suç” olarak

⁹⁵ HANNAY, William M., International Terrorism and the Political Offence Exception to Extradition, Columbia Journal of Transnational Law, Vol. 18, 1980, s.385

⁹⁶ ARTUK M. Emin, GÖKCEN Ahmet, ALŞAHİN M. Emin, ÇAKIR Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 1057

tanımlanır. Objektif teoriyi savunan bir kısım yazarlar, devletin her türlü hakkını ihlal eden suçların tamamını siyasi suç olarak kabul ederler ve bu nedenle siyasi suçları “devlete karşı suçlar” olarak tanımlarlar. İkinci bir görüşe göre ise, siyasi suçların devlete ait hakları ihlal ettiği kabul edilmekle birlikte, her ihlal siyasi suç sayılmamalıdır.⁹⁸

Sübjektif teoride ise, suçlunun amacı esas alınır ve suçlunun suç işlemeki amacı siyasal ise, işlenen suçun siyasal nitelikte olduğu kabul edilir⁹⁹.

Siyasi suçlar, “mutlak siyasi suç” ve “nispi siyasi suç” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır¹⁰⁰. Mutlak siyasi suçlar, objektif teoriye göre siyasi suç vasfı verilen suçlardır ve bunların siyasi suç olduğu tereddütsüz kabul edilmektedir. Nispi siyasi suçlar ise, temel özellikleri dolayısıyla adi suç olarak kabul edilen ancak siyasi bir suçla bağlantısı nedeniyle siyasi suç olarak tanımlanan suçlardır¹⁰¹. Uygulamada nispi siyasi suçların adi suçlardan ayrımı, çoğunlukla şiddet içeren eylemlerle ilişkilendirildikleri için göreceli olarak daha zordur. Örneğin, adam öldürme suçu adi bir suçtur ancak fail siyasi amaçla hareket ediyorsa nispi siyasi suç söz konusu olur¹⁰².

Bu konuda 15 Ekim 1970 tarihinde Sovyet yolcu uçağının kaçırılarak Trabzon’a indirilmesi, uçakta görevli bir hostesin bu amaçla öldürülmesi ile uçağın pilotunun ve mürettebatının ağır şekilde yaralanması suçlarının failleri olan iki Sovyet vatandaşının Sovyetler Birliğine iadesine ilişkin yargılamada Trabzon Ağır Ceza Mahkemesinin 23/11/1970 tarihli ve 338 sayılı kararıyla “*Sanıkların aksi sabit olmayan savunmalarına göre mamleketlerine değişik bir rejimin geldiği, eziyete, nezaret ve takibe maruz kaldıkları, rejimde baskı ve tazyik olduğu, devamlı insan hak*

---

⁹⁷Objektif ve sübjektif teoriler dışında doktrinde savunulan “üstünlük”, “ayırma” ve “harp adaletleri” teorileri için bkz. ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİNÇAKIR, a.g.e. s.1057-1059, Ayrıca bkz. HASSAN Ümit, Siyasal Suç Kavramı, AÜSBFD, C.26, S.1, 1971, s.212-214

⁹⁸ HASSAN, a.g.m, s.213

⁹⁹ CENTEL Nur, ZAFER Hamide, ÇAKMUT Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 10. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2017, s.192

¹⁰⁰ HANNAY, a.g.m., s. 386

¹⁰¹ HASSAN, a.g.m, s.215-216

¹⁰² HANNAY, a.g.m., s.386

ve hürriyetleriyle uzaklaştırılmaz baskıya dayanamayarak canlarını kurtarmak için bu def'aki fiilleri işledikleri, sanıkları uçak kaçırma ve uçak mürettebatına saldırı fiillerini işlemeye sürükleyen saik siyasi olup meydana gelen cürümlerde murtabit siyasi suç mahiyetinde belirdiği, nitekim son öldürme ve öldürmeye teşebbüs hadiselerinde öldürülen ve yaralananlar arasında herhangi bir düşmanlık bulunmadığı, fiillerinin sebep ve saikine ve toplanan delillere göre ve subjektif nazariye bakımından cürümlerin murtabit(nisbi) siyasi suçlar niteliğinde kabulünün gerektiği” hüküm altına alınmıştır. Anılan karara karşı yazılı emir yoluna başvurulması üzerine Yargıtay Ceza Genel Kurulu 1971/1-490 Esas-1971/65 Karar sayılı ilamıyla; “sanıkların Sovyetler Birliğindeki rejim dolayısıyla, kendilerine gelecekte tazyikte bulunulabileceği ihtimaliyle öldürme ve ağır surette yaralama suçlarını işlemelerin siyasi veya ona murtabit suçlardan sayılamayacağı” ve “devletin Anayasa ile tesis edilmiş nizamına ilişkin veya siyasi maksat ve gaye ile tebaanın siyasi haklarını ihlale ve hatta geniş anlamda devletin dahili veya harici emniyetini bozmaya yönelmiş eylem ve hareket olmadığı gibi bunlarla ilgili tasarlanmış, kastedilmiş bir hale de tesadüf olunmadığı” gerekçeleriyle Trabzon Ağır Ceza Mahkemesinin 23/11/1970 tarihli ve 338 sayılı kararının bozulmasına karar verilmiştir.

Türk hukukunda, hem mutlak siyasi suçlar hem de nispi siyasi suçlar iade edilemez suç kategorisinde tanımlanmıştır¹⁰³. 6706 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin ikinci fıkrasında, iade talebine esas teşkil eden fiilin siyasi suç veya siyasi suçla bağlantılı bir suç niteliğinde olması, iade engeli olarak belirlenmiştir. Öte yandan Kanunda, iade talebinin dayanağını teşkil eden fiilin bütün unsurları, özellikle işleniş şekli, suçun işlenişinde kullanılan araçların veya ortaya çıkan sonuçların ağırlığı dikkate alınarak fiilin siyasî suç olarak kabul edilmeyebileceği de ifade edilmiştir. Kanaatimizce, bu hususta karar verme yetkisi, yargılama yetkisinin kullanılması dâhilinde iade yargılamasını yapacak mahkemeye aittir. İdari yetkiye sahip merkezi makamın bu konudaki yetkisinin yalnızca inceleme ve araştırma ile sınırlı olduğu, nihai karar verme yetkisinin bulunmadığı değerlendirilmektedir.

¹⁰³ Bu konuda devletlerin hukuk sistemleri farklılık göstermektedir. Örneğin; Avusturya hukukunda yalnızca tam siyasi suçlar bakımından iade edilmezlik ilkesi benimsenmiştir. Avusturya İade ve Adli Yardımlaşma Kanununun 14 üncü maddesinde, siyasî suç nedeniyle iadenin mümkün olmayacağını; ancak işleniş şekli, suçta kullanılan araçlar, amaçlanan ve ortaya çıkan sonuç dikkate alındığında fiilin suç niteliğinin daha ağır olması durumunda siyasî suç nedeniyle iade talebinin reddedilmeyeceği düzenlenmiştir.

Uluslararası andlaşmalar ile uluslararası teamül hukukunda, bazı eylemlerin siyasi suç olarak kabul edilmeyeceği belirlenmiştir. Devlet başkanları ile aile üyelerine karşı işlenen saldırı suçları, terör eylemleri ve insanlığa karşı suçlar, siyasi suçlardan dolayı iade edilemezlik kuralının istisnalarını oluşturmaktadır¹⁰⁴:

- Belçika Kuralı: Bu kurala göre, devlet başkanının görevde olduğu sırada kendisine veya aile bireyelerine yönelik işlenen öldürme ve yaralama suçları siyasi suç sayılmamaktadır¹⁰⁵. Bu uygulama 1854'te III. Napolyon'a düzenlenen suikast nedeniyle 1856 yılında Belçika'da çıkarılan bir yasada düzenlenmesi nedeniyle "Belçika Kuralı" olarak adlandırılmış olup; suçlu iadesi konusunda çok ve iki taraflı sözleşmelerde yer almaktadır¹⁰⁶.

- Terör suçları: 1977 tarihli Tedhişçiliğın Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin 1 inci maddesinde, siyasi suç ve siyasi suçla bağlantılı suç veya siyasi saikle işlenmiş sayılmayacak fiiller belirlenmiş ve iadeye engel olacak siyasi suç kapsamı daraltılmıştır. 1999 tarihli Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşmenin 2 nci maddesinde hangi eylemlerin finansman suçunu oluşturacağı sayılmış; 14 üncü maddede de bu suçlardan hiçbirinin, suçluların iadesi bakımından, siyasi bir suç veya siyasi suçla bağlantılı bir suç veya siyasi amaçlarla işlenmiş bir suç olarak değerlendirilemeyeceği düzenlenmiştir.

- İnsanlığa karşı işlenen suçlar ve savaş suçları: 1948 tarihli Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşmenin 7 nci maddesinde, Sözleşmede belirtilen soykırım ve bununla bağlantılı suçların, suçluların iadesi bakımından siyasi olarak kabul edilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Türk

---

¹⁰⁴ Bu konuda bkz. CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, a.g.e., s.195 Ayrıca, 1981 tarihli "Diplomasi Ajanları da Dahil Olmak Üzere Uluslararası Korumaya Sahip kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme", 1970 tarihli "Uçakların Kanundışı Yollarla Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Hakkında Sözleşme", 1971 tarihli "Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanun dışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşme" ve 1999 tarihli "Terörist Bombalamalarının Önlenmesine İlişkin Sözleşme" hükümlerinde de belirli eylemlerin siyasi suç kabul edilmeyeceğine dair düzenlemeler yer almaktadır.

¹⁰⁵ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, a.g.e., s.195

¹⁰⁶SİDAS'ın 3 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında Belçika Kuralı, "İşbu Sözleşmenin tatbikati bakımından, bir devlet reisinin veya ailesi efradından birinin hayatına kasıt siyasî bir suç sayılmayacaktır." şeklinde düzenleme bulmuştur. Belçika kuralının ortaya çıkış süreci için bkz. RUHI, a.g.m., s.505

hukukunda da Sözleşmede yer alan düzenleme uyarınca, soykırım ve insanlığa karşı suçların iade bakımından siyasi suç sayılmayacağı kabul edilmiştir¹⁰⁷.

Siyasi suçtan dolayı iade talebinin kabul edilmeyeceği ilkesinin temelinde, kişinin iadesi halinde siyasi görüşlerinden dolayı haksız bir yargılamaya konu edileceği ve hatta işkence ile kötü muameleye maruz kalabileceği düşüncesi bulunmaktadır. Bu konuda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), 08/07/2010 tarihli Isakov/Rusya kararında “...*kişisel durumu bakımından Mahkeme, başvuranın siyasi suçlarla suçlandığını gözlemlemiştir. Başvuran ile ilgili bir tutuklama emrinin düzenlendiği dikkate alındığında, iadesinden sonra doğrudan göz altına alınması ve dolayısıyla ciddi bir kötü muamele riski altında olması olasıdır. Hükümet, başvuranın işkenceye veya kötü muameleye maruz bırakılmayacağını belirten herhangi bir diplomatik teminat sunmamıştır.*” gerekçesiyle Özbek vatandaşı Isakov’un aşırılık yanlısı bir hareketin yıkıcı faaliyetlerine aktif olarak katılmak suçundan Rusya’dan Özbekistan’a iadesine karar verilmesini AİHS’nin 3 üncü ve 5 inci maddesine aykırı olduğuna hükmetmiştir.

D. Düşünce Suçu

Türk hukukunda siyasi suçun yanı sıra düşünce suçunun varlığı da iade engeli olarak kabul edilmiştir. 6706 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin birinci fıkrasının c bendinde, iade talebine esas teşkil eden fiilin düşünce suçu olması halinde iade talebinin kabul edilmeyeceği düzenlenmiştir.

Türk hukukunda düşünce suçundan ne anlaşılması gerektiğine ilişkin bir tanımlama bulunmamaktadır. Doktrinde hukuk sistemimizde düşünce suçu olarak tanımlanan bir suç tipi bulunmamasına rağmen, kanunda bu şekilde bir düzenleme yapılması eleştirilmektedir¹⁰⁸. Hukuk devleti bireyin hürriyetlerini teminat altına

---

¹⁰⁷ 6706 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesi: “*Soykırım ve insanlığa karşı suçlar, siyasi suç olarak kabul edilmez.*”

¹⁰⁸ Bu konudaki eleştiriler için bkz. ¹⁰⁸ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, a.g.e., s.188. ULUTAŞ, a.g.e., s.173, ÖZTÜRK Bahri, ERDEM Mustafa Ruhan; Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 18. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2018, s.120

almakla ve geliştirmekle yükümlüdür¹⁰⁹. Bu yükümlülük uyarınca, devletlerin düşünce açıklamayı cezalandırmaları beklenemeyeceğinden; düşünce suçu başlığı altında bir suç türü tanımlanmaması olağandır.

Öte yandan, Anayasanın 25 inci maddesi; *“herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz”* hükmünü içermektedir. Anayasanın 26 ncı maddesi de, *“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir”* şeklindeki düzenlemeyle düşünceyi açıklama hürriyetini teminat altına almıştır. Anayasanın 27 nci maddesinde düzenlenen “bilim ve sanat hürriyeti”, 28 inci maddesinde yer alan “basın hürriyeti”, 33 üncü maddesinde yer alan “dernek kurma hürriyeti” ve 34 üncü maddede yer alan “toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı” da düşünce özgürlüğü kapsamında değerlendirmelidir¹¹⁰. Buradan hareketle, iade talebine esas olan ve anılan özgürlüklerin kullanılması kapsamında işlendiği iddia edilen fiillerin düşünce suçunu oluşturup oluşturmadığı iade yargılamasında göz önünde bulundurulabilecektir.

E. Askeri Suç

Askeri suçları, “milli savunmayı sağlamak ve korumak, askerlik hizmetinin aksamadan yerine getirilmesini temin etmek yani askeri bir menfaati korumak amacıyla kabul edilmiş olan kanunlarda yer alan suçlar” olarak tanımlamak mümkündür¹¹¹.

---

¹⁰⁹ SOYASLAN, Düşünce Özgürlüğü ve 4744 Sayılı Kanunla Değiştirilen Terörle Mücadele Kanunu, Prof.Dr. Çetin Özek Armağanı, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004, s.788

¹¹⁰ SOYASLAN, Düşünce Özgürlüğü ve 4744 Sayılı Kanunla Değiştirilen Terörle Mücadele Kanunu, s.788

¹¹¹ ERMAN Sahir, Askeri Ceza Hukuku, 6. Baskı, Sermet Matbaası, İstanbul, 1974, s.149

Yapılan askeri suç tanımından da anlaşıldığı üzere, askeri suçlar “tam askeri suçlar” ve “askeri suç benzeri suçlar” olarak ikiye ayrılır. Tam askeri suçun varlığından bahsedebilmek için; failin asker kişi olması, fiilin askeri bir hizmetin veya görevin ihlalinin gerektirmesi ve fiilin kısmen veya tamamen askeri kanun dışındaki bir kanunda suç olarak öngörülmemiş olması gerekir¹¹². Yalnızca asker kişiler tarafından ve askerlik görevinin ihlali suretiyle işlenen suçlar, tam askeri suç olarak kabul edilir ve suçlu iadesi bakımından kesin bir iade engeli oluştururlar¹¹³. Askeri suç niteliği bulunmamakla birlikte; askeri bir menfaati koruma amacı güden, genel ceza kanununda öngörülen ve askeri ceza kanununda yollama yapılmak suretiyle bu kanunun uygulama alanı içine alınan suçlar ise “askeri suç benzeri” suçlar olarak sınıflandırılırlar¹¹⁴. Askeri suç benzeri suçların iadeye konu olması mümkündür.

SİDAS’ın 4 üncü maddesinde, “*Cezaî hukuka göre suç teşkil etmeyen askeri suçlar dolayısıyla iade işbu Sözleşmenin tatbik sahası dışındadır.*” denilmek suretiyle, tam askeri suç niteliğini taşıyan eylemler sebebiyle iadenin mümkün olmadığı düzenlenmiştir. Açıklayıcı raporda da tam askeri suçlar için iadenin yasaklandığı, asker kişilerin işlediği adi suçlar için ise SİDAS’ta yer alan diğer şartların da varlığı halinde iadenin gerçekleştirilmesi gerektiği açıklanmıştır¹¹⁵.

Türk hukukunda da 6706 sayılı Kanununun 11 inci maddesinin birinci fıkrasının c bendinde SİDAS’ta yer alan bu düzenleme aynen kabul edilerek, tam askeri suçlardan dolayı iadenin söz konusu olmayacağı açıkça hükme bağlanmıştır.

Bu konuda, “askeri düzeni ve askeri onuru ihlal eden davranışlarda bulunmak” ve “çocuğun cinsel istismarı” suçlarından Bulgaristan’a iadesi talep edilen bir Bulgar vatandaşı hakkındaki iade yargılaması sonucunda İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi 21/12/2011 tarihli ve 2011/612 Değişik İş sayılı kararıyla; “...S.M.B. hakkında Varna Şehri Askeri Mahkemesinin 12/06/2011 tarih ve 224/200

---

¹¹² Detaylı bilgi için bkz. ERMAN, a.g.e., s.152-155

¹¹³ CENTEL/ZAFER/ÇAKMUT, a.g.e., s.197

¹¹⁴ ERMAN, a.g.e., s.155-156

¹¹⁵ SİDAS’ın 4 üncü maddesine ilişkin açıklayıcı rapor: “*It forbids extradition for purely military offences, but extradition must be granted for an ordinary criminal offence committed by a member of the armed services if the conditions of the Convention are fulfilled.*”

sayılı kararında belirtilen suçlar askeri suç olduğundan 5237 sayılı TCK'nun 18/1-b maddesi gereğince Bulgaristan Cumhuriyetinin S.M.B'nin bu kararla ilgili geri verme talebinin kabul edilebilir olmadığına” ve “S.M.B. hakkında suç tarihinde 14 yaşında olan I.M.I.'ya karşı zor ve tehditle cinsel temasta bulunmak suçundan Razgrad Şehri Bölge Mahkemesinin 28/03/2005 tarih ve 159 sayılı kararıyla ilgili Bulgaristan Cumhuriyetinin geri verme talebinin kabul edilebilir olduğuna” hükmetmiştir. Yargıtay 14. Ceza Dairesinin 20/11/2012 tarihli ve 2012/13748 Esas-2012/11686 Karar sayılı ilamıyla anılan kararın onanmasına hükmedilmiştir.

F. Mali Suç

Mali suçlar, uluslararası hukukta suçluların iadesine engel teşkil eden bir diğer suç kategorisini oluşturmaktadırlar. SİDAS'ın “mali suçlar” başlıklı 5 inci maddesinde; vergi, resim, kambiyo ve gümrük suçlarına ilişkin suçluların iadesinin, ancak her suç veya suç kategorisi için taraf devletlerin bu konuda yapacakları ayrı anlaşmalarla gerçekleştirilebileceği düzenlenmiştir. Ancak bu düzenleme Sözleşmeye 1978 yılında eklenen SİDAS'a 2 nci Protokol ile ilga edilmiştir. Yeni düzenlemeye göre, anılan suçların talep edilen devletin hukukunda aynı nitelikte bir suça tekabül etmesi halinde iade gerçekleştirilecektir. Bundan başka, iade talebi, talep edilen tarafın hukukunun aynı türde vergi, resim, gümrük veya kambiyo kurallarını içermemesi gerekçesiyle reddedilmeyecektir.

6706 sayılı Kanunda ise, mali suçlara ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla, mali suçlara ilişkin iadeye elverişlilik değerlendirmesi yapılırken çifte cezalandırılabilirlik şartının gerçekleşip gerçekleşmediğinin irdelenmesi gerekmektedir. Uygulamada, iadeye esas suçun vergi yükümlülüğüne ilişkin mali bir suç olması halinde, suça konu eylemin Türk hukukuna göre suç teşkil etmediği hallerde iade gerçekleştirilmemektedir.

G. İade Talebinin Ciddi Olmaması

SİDAS'ın 3 üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre, kendisinden iade talep edilen devlet, adi bir suça ilişkin iade talebinin kişiyi ırkı, dini, milliyeti veya siyasi

görüşü sebebiyle takip veya cezalandırmak amacıyla yapıldığına veya iade halinde kişinin durumunun bu sebeplerden biri dolayısıyla ağırlaşabileceğine dair ciddi sebepler mevcut olduğu kanaatine varırsa, suçluyu iade etmeyecektir. Anılan düzenlemeye ilişkin açıklayıcı raporda, talep edilen devlete iade edilmesi halinde kişiye siyasi nedenlerden dolayı ayrımcılık yapılacağına kanaat getirilmesi durumunda iade talebinin reddedilebileceği ifade edilmiştir¹¹⁶.

Anılan kural uyarınca 6706 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin birinci fıkrasının b bendine göre de, “*iadesi talep edilen kişinin ırkı, etnik kökeni, dini, vatandaşlığı, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle bir soruşturma veya kovuşturmaya maruz bırakılacağına veya cezalandırılacağına ya da işkence veya kötü muameleye maruz kalacağına dair kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması*” durumunda kişinin iadesi gerçekleştirilmeyecektir. Bu durumlarda, iade talebinde bulunan devletin siyasi saikle hareket ettiği kabul edilmektedir.

Kanun’un gerekçesinde iade edilecek kişinin talep eden devlette ayrımcılığa maruz kalabileceği bu durumlara karşı iadeye istisna getirildiği ve maddenin düzenlenmesinde 1951 tarihli Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair Sözleşme hükümlerinin esas alındığı ifade edilmiştir.

İade talebinin kişinin ırkı, dini, milliyeti veya siyasi görüşü sebebiyle yapıldığı hususu, iade sürecinin her aşamasında iadesi talep edilen kişi tarafından ileri sürülebilir. Mahkeme tarafından da iade talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verilirken bu konu re’sen ele alınmalı ve gerekli araştırma yapılmalıdır¹¹⁷.

6706 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin üçüncü fıkrasına göre, yabancı bir devletin adli iş birliği talebinin yerine getirilmesi, merkezi makam tarafından şarta veya teminata bağlanabilir. Anılan düzenleme doğrultusunda iade talebinde bulunan devletten; iadenin gerçekleşmesi halinde kişinin siyasi görüş ve faaliyetleri, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti, dini ve etnik kökeni gibi nedenlerle yargılanmayacağı veya mahkûm edilmeyeceği ile mahkûmiyet şartlarının zorlaştırılmayacağı hususunda teminat istenilmesi mümkündür.

---

¹¹⁶ ALTINER Sümeyra, Uluslararası Hukuk Kurallarına ve Türk Ceza Hukuku Hükümlerine Göre Suçluların İadesi, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.8/1, 2011, s.39

¹¹⁷ TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, a.g.e., s.217

H. Ölüm Cezası veya İnsan Onuru ile Bağdaşmayan Ceza

Suçluların iadesine dair milletlerarası andlaşmalarda, uluslararası hukukun insan haklarının korunması konusunda devletlere getirdiği yükümlülük gözetilerek, ölüm cezasının infaz edilmesi ihtimalinin bulunduğu durumlarda iadenin kabul edilmeyeceği benimsenmiştir¹¹⁸.

SİDAS'ın 11 inci maddesinde, talep eden devlet yasalarına göre iadeye neden olan suç hakkında öngörülen cezanın ölüm cezası olmasına karşılık, talep edilen devlet yasalarında ölüm cezasının bulunmaması ya da bulunmasına rağmen genellikle uygulanmaması durumunda, talep eden devletin ölüm cezasının uygulanmayacağına ilişkin talep edilen devlete teminat vermesi durumunda iade talebi kabul olunacaktır.

SİDAS'ın açıklayıcı raporuna göre; burada aranan teminat ölüm cezasının infaz edilmeyeceğinin kesin bir şekilde taahhüt edilmesi, bu cezanın başka bir cezaya çevrilmesini devlet başkanına tavsiye etme veya bu yöndeki iradenin açıklanması, iade sonrasında yapılacak yargılamada ölüm cezasına hükmedilmesi halinde iade edilen kişinin talep edilen devlete geri gönderilmesi şeklinde olabilir¹¹⁹. Burada önemli olan, talep edilen devletin iade talebine konu kişi hakkında ölüm cezası uygulanmayacağı konusundaki teminatın yeterli ve güvenilir olduğuna ikna olmasıdır. Bu amaçla verilecek teminatın yeterli olup olmadığı, kendisinden iade talep edilen devletin takdirine bırakılmıştır¹²⁰. SİDAS'ta yer alan düzenleme ve açıklayıcı raporda yer alan açıklamalar irdelendiğinde; talep edilen devlet hukukunun ölüm cezasını öngörmesinin iadenin reddi için kendi başına yeterli ret gerekçesi olmadığı ve talep eden devlet tarafından verilecek teminatın ölüm cezasına

---

¹¹⁸ Ölüm cezasının tarihsel gelişimi ve bu konudaki uluslararası düzenlemeler için bkz. TEZCAN Durmuş, Ölüm Cezasını Gerektiren Suçlarda Suçluların Geri Verilmesi Sorunu, AÜSBFD, S.38, 1983, s.159-167

¹¹⁹ SİDAS'ın 11 inci maddesine ilişkin açıklayıcı rapor: *“The assurance given may vary according to the country concerned and even according to the particular case. It may, for example, be a formal undertaking not to carry out the death penalty, an undertaking to recommend to the Head of the State that the death penalty be commuted, a simple statement that it is intended to make such a recommendation or an undertaking to return the person extradited if he is condemned to death. It is in any case for the requested Party to decide whether the assurances given are satisfactory.”*

¹²⁰ EREM, a.g.e., s.236

hükmedilmeyeceğinden ziyade ölüm cezasının infaz edilmeyeceğine ilişkin olduğu anlaşılmaktadır¹²¹.

Konu Türk hukuku bakımından incelendiğinde; 6706 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin birinci fıkrasının d bendinde, iade talebinin “ölüm cezasının yanı sıra insan onuru ile bağdaşmayan bir ceza gerektiren suçlara ilişkin olması” halinde kabul edilmeyeceğinin düzenlendiği görülmektedir. Maddenin üçüncü fıkrasında ise anılan düzenlemeye atfen, cezanın niteliğine ilişkin bir ret sebebinin varlığı halinde talep eden devlet tarafından öngörülen cezanın infaz edilmeyeceğine dair yeterli teminat verilmesi koşuluyla iade talebi kabul edilebilir. Bu konuda verilen teminatın yeterli olup olmadığının takdir yetkisi, Türk makamlarına ait olacaktır¹²².

5237 sayılı TCK'nın mülga 18 inci maddesinde ölüm cezasının bir iade engeli olarak öngörülmediği dikkate alındığında; iade talebine konu suçun ölüm cezasını veya insan onuruyla bağdaşmayan bir cezayı gerektirmesi halinde iade talebinin kabul edilmeyecek olmasının 6706 sayılı Kanunun getirdiği önemli yeniliklerden biri olduğunu kabul etmek gerekecektir¹²³. Zira anılan düzenlemede ölüm cezasının yanı sıra insan haklarının korunması amacıyla insan onuruyla bağdaşmayan bir ceza uygulanacağına dair kuvvetli şüphe sebepleri mevcut ise, talebin kabul edilmeyeceği benimsenmiştir. Buna göre, örneğin iade talebine konu suç kırbaç cezasını gerektirmekte ise talep eden devletin bu cezanın uygulanmayacağına dair yeterli teminat sunmadığı hallerde iade talebi reddedilecektir.

AİHM içtihatlarında ölüm cezasının yanı sıra tahliye olasılığı bulunmayan müebbet hapis cezalarının da iade engel teşkil edeceği kabul edilmektedir. AİHM 04/09/2014 tarihli Trabelsi/Belçika kararında başvurana, umut hakkına sahip olmadan infazı ölüncüye kadar devam edecek müebbet hapis cezasına çarptırılma riskine *iade ederek* maruz bırakmanın, AİHS'nin 3 üncü maddesine aykırılık oluşturacağına

---

¹²¹ TURHAN Faruk, Ölüm Cezasının Kaldırılmasına İlişkin Gelişmeler ve Suçluların İadesi Hukukuna Etkisi, SDÜHFD, S.4, 1999, s.248

¹²² Söz konusu takdir yetkisinin, iade yargılamasındaki yetkisi bakımından yetkili Ağır Ceza Mahkemesi veya yabancı devlet uygulamalarına aşinalığı bakımından merkezi makam tarafından kullanılabilmesi değerlendirilmektedir.

¹²³ TURHAN, Cezaî Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları: Doktrin ve Uluslararası Gelişmeler Işığında Bir Değerlendirme., s.47

hükmetmiştir. AİHM'nin yerleşik içtihadı doğrultusunda uygulamada çoğu devlet tarafından müebbet hapis cezasına ilişkin iade taleplerinin reddedildiği görülmektedir.

I. Non Bis In Idem Kuralı

“Non bis in idem” ilkesi, aynı fiilden dolayı aynı kişi hakkında birden çok dava açılmaması veya hüküm verilememesini ifade etmektedir¹²⁴. Ceza muhakemesi hukukuna ilişkin olan bu kural suçlu iadesi uygulamaları bakımından bir ret sebebi olarak kabul edilmektedir¹²⁵.

SİDAS'ın 9 uncu maddesine göre, iadesi talep edilen kişi hakkında kendisinden iade talep edilen tarafın yetkili adli makamlarınca iade talebine sebep olan bir veya birkaç fiilden dolayı nihaî olarak karar verilmiş ise iade talebi kabul edilmeyecektir. Kendisinden iade talep edilen tarafın yetkili adli makamlarınca aynı fiil veya fiiller hakkında takibat yapılmamasına veya yaptıkları takibata son verilmesine karar verilmiş ise iade talebi reddolunabilir¹²⁶.

Anayasa'da düzenlenmemiş olmakla birlikte, “non bis in idem” kuralı Türk hukukunda da benimsenmiştir. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun (CMK) 172 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “*kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildikten sonra yeni delil meydana çıkmadıkça aynı fiilden dolayı kamu davası açılmaz*” ile 223 üncü maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “*Aynı fiil nedeniyle aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa davanın reddine karar verilir*” hükümleri, non bis in idem ilkesinin Türk hukukundaki yansımasıdır. Bundan başka 5237 sayılı TCK'nın 44 üncü maddesinde yer alan, “*İşlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır.*” hükmü de bu kuralın başka bir uygulanma şeklidir.

---

¹²⁴ ÖZEN Mustafa, Non Bis İn İdem (Aynı Fiilden Dolayı İki Kez Yargılama Olmaz) İlkesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 14, S.1, 2010, s.391

¹²⁵ İlkenin hukuki niteliği bakımından bkz. CİHAN Erol, YENİSEY Feridun, “Ne Bis İn İdem” İlkesi, Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014, s.219

¹²⁶ ÖZEN, a.g.m, s.404

İade hukuku bakımından konu incelendiğinde, 6706 sayılı Kanunun birinci fıkrasının  bendinde, iade talebine konu eylemlere ilişkin Türkiye’de beraat veya mahkûmiyet kararıyla sonuçlanmış bir yargılama bulunması durumunda, “non bis in idem” ilkesi gereğince yabancı devletin iade talebinin reddedileceği şeklindeki düzenleme dikkat çekmektedir.

İadesi talep edilen kişi hakkında aynı fiille ilgili olarak devam eden ceza soruşturması veya kovuşturması bulunması 6706 sayılı Kanunda açık bir şekilde bir iade engeli olarak düzenlenmemiş olup; sadece beraat ve mahkûmiyet kararlarına non bis in idem etkisi tanınmıştır¹²⁷. TCK’nın mülga 18 inci maddesinde ise; yalnızca yargılama ve cezanın infazı bakımından geri vermenin mümkün olduğu belirtilmek suretiyle kanunda düzenleme yapıldığından, suçluların iadesi bakımından non bis in idem etkisinin kabul edilmediği doktrinde savunulmaktaydı¹²⁸. Kanaatimizce, 6706 sayılı Kanunun uygulaması bakımından her ne kadar iade talebine esas suçtan dolayı Türk adli makamlarınca yürütülmekte olan bir ceza soruşturması veya kovuşturması bulunması halinde non bis in idem etkisinden söz edilemese bile; Kanunun 11 nci maddesi uyarınca Türkiye’nin yargılama yetkisi bulunduğu gerekçesiyle iade talebinin reddedilmesi mümkün bulunmaktadır.

İadeye esas teşkil eden suç hakkında üçüncü bir ülkedeki yargılamanın iadeye engel teşkil edip etmeyeceği konusu non bis in idem ilkesi kapsamında değerlendirilmektedir¹²⁹. Bu konuda SİDAS’a Ek 1 inci Protokolün 2 nci maddesinin ikinci fıkrasında, üçüncü bir devletteki mahkûmiyet kararının varlığı iade engeli olarak kabul edilmiştir. Ek Protokolün 2 nci maddesinin birinci fıkrasında SİDAS’ın 9 uncu maddesinin mevcut hali korunmuş¹³⁰ ve bu maddeye üçüncü bir

---

¹²⁷ TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, a.g.e., s.220

¹²⁸ ÖZEN, a.g.m., s.405

¹²⁹ TURHAN, Cezaî Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları: Doktrin ve Uluslararası Gelişmeler Işığında Bir Değerlendirme, s.36-37

¹³⁰ SİDAS’ın 9 uncu maddesi “*Talep edilen şahıs hakkında kendisinden iade talep edilen tarafın salâhiyetli makamlarınca iade talebine sebep olan bir veya birkaç fiilden dolayı nihaî olarak karar verilmiş ise iadeye cevaz yoktur. kendisinden iade talep edilen tarafın salâhiyeti makamlarınca aynı fiil veya fiiller hakkında takibat yapılmamasına veya yaptıkları takibata son verilmesine karar verilmiş ise iade talebi ret olunabilir.*” şeklindedir.

devletteki mahkûmiyet kararının iade talebine etkisi bakımından ilave hükümler eklenilmiştir.

Buna göre Ek Protokolün 2 nci maddesinin ikinci fıkrasında iadeye esas teşkil eden suç nedeniyle iadesi talep edilen kişinin üçüncü bir devlette kesinleşmiş bir hükümle beraat etmiş, hapis cezasına mahkum olup cezası infaz edilmiş, cezasının affa uğramış olması veya yaptırım uygulanmaksızın mahkumiyetine karar verilmiş olması iade engeli olarak kabul edilmiştir.

Maddenin üçüncü fıkrasında ise aşağıdaki istisnai hallerde iadenin kabul edilebileceği bildirilmiştir¹³¹:

- Mahkumiyet kararına konu suçun talep eden devletteki bir kişi, kurum ya da kamusal nitelik taşıyan bir mala karşı işlenmişse,
- Mahkumiyetine karar verilen kişinin talep eden devlette kamu görevlisi olması,
- Suçun kısmen veya tamamen talep eden devletin topraklarında işlenmiş olması.

Maddenin dördüncü fıkrasında da, ikinci ve üçüncü fıkralarda yer alan düzenlemelerin devletlerin iç hukuklarında üçüncü devletteki mahkûmiyet kararları bakımından “non bis in idem” ilkesinin daha geniş uygulanmasını öngören düzenlemelerin uygulanmasını engellenemeyeceği ifade edilmiştir.

III. TALEP EDİLEN DEVLETİN YARGILAMA YETKİSİ

İade talebine konu suçun talep edilen devletin yargı yetkisine giren bir suç olması durumunda, talep edilen devlet iade etmeme hakkını kullanabilir. Bu husus SİDAS’ın 7 nci maddesinin birinci fıkrasında; “*Kendisinden iade talep edilen taraf,*

---

¹³¹ SİDAS’a Ek 1 inci Protokolün 2 nci maddesinin üçüncü fıkrası: “*However, in the cases referred to in paragraph 2, extradition may be granted: a)if the offence in respect of which judgment has been rendered was committed against a person, an institution or anything having public status in the requesting State; b)if the person on whom judgment was passed had himself a public status in the requesting State; c)if the offence in respect of which judgment was passed was committed completely or partly in the territory of the requesting State or in a place treated as its territory.*”

mevzuatına göre kısmen veya tamamen kendi ülkesinde veya ülkesi addolunan bir mahalde işlenmiş sayılan bir suçtan dolayı talep edilen şahsı iade etmekten imtina edebilir” şeklinde ifade edilmiştir. Bu konuda SİDAS’ın açıklayıcı raporunda da; talep edilen devletin tamamen veya kısmen kendi ülkesinde veya kendi ülkesi kabul edilen bir bölgede işlenen bir suç için iadeyi reddetme hakkı olduğu ifade edilmiştir. Suçun kendi ülkesinde işlenip işlenmediğini takdir yetkisi de talep edilen devlete aittir.

Benzer düzenleme 6706 sayılı Kanununun 11 nci maddesinin birinci fıkrasının c bendinde yer almakta olup; anılan düzenlemeye göre, *“iade talebine esas teşkil eden fiilin Türkiye ’nin yargılama yetkisine giren bir suç olması”* halinde iade talebi kabul edilmeyecektir¹³². Bu durum ceza yargılarının milletlerarası değerinin bir sonucudur¹³³. Bundan başka, Kanunda suçun *“Türkiye Devletinin güvenliğine karşı, Türkiye Devletinin veya bir Türk vatandaşının ya da Türk kanunlarına göre kurulmuş bir tüzel kişinin zararına işlenmesi”* hali de iade engeli olarak kabul edilmiştir¹³⁴.

Talep edilen ülkenin yargı yetkisi, *“talebe konu suçun talep edilen devletin ülkesinde işlenmesi”* ve *“suçun talep edilen devlet ülkesi dışında işlenmesine rağmen yargı yetkisine sahip olması”* durumlarında ortaya çıkmaktadır¹³⁵.

6706 sayılı Kanununun 10 uncu maddesinin birinci fıkrasında, iadenin *“yabancı ülkede işlenen bir suç nedeniyle”* işlenen suçlar bakımından yerine getirileceği belirtildiğinden; 5237 sayılı TCK’nın 8 inci maddesi uyarınca, Türkiye’de işlenen suçlar bakımından iade gerçekleştirilmeyecektir. Yurt dışında yabancı tarafından işlenmekle birlikte, Türkiye’nin yargı yetkisine giren suçlar bakımından da 6706 sayılı Kanununun 11 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca iade talebinin

---

¹³² Aynı düzenleme TCK’nın mülga 18 nci maddesinde yer almaktaydı. Düzenlemenin gerekçesinde ise, iade yoluna ancak Türkiye’nin egemenlik sahası dışında işlenmiş olan suçlar dolayısıyla gidilebileceği belirtilmişti.

¹³³ ÖZGENÇ, a.g.e., 857

¹³⁴ Bkz. 6706 sayılı Kanununun 11 inci maddesinin birinci fıkrasının c bendinin 3 nolu alt bendi.

¹³⁵ ULUTAŞ, a.g.e., s.189

reddedilmesi söz konusu olabilecektir¹³⁶. Dolayısıyla; mülklik, faile ve mağdura göre şahsılık ve koruma ilkesine göre Türkiye'nin yargılama yetkisine giren suçlar bakımından suçlunun iadesi mümkün bulunmamaktadır¹³⁷.

IV. İADE TALEBİNİN YERİNE GETİRİLMESİNİN ZORUNLU OLMADIĞI HALLER

İade talebinin reddini gerektiren mutlak haller dışında; talebinin yerine getirilmesinin zorunlu olmadığı haller de mevcuttur.

6706 sayılı Kanununun 11 inci maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca iadesi talep edilen kişinin, talep tarihinde 18 yaşını doldurmamış olması, uzun zamandan beri Türkiye'de bulunuyor olması veya evli bulunması gibi kişisel halleri nedeniyle, iadenin kişinin kendisini veya ailesini, fiilin ağırlığı ile orantısız şekilde mağdur edecek olması durumunda iade talebi kabul edilmeyebilir. Madde düzenlenirken, iadesi talep edilen kişilerin Türkiye'deki sosyal ve ekonomik bağları da dikkate alınarak, iadenin gerçekleşmesi halinde telafisi imkânsız bir zarar görmeleri, aile birlikteliklerinin bozulması ya da devlete intibakta zorlanması gibi durumlar dikkate alınmıştır¹³⁸.

Kanunda sayılan bu sebepler kişisel mazeretlerden kaynaklandığından, iade için mutlak bir engel oluşturmamaktadır. Anılan hükmün uygulanabilmesi için kişinin Türk toplumuna uyum sağlamış olması, talep eden devlete iade edilmesi halinde ailesi ve sosyal çevresi ile bağlarının kopacak olması ve iade sebebiyle kişinin uğrayacağı kişisel mağduriyetin, iadeye esas suçun sonuçlarına kıyasla daha ağır olması şartlarının da gerçekleşmesi gerekmektedir¹³⁹.

---

¹³⁶ TURHAN, Cezaî Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları: Doktrin ve Uluslararası Gelişmeler Işığında Bir Değerlendirme, s. 38

¹³⁷ TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, a.g.e., s.219

¹³⁸ Bkz. 6706 sayılı Kanununun 11 inci maddesinin gerekçesi.

¹³⁹ TURHAN, Cezaî Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları: Doktrin ve Uluslararası Gelişmeler Işığında Bir Değerlendirme, s. 56,

SİDAS'ta, anılan kişisel sebepler iade engeli olarak düzenlenmemiştir. Bununla birlikte; SİDAS'a taraf olan Fransa, Danimarka, İsveç, Finlandiya gibi bazı devletlerin yaş küçüklüğü, yaşlılık ve sağlık sorunları gibi kişisel durumu ağırlaştırıcı nedenlerin varlığı halinde iade talebinin reddedilebileceğine dair SİDAS'ın 1 inci maddesine çekince koydukları görülmektedir¹⁴⁰. Bazı devletler ise iç hukuklarında benzer düzenlemelere sahip bulunmaktadır.

Örneğin; Avusturya İade ve Adli Yardımlaşma Kanununun 22 inci maddesinde, yaşının küçük olması, bulunduğu ülkede kişisel ve sosyal bağlarının bulunması "ağır mağduriyet hali" olarak kabul edilmiş ve bu durumların birinin varlığı halinde iade talebinin reddedilebileceği düzenlenmiştir¹⁴¹.

---

¹⁴⁰ ULUTAŞ, a.g.e., s.200

¹⁴¹ Yabancı Uluslararası Adli İşbirliği Kanunları, Adalet Bakanlığı, 2014, s.355-419

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İADE USULÜ

I. TÜRKİYE'DEN YABANCI DEVLETE İADE

A. Talepname ve Değerlendirilmesi

1. Genel Olarak

Türkiye'den yabancı devlete iade usulü, 6706 sayılı Kanunun 10 uncu ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Kanuna göre, yabancı ülkede işlenen bir suç nedeniyle hakkında adli merciler tarafından ceza soruşturması veya kovuşturması başlatılan ya da mahkumiyet kararı verilen bir yabancı, talep üzerine, soruşturma veya kovuşturmanın sonuçlandırılabilmesi ya da hükmedilen cezanın infazı amacıyla talep eden devlete iade edilebilir¹⁴².

Yabancı devlet makamlarınca aranan bir kişinin Türkiye'de bulunduğu öğrenilmesi durumunda, yabancı devlet makamlarınca şahsın geçici süreyle tutuklanması istenebilir ve doğrudan iade talebinde bulunulabilir¹⁴³.

---

¹⁴² 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun mülga 18 inci maddesinin ilk halinde "(1)Yabancı bir ülkede işlenen veya işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle hakkında ceza kovuşturması başlatılan veya mahkumiyet kararı verilmiş olan bir yabancı, talep üzerine, kovuşturmanın yapılabilmesi veya hükmedilen cezanın infazı amacıyla geri verilebilir" düzenlemesi bulunmaktaydı. Düzenlemede yer alan "hakkında ceza kovuşturması başlatılan" ifadesi doktrinde soruşturma aşamasında iadeyi olanaklı kılmadığı gerekçesiyle eleştirildiği gibi, uygulamada da sorun teşkil etmekteydi. 18/06/2014 tarihli ve 6545 sayılı Kanun'la getirilen değişiklikle madde "soruşturma ya da kovuşturmanın yapılabilmesi" olarak değiştirilmiş ve 6706 sayılı Kanun 10 uncu maddesinde de anılan düzenleme muhafaza edilmiştir.

¹⁴³ MERT Harun, Suçluların Geri Verilmesi ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, Adalet Dergisi, S. 43, 2012, s.88

Kişinin bulunduğu ülkenin belli olduğu durumlarda, ilgili devlet makamlarına iade evrakı gönderilerek talepte bulunulması “doğrudan talep” olarak tanımlanmaktadır¹⁴⁴. Aranılan kişinin hangi ülkede bulunduğu bilinmemesi halinde ise, yer tespitinin yapılmasını teminen INTERPOL Genel Sekreterliği nezdinde kırmızı bülten ve difüzyon mesajı yayımlanması yöntemlerine başvurulması mümkündür¹⁴⁵.

İade sürecinin başlayabilmesi için aranan şüpheli, sanık ya da hükümlünün Türkiye’de bulunduğu belirlenmesini müteakiben, yabancı devlet tarafından bir talepname ile iadesinin talep edilmesi gerekir. Yabancı bir devletin iade talebinin bulunmadığı hallerde, re’sen iadeye karar verilemez.

Bu konuda Almanya Federal Cumhuriyeti Duisburg Başsavcılığı tarafından iletilen ve “şüphelinin Türkiye Cumhuriyeti uyruğunda olması nedeniyle yürütülen davanın Türkiye’ye devredilmesi olanağının bulunup bulunmadığı ya da şüphelinin Alman makamlarına teslim edilip edilemeyeceği konularında bilgi verilmesi” istemini içeren bir adli yardımlaşma talebi üzerine yerel mahkemenin şüphelinin iadesine yönelik kararın kabul edilebilir olduğuna karar verdiği bir olaya ilişkin olarak Yargıtay 10. Ceza Dairesi 23/02/2009 tarihli ve 2008/14998 Esas -2009/2686 Karar sayılı ilamında “...Şüpheli F.U’nın adresi tespit edilmiştir ve söz konusu suç yönünden 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uyarınca, yasal hakları hatırlatılıp, adli yardım talebinde belirtilen tüm fiiller kendisine okunarak, bu hususta şüpheli sıfatıyla sorgusunun yapılması gerekirken, “taleple bağlılık ilkesine” de aykırı olarak talep edilmediği halde Almanya Federal Cumhuriyetine geri verilmesine karar verilmesi”ni yasaya aykırı bularak, yerel mahkeme kararının bozulmasına hükmetmiştir.

İade talepnamesine hangi belgelerin ekleneceği konusu SİDAS’ın 12 nci maddesinde belirlenmiştir¹⁴⁶. Buna göre, infaz edilebilir olduğunu belirten bir şerh

---

¹⁴⁴ ERGÜL Ergin, Teori ve Uygulamada Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s.39

¹⁴⁵ Uygulamada anılan uluslararası yakalama kararlarının yanı sıra, yakalama amacı güdülmeksizin kişinin yer tespitine yönelik olarak Interpol Genel Sekreterliğince mavi bülten düzenlenebilmektedir.

¹⁴⁶ SİDAS’ın 12 nci maddede belirlenmiş olan iade talepnamesine eklenmesi gereken belgeler SİDAS’a Ek 4 üncü Protokol ile yeniden düzenlenmiştir. Buna göre SİDAS’a Ek 4 üncü Protokole taraf devletler bakımından iade talepnamesine aşağıdaki evrakın eklenmesi gerekmektedir:

birlikte mahkûmiyet kararı veya yakalama kararının aslı veya onaylı örneği, iade talebine konu suçla ilişkin kanun maddelerinin metinleri ve kişinin kimliğini tespiti yarayan belgelerin iade taleplerine eklenmesi gerekmektedir. İade taleplerinin içeriğinde ise, suçla konu eylemlerin yer ve zaman belirtilmek suretiyle ne şekilde ve kime karşı işlendiği ve bunlara ilişkin delillerin açık bir şekilde belirtilmesi gerekmektedir¹⁴⁷.

SİDAS'ın 12 nci maddesine göre, iade talepleri ve ekinde yer alan evrak, iade talep eden devletin yetkili adli makâmı tarafından yazılı olarak hazırlanmalı ve kural olarak diplomatik kanaldan iletilmelidir. Bir başka ifadeyle, iadeyi talep eden devletin Dışişleri Bakanlığı tarafından talep edilen devletin Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla merkezi makama intikal ettirilmelidir. Devletler aralarında anlaşmaya varmak kaydıyla, başka bir yoldan iade evrakının iletilmesine olanak tanıyabilirler. Bunun yanı sıra acele durumlarda taleplerin bir nüshasının INTERPOL kanalıyla iletilmesi mümkün bulunmaktadır¹⁴⁸.

SİDAS'a Ek 2 nci Protokolün 5 inci maddesiyle Sözleşmenin 12 nci maddesinin birinci paragrafı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“İade talebi, Talep eden Taraf Adalet Bakanlığınca yazılı olarak Talep edilen Taraf Adalet Bakanlığına hitaben yapılacaktır. Bununla birlikte diplomatik kanalın kullanılması kapsam dışı bırakılmamıştır. İki veya daha ziyade Taraf arasında doğrudan mutabakat ile başka haberleşme yolları tesis olunabilir.”

Protokole taraf olan devletler arasında geçerli olan bu düzenlemeye göre, iade talebi muhatap devletin Adalet Bakanlığına hitaben yapılacaktır. Bununla birlikte

---

-Derhal uygulanabilir hükümlülük ve mahkûmiyet veya gözaltı emri ya da aynı etkiye sahip ve talep eden devletin yasalarında belirlenmiş usuller uyarınca çıkarılan tutuklama müzakeresi veya başka bir emir sureti,

-İade talebine konu suçun veya suçların özeti eklenmelidir. Suçların işlendiği zaman ve yer, hukuki tanımları ve ilgili yasal hükümlerle birlikte zamanlaşımına ilişkin hükümler,

-İlgili yasal düzenlemelerin bir sureti veya bu mümkün olmadığı takdirde ilgili kanun metni ve iadesi istenen kişinin mümkün olan en doğru eşkali ve ayrıca kimliğinin, uyruğunun, yerinin belirlenmesine katkı sağlayacak diğer bilgiler.

¹⁴⁷ SOYASLAN, a.g.e., s.183

¹⁴⁸ SOYASLAN, a.g.e., s.184

diplomatik kanaldan yazışma da bertaraf edilmemiştir. Düzenlemeye göre, iki veya daha fazla taraf devlet arasında doğrudan doğruya başka temas yolları üzerinde de mutabık kalınması mümkündür. Türkiye, SİDAS'a Ek 2 nci Protokolün 5 inci maddesine koyduğu çekinceyle Türkiye'ye yönelik iade taleplerinin diplomatik kanaldan iletilmesini tercih etmiştir¹⁴⁹.

SİDAS'ın 23 üncü maddesinde yer alan düzenlemeye göre, iade talepnameşi ve talepnameşeye eklenecek evrakın talep edilen ülkenin dilinde tercümesiyle birlikte muhatap ülkeye iletilmesi gerekmektedir. Anılan düzenlemeye göre, iade evrakının Avrupa Konseyinin (AK) resmi dillerinden olan İngilizce veya Fransızca'ya tercümesi ile birlikte iletilmesi de mümkündür.

2. Merkezi Makamın İnceleme Yetkisi

Gerek Türkiye'ye yabancı devletler tarafından iletilen iade talepleri, gerekse de Türk adli makamlarının yabancı devletleri muhatap iade talepleri bakımından Adalet Bakanlığı 6706 sayılı Kanununun 2 nci maddesinde "merkezi makam" olarak belirlenmiştir.

Merkezi makam, yabancı devlet tarafından iletilen iade evrakını yetkili adli makama iletmeden önce iadeye elverişlilik şartlarının mevcut olup olmadığı bakımından bir ön inceleme yapmaktadır. Merkezi makam bu incelemede, iade talebinin mevcut uluslararası andlaşmalara ve Türk hukukuna uygun olup olmadığı ile kişinin iadesine hukuken bir engel bulunup bulunmadığını araştırmaktadır¹⁵⁰. Hemen belirtmek gerekir ki; merkezi makamın inceleme yetkisi, mahkemenin yargılama yetkisi dışında kalan konular bakımından geçerlidir. Örneğin; birlikte yurtdışında ticaret yapma vaadiyle mağdurdan alınan paranın şüpheli tarafından geri ödenmemesi ve ticaretin de gerçekleştirilmemiş olduğu durumda "dolandırıcılık" suçunun unsuru olan aldatma kastının somut olayda bulunup bulunmadığı ve

---

¹⁴⁹ Türkiye'nin maddeye ilişkin çekincesi şu şekildedir: "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, iade taleplerinin niteliği, bunların talepte bulunulan ülkedeki diplomatik temsilcilikler tarafından takibi ve bu sırada yapılması gerekli işlemler muvacehesinde, iade taleplerinin iletilmesinde diplomatik yolun kullanılması hakkını saklı tutar."

¹⁵⁰ ERGÜL, Teori ve Uygulamada Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s.80

dolayısıyla suçun oluşup oluşmadığının tespiti yalnızca mahkeme tarafından takdir edilebilecek bir husustur. Bu durumda merkezi makamın, iade talebini yetkili mahkeme ilemeden “çifte cezalandırılabilirlik” şartının gerçekleşmediği gerekçesiyle reddetmesi mümkün bulunmamaktadır. Bununla birlikte, iadesi talep edilen kişinin Türk vatandaşı olup olmadığı, mültecilik sıfatına sahip olup olmadığı, kişi hakkında hükmedilen veya hükmedilmesi muhtemel hürriyeti bağlayıcı cezanın miktarı, kişiye isnat olunan suç bakımından Türkiye’nin yargılama yetkisi bulunup bulunmadığı ve Türkiye’de aynı suçtan cezai takibata uğrayıp uğramadığı ile iade talebine konu suçun Türk hukukuna göre cezalandırılabilir olup olmadığı konuları merkezi makamın inceleme yetkisi dâhilinde bulunmaktadır.

İade taleplerinin alınmasından sonra talep edilen devletin yapacağı inceleme bakımından her devletin iç mevzuatına göre farklılık gösteren uygulamalar söz konusudur. Bu konuda karşılaştırmalı hukukta esas olarak üç ana sistem bulunduğu söylenebilir:

- Adli sistem: Suçlunun iadesi adli bir işlem olarak kabul edildiğinden, suçlunun iadesi konusundaki talep sadece mahkeme tarafından incelenir. Mahkemenin suçlunun iadesi ile ilgili olarak vermiş olduğu olumlu ya da olumsuz karara hükümet uymak zorundadır¹⁵¹. Bu sistemin amacı, yargı güvencesi sağlayarak siyasi nitelikli iade kararlarının önüne geçmektir.

- İdari sistem: Bu sistemde iade konusunda karar vermede tamamen idari makamlar yetkilidir¹⁵². Yetkili idari makam iade kararını vermeden önce dosyayı genellikle savcılığa gönderir ve görüşünü alır. Her ne kadar savcılığın görüşü alınsa da, bu görüşün bağlayıcı niteliği bulunmamaktadır. Savcılığın görüşü alındıktan sonra, yetkili idari makam devletin yabancı devletlerle imzaladığı mevcut anlaşmalara ve genel siyasi ilişkilerine dayanarak suçlunun iadesine nihai olarak karar verir¹⁵³.

---

¹⁵¹ EREM, a.g.e., s.237

¹⁵² ÖZBEK Veli Özer, DOĞAN Koray, BACAKSIZ Pınar, TEPE İlker, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017, s.165

¹⁵³ DEMİRBAŞ, a.g.e., s.189

- Karma sistem: Bu sistemde, suçluların iadesi adli ve idari bir işlem sayılır. Buna göre, iade talebi önce mahkemeye verilir ve mahkeme dosyayı inceledikten sonra kararını verir. Eğer mahkemenin kararı iade talebinin reddi yönünde ise, hükümet bu kararla bağlıdır. Mahkeme tarafından iade talebinin kabul edilebilir olduğuna hükmedildiği durumlarda ise, yetkili idari makam suçluyu iade edip etmemekte serbesttir¹⁵⁴. Bu durumda hükümet, talep eden devletle mevcut ikili siyasi ilişkiler veya talep eden devletteki mevcut siyasi durumu dikkate alarak iade talebinin reddine karar verebilir.

Suçluların iadesinde sadece idari makamları yetkili kılan idari sistem teminatsız; sadece yargıyı yetkili kılan adli sistemin ise iadenin niteliğine aykırı ve ağır işlediği görülmüştür. En iyi sistemin failin ve fiilin niteliğini mahkemenin belirlediği ve iadeye hükümetin karar verdiği karma sistem olduğu kabul edilmiştir¹⁵⁵.

Birden fazla devlet tarafından aynı anda bir kişinin iadesinin talep edilmesi durumunda taleplerin yarışması söz konusu olmaktadır. Kişinin aynı veya farklı fiiller nedeniyle birden fazla devlet tarafından iadesinin talep edilmesi halinde kural, iade talep edilen devletin kişinin hangi ülkeye iade edileceği konusunda seçme serbestisine sahip olmasıdır¹⁵⁶.

Bu konuda, 6706 sayılı Kanununun 10 uncu maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, aynı kişi hakkında birden fazla devlet tarafından iade talebinde bulunulması hâlinde merkezi makam öncelik sıralaması yaparak hangi devletin iade talebinin işleme alınacağını belirleyecektir. Merkezi makam öncelik sıralamasını belirlerken iade taleplerine konu suçların ağırlığı, işlendiği yer, taleplerin geliş sırası, kişinin vatandaşlığı ve yeniden iade edilme ihtimali gibi şartlar göz önünde bulunduracaktır. Merkezi makam, aynı kişi hakkında birden fazla devletin iade talebinin bulunduğu durumlarda tüm talepleri yetkili mahkemeye ileterek, hangi ülkenin talebinin kabul edileceğini mahkemenin takdir yetkisine de bırakabilir.

---

¹⁵⁴ DEMİRBAŞ, a.g.e., s.189

¹⁵⁵ HAFIZOĞULLARI Zeki, ÖZEN Muharrem, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,11.baskı, US-A Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 56

¹⁵⁶ ÖZGENÇ, a.g.e., s. 866

3. Mahkemenin İnceleme Yetkisi

Merkezi makamın ön incelemesinden sonra iade talebinin gerekli şartları taşıdığı kanaatine varılırsa, iade talebi yetkili mahkemeye intikal ettirilmek üzere kişinin bulunduğu yer cumhuriyet başsavcılığına iletilir. Cumhuriyet başsavcılığı, iade talebine ilişkin karar vermek üzere ağır ceza mahkemesinden talepte bulunur.

6706 sayılı Kanununun 15 inci maddesi uyarınca iade talebi hakkında karar vermeye, kişinin bulunduğu yer ağır ceza mahkemesi yetkilidir. Kişinin bulunduğu yerin belli olmadığı hallerde ise, Ankara Ağır Ceza Mahkemesinin iade incelemesini yapmakla yetkili olacağı kabul edilmiştir¹⁵⁷. Ankara Ağır Ceza Mahkemesine verilen bu yetkiyle, iadesi talep edilen kişinin yerinin tespiti ile iadenin sağlanması amacıyla en kısa zamanda yakalama emri çıkarılması için gerekli adli işlemlerin yapılması amaçlanmıştır¹⁵⁸.

Yetkili ağır ceza mahkemesi, iade yargılamasında öncelikle iadesi talep edilen kişiye rızaya dayalı iade usulünü kabul edip etmediğini sorar. Mahkeme iadesi talep edilen kişinin iadeye rıza göstermemesi hâlinde, iade şartlarını iç hukuk ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası andlaşma hükümlerine göre inceler.

Mahkeme, iade talebini 5271 sayılı CMK'da yer alan usul hükümlerine uygun olarak duruşmalı olarak inceler¹⁵⁹. İadesi talep edilen kişinin duruşmaya usulüne uygun olarak çağırılması ve savunma haklarına riayet edilmesi savunma hakkının korunması bakımından zorunludur.

6706 sayılı Kanununun 18 nci maddesinin üçüncü fıkrasına uyarınca iade yargılamasında katılma talebinde bulunulması mümkün bulunmamaktadır. Zira mahkemenin iade talebine ilişkin yapacağı inceleme, delillerin değerlendirilmesi ve suçun sübutunun tespitini konu edinen bir yargılama niteliği taşımamaktadır.

---

¹⁵⁷ 6706 sayılı Kanununun "Görev ve yetki" başlıklı 15 inci maddesinin birinci fıkrası: "*İade talebi hakkında karar vermeye, kişinin bulunduğu yer ağır ceza mahkemesi yetkilidir. Kişinin bulunduğu yer belli değilse, Ankara ağır ceza mahkemesi yetkilidir.*"

¹⁵⁸ Bkz. 6706 sayılı Kanununun 15 inci maddesinin gerekçesi.

¹⁵⁹ Yasal dayanak için bkz 6706 sayılı Kanununun 5 inci maddesi: "*Adli iş birliği talepleri yerine getirilirken, bu Kanunda ve diğer kanunlarda hüküm bulunmayan hâllerde, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uygulanır.*"

Bununla birlikte; suçun mağduru, suçtan zarar gören kişi, talep eden taraf devletin büyükelçilik ve konsolosluk yetkilileri ile bunların vekillerinin, ağır ceza mahkemesinde yapılacak aleni duruşmaları takip etmeleri önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır¹⁶⁰.

Talep eden devlet tarafından gönderilen belgelerin yeterli görülmemesi nedeniyle talep hakkında bir karar verilememesi hâlinde mahkeme, yabancı devletten ek bilgi ve belgelerin gönderilmesini isteyebilir. Ağır ceza mahkemesi bu talebini, yabancı devlete iletmek üzere, merkezi makama gönderir. Mahkeme, yabancı devlete ek bilgi ve belgelerin iletimini konusunda uygun bir süre tanıyabilir ve bu süre bitiminde bilgi ve belgelerin iletilmemesi halinde mevcut iade evrakına göre karar vereceğini ihtar edebilir¹⁶¹.

Mahkeme iade talebinin gerekli tüm şartları taşımadığına kanaat getirirse talebin “reddine” karar verir. Mahkeme kararında hangi nedenlerden ötürü iade talebinin reddine karar verdiğini gerekçeleriyle açıklamalıdır¹⁶². Bununla birlikte, iadenin şartlarının mevcut olduğuna kanaat getirirse; iade talebinin “kabul edilebilir” olduğuna karar verir. 6706 sayılı Kanunun 18 inci maddesinin birinci fıkrasında mahkemenin yapacağı inceleme sonucu “iade talebinin kabul edilebilir olup olmadığına” karar vereceği açık bir şekilde hükme bağlanmıştır. Düzenlemede “kabul edilmesi” yerine “kabul edilebilir olup olmadığına” ifadesinin kullanılmasının nedeni, Türk hukukunda benimsenen karma sistem uyarınca iadeye ilişkin nihai karar verme yetkisinin Cumhurbaşkanına ait olmasıdır.

Bu konuya ilişkin olarak, iadeye ilişkin nihai karar verme yetkisinin Bakanlar Kuruluna ait olduğu TCK'nın mülga 18 inci maddesinin uygulanması kapsamında Yargıtay 10. Ceza Dairesi 23/02/2009 tarihli ve 2008/14998 Esas-2009/2686 Karar sayılı ilamında; “...kabule göremahkemece sadece “geri verme talebinin kabul edilebilir” olduğuna karar verilebileceği ve bu kararın yerine getirilip

---

¹⁶⁰ Bkz. 6706 sayılı Kanunun 18 inci maddesine ilişkin gerekçesi.

¹⁶¹ Bu konu 6706 sayılı Kanunun 18 maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Ek bilgi ve belgelerin iletilmesinin mahkemece süre şartına bağlanmadığı durumlarda, iade sürecinin uzun süre işlemsiz kalmaması için merkezi makam tarafından da yabancı devlete belirli bir süre içerisinde bilgi ve belgelerin iletilmesine ilişkin düzenleyici süre şartı getirilebilir.

¹⁶² ERGÜL, Teori ve Uygulamada Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s.93

getirilemeyeceğinin Bakanlar Kurulunun takdirine bağlı olduğu göz önünde bulundurulmaksızın şüphelinin geri verilmesine karar verilmesinin yasaya aykırı olduğu” gerekçesiyle yerel mahkemenin kararının bozulmasına hükmetmiştir¹⁶³.

Birden fazla suç için iade taleptanesi mevcutsa, her bir suç için ayrı olarak iadenin kabul edilebilirliğine veya iadenin kabul edilemez olduğuna karar verilmeli ve kararda ayrı ayrı belirtilmelidir¹⁶⁴.

Mahkemenin vereceği her iki karara karşı temyiz yoluna başvurulabilir. Yargıtay bu başvuruları üç ay içinde sonuçlandırır. Kanunda yer alan bu süre düzenleyici bir süre olmaktan ziyade, emredici bir hükümdür. Bununla birlikte, uygulamada 3 aylık sürenin sıklıkla aşıldığı görülmektedir.

Mahkemece verilen kararın Yargıtay incelemesinden geçerek veya kanun yoluna gidilmeksizin kesinleşmesi hâlinde iade evrakı mahkemenin kararı ile birlikte merkezi makama gönderilir. Merkezi makam iade talebinin kabul veya ret edildiğini, talep eden devlete ve iadesi talep edilen kişiye bildirir.

B. İade Kararı

Ağır ceza mahkemesince iade talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi halinde, bu kararın yerine getirilip getirilmeyeceğine karar verecek makam 6706 sayılı Kanunun 19 uncu maddesinde düzenlenmiştir. Anılan düzenlemeye göre bu kararın yerine getirilmesi, Dışişleri ve İçişleri bakanlıklarının görüşü alınarak Adalet Bakanının teklifi ve Cumhurbaşkanının onayına bağlıdır. Hemen belirtmek gerekir ki, mahkemenin iade edilebilirlik kararı bağlayıcı nitelik taşımamaktadır. Mahkemenin iade edilebilirlik kararı sonrasında nihai onay makamı sıfatıyla Cumhurbaşkanı, iade talep edilen ülkede ağır insan hakları ihlallerini bulunması gibi

---

¹⁶³ 6706 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce 5237 sayılı TCK'nın mülga 18 inci maddede iade, Bakanlar Kurulu onayı ile gerçekleşmekteydi. Bu durumda iade sürecini fazlasıyla uzatmakta ve iadesi talep edilen kişinin bu süreçte tutuklu kalmasına neden olmaktadır. Bu olumsuzluğu bertaraf etmek adına iadenin gerçekleşmesinde onay mercii 6706 sayılı Kanunla Cumhurbaşkanlığı olarak belirlenmiştir.

¹⁶⁴ MERT, a.g.m, s.94

özel nedenler veya dış politikanın gereklilikleri dolayısıyla, kişinin iadesinin uygun olmadığını takdir edebilir.

C. Geçici Tutuklama ve Diğer Koruma Tedbirleri

1. İade Talebinin İletilmesinden Önceki Süreç

İadesi talep edilen kişinin bulunduğu ülkenin tespitinden sonraki aşamada, iade evrakının tercüme edilmesi ve uygun kanallardan muhatap ülkeye iletilmesi belirli bir süreyi gerektirmektedir. Bu sürecin sebep olduğu zaman kaybı dolayısıyla kişinin yer değiştirmesi ve iade talebinin sonuçsuz kalması gibi olumsuz bir durumun ortaya çıkmaması için, suçluların iadesi konusunun düzenlendiği ikili veya çok taraflı milletlerarası anlaşmalarda, önleyici bir tedbir olarak iadesi talep edilen kişilerin geçici tutuklanmasına ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

Belirtmek gerekir ki; geçici tutuklama talebi iade talebi yerine geçmemektedir. Kişinin geçici olarak tutuklanmasından sonra, öngörülen süre içerisinde iade talebinin iletilmemesi halinde iade süreci sona erecektir¹⁶⁵.

SİDAS'ın 16 ncı maddesine göre, kendisinden iade talep edilen devletin yetkili makamları iadesi talep edilen kişinin geçici olarak tutuklanmasına karar verebilirler. Düzenlemeye göre, geçici tutuklama talebinde, SİDAS'ın 12 nci maddesinde sayılan mahkûmiyet veya yakalama kararının veya bunlara eş değer bir belgenin varlığına ilaveten, geçici tutuklama isteyen taraf iade talebinde bulunulacağı hususundaki niyetini de belirtecektir. Sözleşmeye göre geçici tutuklama süresi 18 günden az 40 günden fazla olamaz. Sözleşmede belirtilen süreler içerisinde iade talebinin gönderilmemesi halinde ise, geçici tutuklamaya son verilecektir.

---

¹⁶⁵ Bu konuda bir kanun yararına bozma talebine ilişkin olarak Yargıtay 6. Ceza Dairesi 12/07/1987 tarihli ve 2006/8782Esas-2007/8971Karar sayılı ilamında; “...Tüm bu açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde; Mahkemeden, sözü geçen Sözleşmenin 16. maddesi uyarınca Letonya Devletinde yargılanmakta olduğu suç nedeniyle, mahkeme kararı ile tutuklu olan ilgilinin, iadesi amacıyla tutuklanması isteminde bulunduğu halde, istem dışına çıkılarak iade ile ilgili inceleme yapılarak yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olduğu” gerekçesiyle yerel mahkeme kararının bozulmasına hükmetmiştir,

Türkiye'nin, suçlu iadesi konusunda yabancı devletlerle imzalamış olduğu ikili andlaşmalarda da geçici tutuklamaya ilişkin hükümler yer almaktadır. İkili andlaşmalardaki hükümler usul bakımından büyük oranda birbirleriyle benzerlik taşımakla birlikte, tutukluluk süresi bakımından farklılıklar gösterebilmektedirler. Örneğin, "Türkiye Cumhuriyeti ile Avustralya Arasında Suçluların Geri Verilmesi Andlaşması"nda geçici tutukluluk süresi 45 gün ile sınırlıdır. "Türkiye Cumhuriyeti ile Kırgızistan Arasında Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli İşbirliği Andlaşması"na göre ise geçici tutukluluk süresi 60 güne kadar uzayabilmektedir¹⁶⁶.

İç hukukta ise suçluların iadesinde geçici tutuklama müessesesi ve şartları, 6706 sayılı Kanununun 14 üncü maddesinde düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre, iade talebine konu olabilecek bir suçun işlendiği konusunda kuvvetli şüphe bulunması halinde, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşma hükümleri veya mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde, ilgili devletin talebi üzerine kişinin geçici olarak tutuklanması mümkündür. Kuvvetli şüphenin temel dayanağını, yabancı makamlar tarafından iletilecek yakalama müzekkeresi oluşturmaktadır.

İlgili devletin talebinin bulunmadığı hallerde de, iade talebine konu olabilecek ve 5237 sayılı TCK'nın 12 nci maddesinin üçüncü fıkrasının a bendi uyarınca alt sınırı 3 yıldan az olmayan hapis cezasını gerektiren bir suç işlediği yönünde kuvvetli şüphe bulunan kişi, ilgili devletin talebi aranmaksızın geçici olarak tutuklanabilir.

Kanunda, geçici tutuklama süresinin ilgili uluslararası andlaşma hükümlerine göre belirleneceği düzenlenmiştir. İadeyi talep eden devletle Türkiye arasında herhangi bir uluslararası andlaşma bulunmaması halinde, geçici tutuklama işlemlerinin mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde yapılabilmesi mümkün kılınmıştır. Bu halde, mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde kişinin, en fazla kırk gün geçici tutuklu kalabileceği 6706 Sayılı Kanunda hüküm altına alınmıştır¹⁶⁷.

Uygulamada, Türkiye'de bulunduğu iddia edilen suçlulara ilişkin olarak kırmızı bülten veya difüzyon mesajları ile bu kişilere ilişkin yabancı devletlerin

---

¹⁶⁶ Söz konusu iki andlaşma ve Türkiye'nin taraf olduğu diğer andlaşma hükümlerindeki azami geçici tutukluluk süreleri için bkz. <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/ikili.html>

¹⁶⁷ Bkz. 6706 sayılı Kanununun 14 üncü maddesinin dördüncü fıkrası.

geçici tutuklama talepleri, merkezi makam sıfatıyla Adalet Bakanlığı tarafından incelenmektedir. Yapılan inceleme sonucunda, suçun işlendiği ve suçun iadeye elverişli olduğuna ilişkin yeterli kanaat oluşursa, kişinin yakalanması ve adli makamlara sevki için İçişleri Bakanlığı ile eşgüdüm halinde çalışmalar yürütülmektedir.

Kanundaki düzenleme uyarınca, geçici tutuklama amacıyla yakalanan kişi en geç yirmi dört saat içinde sulh ceza hakimi önüne çıkarılır. Sulh ceza hakimi geçici tutuklanması talep edilen kişiye, rızaya dayalı iade imkanı ile bunun hukuki sonuçları hakkında bilgi verdikten sonra talep hakkında karar verir. Sulh ceza hakimi kural olarak geçici tutuklama talebiyle bağlı değildir; somut olayda tutuklamanın gerekip gerekmediğini ilgili uluslararası anlaşmalar ve iç hukuk kuralları uyarınca değerlendirir¹⁶⁸. Geçici tutuklama yerine kişinin kaçmasına engel olacak şekilde CMK'nın 109 uncu maddesi uyarınca adli kontrol kararı da verilebilir. Her iki tedbirle de kişinin kaçmasının önlenmesi amaçlandığından, adli kontrol tedbirlerinin tercihi durumunda, CMK'nın 109 uncu maddesinde düzenlenen “yurt dışına çıkamamak” ve “hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmak” tedbirleri önem taşımaktadır.

2. İade Talebinin İletilmesinden Sonraki Süreç

6706 sayılı Kanunun 16 ncı maddesinin birinci fıkrası uyarınca iade talebi alındıktan sonra, ağır ceza mahkemesi 6706 sayılı Kanunun 16 ncı maddesi uyarınca 5271 sayılı CMK hükümlerine göre tutuklama kararı verebilir veya diğer koruma tedbirlerini uygulayabilir. Düzenlemeye göre iade sürecinin her aşamasında kişinin talep edilen ülkeye teslimi anına kadar tutuklama veya diğer koruma tedbirlerine başvurulması mümkündür. İade sürecinde kişinin tutuklanması durumunda teslimine kadar geçen süre içindeki tutukluluk durumu, ağır ceza mahkemesince 5271 sayılı CMK'nın 108 inci maddesi uyarınca en geç otuzar günlük sürelerle incelenir. Kanunun gerekçesine bakıldığında, iade sürecinde başvurulacak olan koruma tedbirleri içinde, tutuklamanın diğer tedbirlere nazaran önem ve öncelik taşıdığı kabul edildiği görülmektedir. Zira uygulamada mahkemenin “iade talebinin kabul

---

¹⁶⁸ GÜLER, a.g.m., s.101

edilebilir olduğuna” dair karar vermesine rağmen, iadesi talep edilen kişiyi adli kontrol altında serbest bırakması, devam eden iade süreci içinde kişinin kaçak konumuna düşmesi ve iade talebinin sürünceme kalması sıklıkla karşılaşılan zorluklardan biridir. Bununla birlikte, kişinin Türkiye’de sürekli ikametgâh ve iş sahibi olması gibi güçlü sosyal ve ekonomik bağları dikkate alınarak, tutuklama dışında diğer tedbirlere başvurulması da mahkemenin takdirine bırakılmıştır.

Kanundaki düzenleme uyarınca, mahkemenin iade talebinin kabul edilebilirliğine ilişkin kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde 19 uncu maddeye göre, iadenin gerçekleştirilip gerçekleştirilmeyeceği hususunda bir karar verilmemesi hâlinde, tutuklama da dahil olmak üzere kişi hakkında verilen koruma tedbirlerinin sonlandırılması gerekmektedir. Anılan düzenlemeyle, uzun tutukluluk sürelerine dayalı muhtemel hak ihlallerinin bertaraf edilmesi amaçlanmıştır.

Bunun yanı sıra, kişinin iade amacıyla Türkiye’de geçireceği tutukluluk süresi, kişinin iade talebine konu suçtan dolayı talep eden devlette alabileceği veya mahkûm olduğu cezanın infaz süresiyle sınırlıdır. Düzenlemede, orantılılık ilkesi uyarınca iade amaçlı tutukluluk süresine sınırlama getirilmiştir. Başka bir deyişle, kişinin iade amacıyla tutuklu kalabileceği azami sürenin, yabancı mahkûmiyet kararında yer alan cezanın ya da soruşturma veya kovuşturma konusu olan suçtan dolayı alabileceği cezanın muhtemel infaz süresini aşmaması gerekmektedir.

II. TÜRKİYE’NİN İADE TALEPLERİ

Türk adli mercilerince yürütülen bir soruşturma veya kovuşturmanın sonuçlandırılabilmesi veya Türk mahkemelerince hükmolunan bir cezanın infazının sağlanması amacıyla yurtdışında bulunan şüpheli, sanık veya hükümlünün iadesinin talep edilmesi mümkündür. 6706 sayılı Kanununun 22 nci maddesinin ikinci üst sınırı bir yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı kişinin iadesi talep edilebilir. Mahkûmiyet kararları bakımından iade talebinde bulunulabilmesi için ise,

hükmolunan hapis cezasının en az dört ay olması ve bu cezanın kesinleşmiş olması gerekmektedir¹⁶⁹.

Türkiye'ye iadesi amacıyla aranan şüpheli, sanık veya hükümlülerin iadesi, adli merciler tarafından istenebilir¹⁷⁰. İade talep etmeye yetkili adli merciler; soruşturma ve infaz aşamasında cumhuriyet başsavcılıkları ile kovuşturma aşamasında ceza mahkemeleridir.

Adli makamlarca hazırlanacak iade taleplerinde; iadesi talep edilenin açık kimlik bilgileri ve eşkâli, fiilin işlendiği yer ve zaman ile nasıl ve hangi vasıtalar kullanılarak işlendiği, fiilin ihlal ettiği kanun hükmü veya hükümleri, talepname tarihine kadar gerçekleştirilen adli işlemlerin neler olduğu, iade talebine esas sözleşmenin tam ismi ile dava veya ceza zamanasını tarihine yer verilmesi gerekmektedir. İadesi talep edilen kişinin şüpheli, sanık veya hükümlü olması dikkate alınmak suretiyle talepnameye; iddianame veya mahkûmiyet kararı, yakalama emri ile kişinin kimliği ve uyuşunu teşhiste yardımcı olacak belgelerin (fotoğraf, kimlik belgesi, parmak izi formu pasaport vb.) eklenmelidir¹⁷¹. Bir mahkûmiyet kararının infazı için iadenin talep edildiği durumlarda ise, şartlı ve bihakkın tahliye tarihlerini içeren ve infazı gereken bakiye ceza miktarını gösteren müddetnamenin iade taleplerine eklenmesi önem taşımaktadır.

Aranan kişinin bulunduğu ülkeyi değiştirme ihtimalinin olması gibi aciliyet gerektiren durumlarda iade talepleri hazırlanmasında geçecek sürenin olumsuz etkisini bertaraf edebilmek için, kişinin bulunduğu ülkede geçice tutuklanmasının talep edilmesi de mümkündür. Bu durumda; yakalama emri, suçun işlenişine ilişkin bilgiler ve talebe konu kişinin kimliğini tespiti yarayacak bilgiler geçici tutuklama talebi için yeterlidir¹⁷².

---

¹⁶⁹ 5237 sayılı TCK'nın mülga 18 inci maddesinde ayrı bir başlık ya da fıkrada Türkiye'nin talepleri şeklinde herhangi bir ayrı düzenleme bulunmamaktaydı. Bu eksikliğin 6706 sayılı Kanunla giderilerek ayrı bir başlık altında düzenleme yoluna gidildiği görülmektedir.

¹⁷⁰ TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, a.g.e., s. 235

¹⁷¹ Bkz. Adalet Bakanlığının Suçluların İadesi ve Hükümlü Nakli Konularında Adli Makamlarımızca Dikkat Edilmesi Gereken Hususlara dair 16/11/2011 tarihli ve 69/4 sayılı Genelgesi, <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/genelgeler/genelgeler.html>

¹⁷² Bkz. SİDAS'ın 16 ncı maddesinin ikinci fıkrası: "*Muvakkat tevkif talebinde 12 inci maddenin 2 inci fıkrasının (a) bendinde mezkûr belgelerden birinin mevcudiyeti zikredilecek ve bir iade talebi*

İade talepnameleri, 6706 sayılı Kanunla Türkiye'den yabancı devlete iletilecek iade talepleri bakımından “merkezi makam” olarak belirlenen Adalet Bakanlığına gönderilir. Merkezi makam, yabancı devlete iletmeden önce iade talepnamelerini şekil ve içerik açısından Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası antlaşmalar ve kanun hükümleri çerçevesinde inceler. Merkezi makam yapacağı inceleme sonrasında iki şekilde hareket etmesi söz konusudur:

a. Merkezi makam tarafından uygun görülmesi halinde iade talebi, yabancı devlete diplomatik kanaldan gönderilmek üzere Dışişleri Bakanlığına iletilir. Aciliyet gerektiren durumlarda ise, talebin diplomatik kanaldan da gönderildiği belirtilmek suretiyle INTERPOL aracılığıyla yabancı devlete iletmek üzere İçişleri Bakanlığına iletilmesi mümkündür.

İade talebinin gönderilmesinde olduğu gibi, talebin yerine getirilmesine ilişkin olarak yabancı devlet makamlarıyla yapılacak her türlü yazışma merkezi makam aracılığıyla gerçekleştirilir. Bu kapsamda, yabancı devlet makamlarınca iade talebine ilişkin olarak iletilen ek bilgi ve belge talepleri de öncelikle merkezi makamca değerlendirilir. Ek bilgi ve belge talepleri merkezi makam tarafından karşılanabilir nitelikteyse, bir başka ifade edilecek şekilde, yargılama yetkisinin kullanılmasına ilişkin değilse (örneğin, mevzuat veya cezaevi koşulları hakkında bilgilendirme talebi) bu talep merkezi makam tarafından karşılanır. Yargılama yetkisinin kullanımına dair ek bilgi taleplerinin ise (örneğin somut olayda dava zaman aşımını kesen nedenler vb.) mutlaka adli makama iletilerek, cevaplandırılması sağlanmalıdır.

Yabancı devlet tarafından iade talebinin reddedildiği durumlarda, merkezi makam iade talebinde bulunan adli makama ret kararına ilişkin olarak bilgilendirir. İade talebinin kabul edilmesi halinde ise, iade talebine konu kişinin yabancı ülkeden teslim alınarak Türkiye'ye getirilmesine ilişkin işlemler merkezi makam tarafından yürütülür¹⁷³.

b. İade için gerekli şartları taşıyamaması halinde ise, talepname yabancı devlete iletmez ve merkezi makam tarafından adli makama geri gönderilir. 6706 sayılı

---

yapılmak hususundaki niyete işaret edilecektir. Bu talepte, yapılacak iade talebine esas teşkil eden fiil, bu fiilin ika edildiği yer ve tarih ve istenen şahsın eşkalî imkân nispetinde tarif edilecektir.”

¹⁷³ Bu konu Dördüncü Bölümde yer alan “Teslim Yükümlülüğü” başlığı altında incelenmiştir.

Kanunun 22 nci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca talebin iade için gerekli şartları taşımamasının yanı sıra;

- Fiilen infazı gereken hapis cezasının süresi dikkate alındığında iade yoluna başvurulmasının kişi yararı ve kamu yararı arasında açık bir orantısızlığa sebep olması,

- Türkiye'nin milli güvenliğinin veya uluslararası ilişkilerinin zarar görme ihtimalinin bulunması,

Sebeplerinin birinin varlığı halinde merkezi makamın iade talebini reddedebileceği hüküm altına alınmıştır. Kanunda açık bir düzenleme olmamakla birlikte; merkezi makam talepten önce eksik gördüğü hususların tamamlanması ile ilave bilgi ve belgelerin talepten önce eklenmesini adli merciden isteyebilir¹⁷⁴.

6706 sayılı Kanunun, "Türkiye'nin iade talepleri ve şartları" başlıklı 22 nci maddesinin üçüncü fıkrasının c bendinde, ceza infaz kurumlarında geçirilecek süre dikkate alındığında, iade yoluna başvurulmasının kişi yararı ve kamu yararı arasında açık bir orantısızlığa sebep olması halinde yabancı devlete iade talebinin gönderilmemesinin mümkün olduğu belirtilmiştir. İade sürecinin tamamlanması, kendisinden iade talep edilen devletin adli ve idari yapılanmasına göre değişmekle birlikte uzun bir süre alabilmekte ve bu süre içinde iadesi talep edilen kişi hakkında tutuklama da dahil olmak üzere adli tedbirler uygulanabilmektedir. Bunun yanı sıra, devletlerin ceza infaz sistemlerinde yer alan şartlı tahliye ve denetimli serbestlik düzenlemeleriyle, hükümlülerin çok daha erken bir zamanda cezaevinden tahliye edilmeleri söz konusu olabilmektedir.

Gerçekten de, kişinin iade amacıyla yabancı devlette tutuklu kaldığı süreye kıyasla, infazı gereken hürriyeti bağlayıcı cezanın daha az süreli olması halinde, kişinin hukuka aykırı olarak hürriyetinin sınırlandırılması söz konusu olabilecektir.

Konuya Türk ceza infaz sistemi açısından bakıldığında; 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun (CGTİHK) geçici 4 üncü maddesiyle, hükümlülerin denetimli serbestlikten yararlanarak erken tahliye

---

¹⁷⁴ TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, a.g.e., s.236

konusunda CGTİHK'nın 105/A maddesinde¹⁷⁵ yer alan 6 ay açık ceza evinde bulunma şartının 31/12/2020 tarihine kadar uygulanmayacağını kabul edildiği görülmektedir. CGTİHK'nın geçici 6 ncı maddesiyle de, 01/07/2016 tarihine kadar işlenen bazı suçların infaz rejimine ilişkin değişiklikler getirilmiştir. Bu kapsamda, CGTİHK'nın 107 nci maddesinde yapılan düzenlemeyle, bazı suçlar nedeniyle¹⁷⁶ hapis cezalarının yarısının infaz edilmesi halinde koşullu salıverilmeden yararlanabilme imkanı tanınmış ve maddede sayılan istisnalar dışındaki suçlardan kaynaklanan cezalar bakımından koşullu salıverilmeye iki yıl veya daha az süre kalan iyi hâlli hükümlülerin cezalarının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazı mümkün hale getirilmiştir.

Böylece, söz konusu Kanunda sayılan suçlar dışında kalan ve belirtilen tarihten önce işlenen suçlar nedeniyle hükümlülen 4 yıl ve altındaki süreli hapis cezasına mahkum hükümlülerin, ceza infaz kurumuna girmeksizin ya da çok kısa süre kurumda kalarak, hakkında rapor düzenlendikten sonra infaz hakimi kararıyla salıverilebileceği anlaşılmaktadır.

Kanaatimizce, ceza infaz sistemindeki mezkur düzenlemeler uyarınca Türk adli makamlarınca yabancı devletlere iletilecek iade taleplerinde olası bir hak ihlaline sebebiyet vermemek adına, fiilen cezaevinde infazı gereken süre ve orantılılık ilkesi gözetilerek iade talebinde bulunulup bulunulmayacağını takdir edilmesi uygun olacaktır.

---

¹⁷⁵ Bkz. 5275 sayılı CGTİHK'nın 105/A maddesi: “(1) Hükümlülerin dış dünyaya uyumlarını sağlamak, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini ve güçlendirmelerini temin etmek amacıyla; a) Açık ceza infaz kurumunda cezasının son altı ayını kesintisiz olarak geçiren, b) Çocuk eğitiminde toplam cezasının beşte birini tamamlayan, koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az süre kalan iyi hâlli hükümlülerin talebi hâlinde, cezalarının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına, ceza infaz kurumu idaresince hükümlü hakkında hazırlanan değerlendirme raporu dikkate alınarak, infaz hâkimi tarafından karar verilebilir...”

¹⁷⁶ Bkz. 5275 sayılı CGTİHK'nın Geçici 6 ncı maddesi: “1/7/2016 tarihine kadar işlenen suçlar bakımından; 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun kasten öldürme suçları (madde 81, 82), üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenen kasten yaralama ve neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış yaralama suçları, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (madde 102, 103, 104, 105), özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (madde 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138), uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu (madde 188) ve İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar hariç olmak üzere, bu Kanunun; a) 105/A maddesinin birinci fıkrasında yer alan “bir yıl”lık süre “iki yıl”, b) 107 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “üçte iki”lik oran “yarısı”, olarak uygulanır.”

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İADENİN SONUÇLARI

I. TALEP EDİLEN DEVLET BAKIMINDAN SONUÇLARI

A. Teslim Yükümlülüğü

1. Genel Olarak

Ağır ceza mahkemesince verilen iade edilebilirlik kararının onaylanmasının 6706 sayılı Kanununun 19 uncu maddesi uyarınca uygun bulunması halinde iadeye ilişkin hukuki ve idari süreç tamamlanmakta ve teslim süreci başlamaktadır. 6706 sayılı Kanununun 20 nci maddesinin birinci fıkrasına göre, iade kararına konu kişinin talep eden devlete teslimine ilişkin işlemler merkezi makam sıfatıyla Adalet Bakanlığı tarafından ilgili bakanlıkların iş birliğiyle yürütülmektedir.

Uygulamada, teslim kararı diplomatik kanaldan ve INTERPOL vasıtasıyla talep eden devlete bildirerek; kişinin teslim alınması için uygun bir seyahat programı düzenlenmesi talep edilmektedir. Talep eden devlet tarafından bildirilen teslim tarihi ve teslim yeri ile kişiyi teslim edecek ve teslim alacak görevlilerin kimlikleri konusunda iki devlet INTERPOL birimleri arasında yazışma yapılarak mutabakata varılmakta ve kişi kolluk görevlileri eşliğinde ilgili devlete teslim edilmektedir¹⁷⁷.

6706 sayılı Kanununun 20 nci maddesinin gerekçesinde, iadesi talep edilen kişinin çocuk olması halinde teslimin pedagoğ, psikolog veya çocuk gelişimcisi gibi bir uzman nezaretinde yapılması gerektiği belirtilmiştir.

---

¹⁷⁷ ULUTAŞ, a.g.e., s.240

İadesi talep edilen kişinin teslimi çoğunlukla havalimanı sınır kapılarında gerçekleştirilmekte birlikte; devletlerin mutabakatı halinde deniz veya kara sınır kapılarında da teslim mümkün bulunmaktadır.

Kanundaki düzenleme uyarınca, iadesine karar verilen kişinin, talep eden devlet makamları ile kararlaştırılan tarihte haklı bir neden olmaksızın teslim alınmaması halinde, bu tarihten itibaren otuz gün sonra mahkemece kişi hakkında verilen koruma tedbirleri kaldırılır¹⁷⁸. Haklı neden kavramına, devletlerin kontrolü dışında gelişen sel ve deprem gibi tabiat olayları ya da teknik aksaklıklar örnek olarak gösterilebilir¹⁷⁹. Haklı bir nedenin varlığı halinde, yapılacak yazışmalar sonucunda yeni bir teslim tarihi belirlemesi mümkündür.

İadesine karar verilen kişinin tesliminden önce veya teslimi esnasında, iade işlemi nedeniyle kendisinden iade talep edilen devlette gözaltında ve tutuklulukta geçirdiği sürelerin talep eden devlete bildirilmesi gerekmektedir. AK Bakanlar Komitesinin (75)12 sayılı kararı uyarınca, kişinin iade amacıyla gözaltı ve tutuklulukta geçirdiği süreler, iade talep eden devlette çekeceği cezadan düşülmelidir¹⁸⁰.

2. Teslimin Ertelenmesi

6706 sayılı Kanunun 20 nci maddesinin üçüncü fıkrasına göre, iadesine karar verilen kişinin Türkiye’de başka bir suçtan dolayı ceza soruşturması veya kovuşturması ya da infazı gereken hapis cezasının bulunması halinde merkezi makam tarafından teslimin ertelenmesine karar verilebilir. Kanunda düzenlenmesi bulunmamakla birlikte; iadesine karar verilen kişinin seyahate engel hastalığının bulunması halinde de teslimin ertelenmesi mümkündür. Merkezi makam tarafından teslimin mezkûr nedenlerle ertelenmesi halinde, bu durumun ivedilikle ilgili devlete ve iadesi talep edilen kişiye bildirilmesi gerekmektedir.

---

¹⁷⁸ Bkz.6706 sayılı Kanunun 20 maddesinin ikinci fıkrası.

¹⁷⁹ Bkz. 6706 sayılı Kanunun 20 maddesinin gerekçesi.

¹⁸⁰ ERGÜL, Teori ve Uygulamada Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, s.93

Madde gerekçesinde, kişinin talep eden devlete teslim edilmesinin Türkiye’de işlediği suç sebebiyle hakkında devam eden soruşturma veya kovuşturmanın sonuçlandırılması ve hapis cezasının infazı için adli yardımlaşma veya iade süreçlerinin işletilmesi gerekeceği ve bu durumun usul ekonomisine aykırılık oluşturacağı belirtilmektedir. Bu durum, adli ve idari makamlar bakımından ek mesai ve masrafa yol açacağından; hakkında soruşturma, kovuşturma veya hükmolunmuş hapis cezası bulunan kişinin tesliminin ertelenmesine karar verilebilmesi öngörülmektedir. Teslimin ertelenmesi SİDAS’ın 19 uncu maddesinin birinci fıkrasında, “*Kendisinden iade talep edilen Taraf, iade talebi hakkında kararını verdikten sonra, şahıs aleyhinde takibatta bulunabilmek veya esasen mahkûm olmuşsa iade talebine sebep olandan gayri bir fiilden dolayı uğradığı cezayı kendi ülkesinde çekebilmesi için talep edilen şahsın teslimini tehir edebilecektir*” şeklinde düzenlenmiştir.

3. Geçici Teslim

SİDAS’ın 19 uncu maddesinin ikinci fıkrasında; kendisinden iade talep edilen devletin teslimi ertelemek yerine, iadesi talep edilen kişiyi belirli şartlar altında talep eden tarafa geçici olarak teslim edebileceği hüküm altına alınmıştır. İadesi talep edilen kişilerin geçici süreyle teslimine yönelik istemler, talep eden devlette yargılama işlemlerinin yerine getirilmesi (örneğin kişinin mahkeme tarafından duruşmada savunmasının alınması) ve zamanaşımı süresini kesmek amacıyla yapılmaktadır¹⁸¹.

4. Eşyanın Teslimi

SİDAS’ın 20 inci maddesi uyarınca, iade talebine konu suç bakımından delil niteliği taşıyan eşya ile suçun işlenmesiyle elde edilen ve kişi yakalandığında üzerinde ele geçirilen ya da daha sonra ortaya çıkan eşya talepte bulunan devlete teslim edilebilir.

---

¹⁸¹ TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, a.g.e., s.243

6706 sayılı Kanununun 20 nci madde dördüncü fıkrasında SİDAS'ta yer alan düzenlemeye uygun olarak, iade talebine konu suç bakımından ispat aracı olarak yararlı görülen veya suçun işlenmesiyle elde edilen ve kişi yakalandığında üzerinde ele geçen ya da daha sonra ortaya çıkan eşyanın, talep eden devlete teslim edilebileceği ve hatta kişinin ölümü, kaçması veya benzer sebeplerle iade hakkında bir karar verilememesi hâlinde de eşyanın tesliminin gerçekleşebileceği düzenlenmiştir. Aynı maddenin beşinci fıkrasında eşyanın tesliminin, Türkiye'de yürütülen bir soruşturma veya kovuşturmanın zorunlu kıldığı durumlarda ertelenebileceği belirtilmiştir. Kanunda ayrıca, iyi niyetli üçüncü kişilere ait eşyaların teslimine dair taleplerin yerine getirilmeyeceği de hüküm altına alınmıştır.

5. Transit Geçiş

İadesine karar verilen kişinin, talep eden devlete teslimi üçüncü bir ülkenin topraklarından geçilmek suretiyle yapılacaksa, suçlunun iadesini talep eden devletin transit geçiş yapılacak olan ülkeden izin alması gerekmektedir¹⁸². Bu kuralın temelinde, iadesine karar verilen kişinin transit olarak geçeceği topraklar üzerinde ne talep eden ne de talep edilen devletin egemenlik hakkın bulunmaması yatmaktadır¹⁸³.

Transit geçiş izni için, talep eden devlet tarafından bir talepname hazırlanarak toprakları transit geçiş için kullanılacak üçüncü ülkeye başvuruda bulunulması ve bu üçüncü ülke tarafından yapılacak değerlendirme sonucunda geçişin uygun görülmesi gerekir.

SİDAS'ın 21 inci maddesinde transit geçiş talebi ile talebin değerlendirilmesine ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir. Buna göre, transit geçiş talebi yazılı olarak yapılmalı ve SİDAS'ın 12 inci maddesinde yer alan belgeleri içermelidir. Maddede ayrıca siyasi ve askeri mahiyetteki suçlarda transit talebinin reddedileceği açık bir şekilde ifade edilmiştir.

---

¹⁸² RUHİ, a.g.m, s.517

¹⁸³ ÖZGEN Eralp, Suçluların Geri Verilmesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1962, s.148

SİDAS'ın 21 inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, iadeye konu kişinin, transit geçiş talebinde bulunulan devletin vatandaşı olması halinde transit geçiş talebi kabul edilmeyebilir.

SİDAS'ın 21 inci maddesinin dördüncü fıkrasında, transit geçişin havayoluyla gerçekleştirileceği durumlara ilişkin olarak iki farklı uygulama öngörülmüştür:

- Transit olarak geçilecek üçüncü devletin topraklarına inilmesini gerektiren durumda, talep eden devletin yukarıda belirtildiği üzere uygun bir talepname ile transit geçiş izni için başvurması gerekir.

- Transit olarak geçilecek üçüncü devletin topraklarına inilmesini gerektirmeyen durumlarda ise, talepname sunulmaksızın üçüncü devletin durumdan haberdar edilmesi ve SİDAS'ın 12 inci maddesi uyarınca infaz edilebilir bir mahkûmiyet ya da tutuklama kararının mevcut olduğuna dair bildirimde bulunulması gerekir. Beklenmedik bir iniş olması halinde, anılan bildirim geçici tutuklama talebi olarak değerlendirilecek ve sonrasında transit geçiş izni için usulüne uygun olarak başvuruda bulunulacaktır.

İadeye konu kişinin, talep eden devlete ırkı, dini, milliyeti ve siyasi kanaatinden dolayı yaşamını tehlikeye sokacak veya hürriyetini tehdit edecek bir ülke üzerinden transit geçişi yaptırılarak teslimi mümkün değildir¹⁸⁴.

6706 sayılı Kanununun 21 inci maddesinin birinci fıkrasında Türk hukuku açısından iade şartlarının bulunması halinde bir devlet tarafından başka bir devlete iadesi gerçekleşen kişinin transit geçişine izin verilebileceği düzenlenmiştir.

Maddenin ikinci fıkrasında transit geçiş talebinin, merkezi makam tarafından değerlendirileceği ve sonucun talep eden devletin yetkili makamına bildirileceği ifade edilmiştir. Transit geçiş talebi değerlendirilirken, iade edilebilirlik şartları göz önünde tutulacağından; talep eden devlet tarafından transit geçiş talebini içeren evrakın iletilmesi gerekmektedir¹⁸⁵.

---

¹⁸⁴ Bkz. SİDAS'ın 21 inci maddesinin son fıkrası.

¹⁸⁵ Bkz. 6706 sayılı Kanununun 21 inci maddesinin birinci fıkrasının gerekçesi.

Maddenin üçüncü fıkrasında ise, transit geçişin yirmi dört saatten fazla sürmesi ve bu nedenle kişinin hürriyetinin kısıtlanması ihtiyacının ortaya çıkması durumunda, sulh ceza hakimince transit geçişin sağlanması amacıyla yedi günü geçmemek üzere geçici tutuklama kararı verilebileceği düzenlenmiştir. Kanunun anılan düzenlemeye ilişkin gerekçesinde; transit geçiş sırasında, kişinin hürriyetinin yirmidört saatten fazla kısıtlanmasını gerektiren hastalık, doğal afet, teknik sorunlar ve sair sebeplerin ortaya çıkma ihtimali göz önünde bulundurulduğu ifade edilmiştir.

Maddenin dördüncü fıkrasında da, transit geçiş talebinin reddini gerektiren nedenlerin ortaya çıkması veya kişinin transit geçiş sırasında resen soruşturma yapılmasını gerektirecek bir suç işlemesi halinde transit geçişin durdurulabileceği belirtilmiştir.

B. Masraflara Katlanma Yükümlülüğü

Suçluların iadesine ilişkin süreçte; iade evrakının tercüme masrafları, kişinin tutuklanması halinde cezaevindeki yaşam giderleri, teslim için yapılan seyahat giderleri ile teslim için görevlendirilen kolluk görevlilerinin yolluk ve diğer masrafları yüksek meblağlara ulaşabilmektedir¹⁸⁶.

İade sürecinden kaynaklanan masrafların hangi devlet tarafından karşılanacağı hususu SİDAS'ın 24 üncü maddesinde düzenlenmiştir¹⁸⁷. Buna göre, kendisinden iade talep edilen devlet, kendi ülkesinde iade sebebiyle yapılan masrafları üstlenecektir. Dolayısıyla, kendisinden iade talep edilen devlet, kişinin tutuklanması halinde cezaevinde barınması için yaptığı giderleri talep eden devletten talep edemeyecektir. 6706 sayılı Kanununun 34 üncü maddesinin birinci fıkrasında da, adli iş birliği taleplerinin yerine getirilmesine ilişkin giderlerin, merkezi makamların

---

¹⁸⁶ ULUTAŞ, a.g.e., s.248

¹⁸⁷ Türkiye'nin suçlu iadesi konusunda yabancı devletlerle imzaladığı ikili anlaşmalarda da masrafların ne şekilde karşılanacağına ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Örneğin, Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri Arasında Suçluların Geri Verilmesi ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardımlaşma Anlaşmasınının 19 uncu maddesinde; "(1)İstenilen Taraf ülkesinde istenen kişinin geri verilmesi isteminin işleme konulması ile ilgili giderler, teslim kadar bu Tarafça karşılanacaktır. Teslimden sonraki giderler isteyen Taraf'a ait olacaktır. (2) Transit geçiş nedeniyle yapılan giderler isteyen Tarafa ait olacaktır." hükmüne yer verilmiştir.

aksine bir mutabakatı bulunmaması halinde, yerine getiren devlet tarafından karşılanacağı düzenlenmiştir.

İade evrakının tercümesi ile iadesi kabul edilen kişinin teslimine ilişkin seyahat masrafları ise talep eden devlet tarafından karşılanmaktadır. 6706 sayılı Kanununun 34 üncü maddesinin ikinci fıkrasında anılan masrafların iadesi gerçekleştirilen kişiye rücu edilebileceği hüküm altına alınmıştır. Maddeye göre, soruşturma veya kovuşturmanın sonuçlandırılması amacıyla iade talebinde bulunulması halinde, talebin yerine getirilmesi için yapılan masraflar yargılama giderlerinden sayılacak ve iade süreci devam ederken ve suçüstü ödeneğinden karşılanacaktır. Mahkûmiyet kararlarının infazı amacıyla iade talebinde bulunulması hâlinde ise, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre hükümlüden tahsil edilecektir. Son halde, iade masraflarının hesaplanacak faiziyle birlikte bir ay içinde ödenmesi gerektiği, iade talep eden cumhuriyet başsavcılığı tarafından hükümlüye bildirilir. Bu süre içinde ödeme yapılmaması hâlinde, bu alacaklar 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre takip ve tahsil edilmek üzere cumhuriyet başsavcılığınca ilgili vergi dairesine bildirilir.

II. TALEP EDEN DEVLET BAKIMINDAN SONUÇLARI

B. Hususilik Kuralı

1. Genel Olarak

Hususilik kuralı; iade edilen kişinin, talep eden ülkede yalnızca iade kararına konu olan suç veya suçlardan dolayı soruşturulması, kovuşturulması ya da mahkûm olduğu cezasının infaz edilebilmesi olarak tanımlanmaktadır. İade hukukuna hâkim olan önemli ilkeler arasında bulunan bu ilke, ilk kez 1850 tarihinde İspanya ve Fransa arasında akdedilen andlaşmada yer almıştır¹⁸⁸.

---

¹⁸⁸ ÖZGEN, a.g.e., s. 154

Hususilik kuralının iade edilen kişinin haklarını koruyucu etkisi bulunmakla birlikte; uluslararası hukukun temel ilkelerinden olan “ahde vefa” ilkesinin iade hukukuna yansması olarak, temelde talep edilen devletin iradesini korumayı amaçladığı savunulmaktadır¹⁸⁹. Bir başka ifade edişle hususilik ilkesiyle; iade talebine konu edilmiş olsaydı talep edilen devlet tarafından iade talebinin kabul edilmesine engel olacak suçlar bakımından kişinin yargılanması veya cezasının infaz edilmesinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır¹⁹⁰.

SİDAS’ın 14 üncü maddesinin birinci fıkrasında; “*İade edilen şahıs iadeden evvel ika ettiği ve iadeye esas olandan başka bir fiilden dolayı takip veya muhakeme edilemeyeceği gibi bir ceza veya emniyet tedbirinin infazı için tevkif edilemez ve kezalik herhangi bir surette hürriyeti kısılamaz.*” denilmek suretiyle hususilik kuralı benimsenmiştir.

Türk hukukunda ise hususilik kuralı, 6706 sayılı Kanunun 10 uncu maddesinin dördüncü fıkrasında; “*İade hâlinde, kişi ancak iade kararına dayanak teşkil eden suçlardan dolayı yargılanabilir veya kişinin mahkûm olduğu ceza infaz edilebilir.*” şeklinde düzenlemiştir¹⁹¹.

Hususilik ilkesinin sonucu olarak iade edilen kişi, sadece talep edilen devlete iletilen iade taleplerinde yer alan fiiller sebebiyle takip edilebilir veya iadeye konu olan cezası infaz edilebilir. İade taleplerinde yer almayan eylemleri sebebiyle ise yargılanamaz ve aynı şekilde cezası infaz edilemez. Uygulamada, talep eden devlet iade talepleri ile birlikte, suçlunun iadesi halinde hususilik kuralına uygun hareket edeceğine ilişkin teminata bulunmaktadır. Talep edilen devletin de, iade sürecinin her aşamasında hususilik kuralının uygulanmasına ilişkin teminat talebinde bulunması mümkündür. Her durumda, talep eden devletin iade sürecinin bir parçası olarak talep edilen devlete verdiği teminata uygun davranması beklenir¹⁹².

---

¹⁸⁹ ULUTAŞ, a.g.e, s.251, KOCA/ÜZÜLMEZ, a.g.e., s.818

¹⁹⁰ ÖZGEN, a.g.e., s.154

¹⁹¹ Bu konuda TCK’nın mülga 18 nci maddesinin sekizinci fıkrasında, “*Geri verme halinde, kişi ancak geri verme kararına dayanak teşkil eden suçlardan dolayı yargılanabilir veya mahkum olduğu ceza infaz edilebilir*” şeklinde düzenleme yer almaktaydı.

¹⁹² BASSIOUNI, a.g.e., s.538

Hususilik kuralı yalnızca iade edilen kişinin, iade tarihinden önce işlediği suçlar bakımından geçerlidir. İade tarihinden sonra işlenen suçlar bakımından hususilik kuralı söz konusu olamayacağından, kişinin işlediği yeni suçlar bakımından iade edildiği devlette takibi mümkün bulunmaktadır.

2. İadeye Konu Suçta Meydana Gelen Değişiklikler

Kişi iade edildikten sonra talep eden devlette yargılanırken suçun türü değişebilir. SİDAS'ın 14 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “*suç addolunan fiilin evsafı takibat esnasında değişmişse, iade edilen şahıs hakkında ancak yeniden tavsif edilen suçun unsurları iadeyi icab ettiriyorsa, takibat ve muhakeme yapılabilir*” düzenlemesi gereği, suçun hukuki niteliğinin değişmesi halinde yargılamaya devam edilebilmesi için, iade edilebilirlik koşullarının halen geçerli olması gerekmektedir. Niteliği değişen suçun unsurları iadeyi gerektiriyorsa, yargılama yapılabilecektir. Buna karşılık, suçun siyasi suç gibi iade edilemez bir suç haline gelecek olursa, talep eden devlet kişiyi derhal serbest bırakmak zorundadır¹⁹³.

Suç iade edilebilir olma niteliğini korumakla birlikte, iadeye konu suçla kıyasla daha fazla ceza gerektiriyorsa, yargılamaya ancak talep edilen devletin onay vermesi halinde devam edilebilir¹⁹⁴. Örneğin, “güveni kötüye kullanma” suçundan iade talebinin kabul olduğu bir durumda, yargılama sırasında suçla konu eylemin “hırsızlık” suçunu oluşturduğu değerlendirilirse; hususilik ilkesi gereği talep devletin onayı alınana kadar muhakeme işlemlerini durdurması gerekmektedir. Bununla birlikte, iadeye talebine konu suç “nitelikli cinsel istismar” iken, yargılama sırasında fiilin “basit cinsel istismar” suçu kapsamında kaldığı değerlendirilirse, talep edilen devletten muvafakat almaya gerek yoktur.

Hususilik kuralı, yukarıda belirtilen etkilerinin yanı sıra, iade talebine konu olmayan fiillerin, cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren nitelikli hal olarak göz önünde bulundurulmasını da engeller¹⁹⁵.

---

¹⁹³ ÖZGENÇ, a.g.e., s.871

¹⁹⁴ ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİNÇAKIR, a.g.e. s.1096

¹⁹⁵ ULUTAŞ, a.g.e., s.253

3. Üçüncü Bir Devlete İade

Hususilik ilkesinin bir diğer sonucu, iade edilen kişinin üçüncü bir devlete iade edilmesi yasağıdır. SİDAS'ın 15 inci maddesinde, talep eden devletin kendisine iade edilen kişiyi üçüncü bir devlete iade edebilmesi için, talep edilen devletin onayını alması şarttır. Bununla birlikte, iade edilen kişinin 45 gün içerisinde ülkeyi terk etmemesi veya terk ettikten sonra dönmesi şeklindeki SİDAS'ın 14 üncü maddesinin birinci fıkrasının b bendinde yer alan istisna, üçüncü bir devlete iade etme yasağı bakımından da geçerlidir.

Uygulamada, iade edilen kişinin üçüncü bir devlete teslim edilmesi için talep edilen tarafın onayı istendiğinde, talep eden devlet, üçüncü devletin taleptenmesini değerlendirilmek üzere talep edilen devlete iletmektedir. Talep edilen devlet, üçüncü devletin taleptenmesi ile ekli belgeler ışığında değerlendirme yaparak; iade ettiği kişinin üçüncü devlete teslim edilmesine onay vermekte veya reddetmektedir.

Doktrinde hususilik ilkesinin üçüncü devlete iade yasağını kapsayıp kapsamadığı hususu tartışmalıdır. İade edilebilirliği mutlak şekilde iki devlet arasında anlaşma bulunması şartına bağlayan bir görüş, “maskeli iade” adı altında aralarında anlaşma bulunmayan iki devletin, üçüncü bir devletin aracılığıyla iade işlemini gerçekleştirebileceğini savunmaktadır¹⁹⁶. Ancak bu görüşün kabulü, iade yasağının söz konusu olduğu fiillerden dolayı kişinin iade edilemeyeceği bir ülkeye teslimine yol açabilecektir. Bu durum iade edilen kişinin haklarının korunması bakımından olumsuz sonuçlar doğuracağından; hususilik kuralı kapsamında iade eden devletin rızası olmaksızın kişinin üçüncü bir devlete teslim edilmeyeceği kabul edilmelidir.

---

¹⁹⁶ ÖZGEN, a.g.e., s.158

4. Hususilik Kuralının İstisnaları

Hususilik kuralının sonuçları mutlak değildir. SİDAS'ın 14 üncü maddesinin ikinci fıkrasında, bu kuralın uygulanmayacağı istisnai haller düzenlenmiştir¹⁹⁷. Buna göre, hususilik kuralı şu hallerde sona erer:

a. Talep Edilen Devletin Onayı

Talep edilen devletin onay vermesi halinde, iade edilen kişinin, iade tarihinden önce işlediği suç veya suçlardan dolayı soruşturulması, kovuşturulması ya da mahkûm olduğu cezasının infaz edilebilmesi mümkündür. Hususilik kuralının temel amacı, talep edilen devletin iradesinin korunması olduğundan, talep edilen devletin bu hakkından feragat edebilmesi doğaldır¹⁹⁸.

Uygulamada, iade talepnamesine konu edilmemiş suçlar için ilgili adli makam tarafından “muvafakat talepnamesi” adı altında yeni bir talepname düzenlenerek; talep edilen devlete onay için başvurulmakta ve talep edilen devletin vereceği karar sonucuna göre hareket edilmektedir. Buna göre, talep edilen devlet tarafından muvafakat talebinin kabul edilmediği durumlarda; iade edilen kişi yalnızca iadeye esas suçlar bakımından yargılanmakta veya cezası infaz edilmektedir.

---

¹⁹⁷ SİDAS'ın 14 üncü maddesinin birinci ve ikinci fıkrası: “1) İade edilen şahıs iadeden evvel ika ettiği ve iadeye esas olandan başka bir fiilden dolayı takip veya muhakeme edilemeyeceği gibi bir ceza veya emniyet tedbirinin infazı için tevkif edilemez ve kezalik herhangi bir surette hürriyeti kısılamaz. Aşağıdaki haller müstesnadır:

a) İade eden tarafın buna muvafakat etmesi. Muvafakati istihsal için bir talepte bulunulacak ve buna 12 inci maddede mezkûr belgeler ile iade edilen şahsın suçu mütaallik olarak yaptığı beyanın zaptı eklenecektir. Muvafakat ancak şahsın talep edilmesine sebep olan suçun bizatihi bu Sözleşmeye göre iadeyi icap ettirmesi halinde gösterilir.

b) İade edilen şahsın, nihai olarak serbestisine kavuşmasını takip eden 45 gün zarfında iade edildiği tarafın arazisini elinde imkân olduğu halde terk etmemesi veya terk ettikten sonra buraya geri dönmesi halinde...”

¹⁹⁸ DEMİRBAŞ, a.g.e., s.194

Muvafakat talebine konu suçun, iade edilebilir bir suç olması gerekmektedir. Örneğin; adli para cezasının infazını gerektiren bir mahkûmiyet kararının infazı için onay talebinde bulunulması gerekli değildir¹⁹⁹.

SİDAS'ın 14 üncü maddesine göre; talep eden devlet muvafakat talebine SİDAS'ın 12 nci maddesinde yer alan belgelerin²⁰⁰ yanı sıra, iade edilen kişinin muvafakat talebine konu fiilden yargılanmasını veya cezanın infaz edilmesini kabul edip etmediğine ilişkin beyanının eklenmesi gereklidir. Maddenin açıklayıcı raporunda, iade edilen kişinin beyanının adli makamlar huzurunda alınması gerektiği ifade edilmiştir.

b. İade Edilen Kişinin Rızası

Kişinin rızasının, hususilik kuralını ortadan kaldırıp kaldırmayacağı hususunda bir fikir birliği bulunmamaktadır. Bir görüşe göre, hususilik kuralı iade edilen kişinin haklarını korumak için kabul edildiğinden; kişinin hususilik kuralından feragat etmesi halinde açıklanan iradeye uyulması gerekir²⁰¹. Bir diğer görüşe göre ise, suçlunun iadesi iki devlet arasında gerçekleşen bir işlem olduğundan; iade edilen kişinin rızası, hususilik kuralının etkisini ortadan kaldırmaz²⁰². Kanaatimizce de, hususilik kuralı kişinin haklarından ziyade, talep edilen devletin iradesini korumayı amaçlamaktadır. İade edilen kişi iade talebinde yer almayan bir fiil sebebiyle yargılanmaya veya cezasının infaz edilmesine rıza gösterse dahi, iade eden devletin onayının alınması gerekmektedir. Bununla birlikte

¹⁹⁹ Bu hususta SİDAS'da açık bir düzenleme bulunmamaktadır. 1996 tarihli Avrupa Birliği (AB) İade Sözleşmesinin 10 uncu maddesinde ise, özgürlüğün kısıtlanmasını gerektirmeyen ceza ve tedbirler bakımından hususilik kuralının uygulanmayacağı açıkça ifade edilmiştir.

²⁰⁰ SİDAS 12 nci maddesinin ikinci fıkrası: "...İade taleplerine aşağıdaki vesailer eklenecektir: a) İade talep eden tarafın kanunlarına uygun surette ısdar edilmiş ve infaz kabiliyetini haiz bir mahkûmiyet kararının veya tevkif müzekkeresinin yahut aynı tesiri haiz diğer her hangi bir kararın aslı veya tasdikli sureti; b) İade talebine sebep olan fiillerin işarı (İka edildikleri yer ve zaman hukukî tavsifleri ve bunlara tatbik olunacak kanunî hükümler mümkün olduğu kadar sarih bir şekilde gösterilecektir) c) Tatbik edilecek kanunî metinlerin bir sureti veya bu mümkün değilse, tatbik olunacak hukukun izahı ve ayrıca talep olunan şahsın mümkün olduğu kadar sarih eşkâli ile milliyetini ve hüviyetini tespiti yarayacak diğer bütün malûmat."

²⁰¹ ULUTAŞ, a.g.e, s.254

²⁰² DEMİRBAŞ, a.g.e., s.194, ÖZGENÇ, a.g.e., s. 871

kişinin hususilik kuralından feragat beyanı, onay talebinin değerlendirilmesi esnasında iade eden devlet tarafından dikkate alınabilir.

c. Ülkenin Terk Edilmemesi veya Tekrar Geri Gelinmesi

İade edilen kişinin, cezasını çektikten sonra belirli bir sürede ülkeyi terk etmemesi veya terk ettikten sonra geri dönmesi hususilik kuralının etkilerini ortadan kaldırır. Bu istisnaya göre, iade edilen kişi iadeye konu olan fiilden dolayı beraat ettikten ya da cezasının infazı tamamlandıktan sonra iade edildiği ülkeyi terk etmeyecek olursa; iade talebine konu olan suçtan önce işlemiş bulunduğu suçlardan dolayı yargılanabilir veya cezası infaz edilebilir.

İstisnanın gerçekleşebilmesi için, asgari bir süre geçtikten sonra kişinin ülkeyi terk etmemesi koşulu aranmaktadır. Asgari bir süre belirlemedeki amaç, iade edilen kişinin serbest kaldıktan sonra o ülkede kalıp kalmamak konusunda serbestçe düşünüp karar verebilmesi için zamana ihtiyacı olduğu esasına dayanmakta olup; doktrinde bu süre, “yasak zaman” veya “suçluya dokunulmayacak zaman” olarak tanımlanmaktadır²⁰³.

SİDAS’ın 14 üncü maddesinin birinci fıkrasında, iade edilen kişinin, nihai olarak serbestisine kavuşmasını takip eden 45 gün içinde iade edildiği ülkeyi elinde imkân olduğu halde terk etmemesi halinin hususilik kuralının istisnasını teşkil edeceği düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre, iade edilen kişi 45 gün içerisinde teslim edildiği ülkeyi terk ettikten sonra tekrar bu ülkeye geri dönerse, hususilik kuralı yine etkisini kaybedecektir.

Türkiye’nin yabancı devletlerle imzaladığı ikili andlaşmalarda da, kişinin ülkeyi terk etmemesi veya terk ettikten sonra dönmesi hususilik kuralı olarak benimsenmiştir. Bununla birlikte, 45 günlük asgari süre bazı devletlerle yapılan andlaşmalarda daha farklı olarak belirlenmiştir²⁰⁴.

---

²⁰³ ULUTAŞ, a.g.e., s.255

²⁰⁴ Bu süre, Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri Arasında Suçluların Geri Verilmesi ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardımlaşma Andlaşmasınının 16 ncı maddesinde 60 gün olarak belirlenmiştir.

İstisnanın gerçekleştiğinin kabul edilebilmesi için kişinin sadece serbest bırakılması yetmez; aynı zamanda ülkeyi terk edebilme olanağının fiilen de bulunması gerekmektedir. İade edilen kişinin irade dışı nedenlerle, teslim edildiği ülkeyi terk edememesi halinde ise, hususilik kuralının etkisi devam edecektir. Bu konuda Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 14/10/1987 tarihli ve 4154/5301 E/K sayılı ilamında; “18/8/1975 tarihinde Gaziantep 1.Ağır Ceza Mahkemesinin ....sayılı kesinleşmiş kararı ile 8 yıl 4 ay ağır hapse mahkum olup, cezanın infazı sırasında, ...cezaevinden firar eden sanığın Almanya’da bulunduğu saptanması üzerine, Almanya ile yapılan andlaşma sonucu 1984 yılında Türkiye’ye iade edildiği ve 1984 tarihli iddianame ile hakkında 1980 yılında işlediği iddia olunan uyuşturucu ihracı suçundan kamu davası açılıp, Edirne 1.Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanmasına başlandığı, bu yargılamadan haberdar olan Alman Dışişleri Bakanlığının 30/6/1986 tarihli yazısı ile yapılan işlemlerin SİDAS 14 üncü maddesine uygun düşüp düşmediğinin bildirilmesi ve iade çerçevesinde şart koşulan hususilik kuralının ihlal edildiği ve bunun açığa kavuşturulmasının istenildiği, bu istemin Adalet Bakanlığı kanalı ile anılan mahkemeye ulaştırılmasından sonra, sanığın 21/10/1986 tarihinde tahliye edilip, hakkındaki yargılamanın 18/11/1986 tarihinde durdurulmasına karar verilerek Almanya’nın yargılama ile ilgili muvafakatının istenildiği, ayrıca 45 gün içinde Türkiye’yi terk etmediği takdirde yargılamanın durduğu yerden devam edeceğinin sanığa ihtar edildiği, bu süre içinde yurtdışına çıkmadığından bahisle 8/6/1987 günlü hüküm verilmiş olduğu anlaşılmaktadır. SİDAS’ın Tasdiki Hakkında Kanununun 14/1 inci maddesi hususilik kaidesi başlığı altında, iade edilen şahsın iadeden önce işlediği ve iadeye esas olandan başka bir fiilden dolayı takip veya muhakeme edilemeyeceği gibi bir ceza ve güvenlik tedbirinin infazı için tevkif de edilemeyeceği ve herhangi bir suretle hürriyetinin kısıtlanamayacağını hüküm altına almış ve bendin (a) fıkrasında, iade eden tarafın buna muvafakat etmesini istisna kılmıştır. Mahkemece düzenlenen muvafakat verilmesi yolundaki talepname ise dosyada mevcut Dışişleri Bakanlığı’nın 6/5/1987 tarihli yazısından anlaşıldığı üzere Alman Hükümetince kabul edilmemiştir. Diğer taraftan, anılan maddedeki kesin kaideye istisna olarak kabul edilen ve maddenin 1/b fıkrasında yer alan, iade edilen şahsın nihai olarak serbestisine kavuşmasını izleyen 45 gün zarfında iade edilen tarafın arazisini elinde imkan olduğu halde terk etmemesi durumunun mahkemenin kabul ettiği şekilde olayda gerçekleştiğini ileri sürmek mümkün görülmemiştir. Şöyle ki, sanığın aynı suçtan Bakırköy 1.Ağır Ceza Mahkemesine açılan dava ile ilgili

olarak ve 5682 sayılı Pasaport Kanununun 7/2'nci maddesi gereğince yurtdışına çıkmasının mümkün olmadığı, Bakırköy Cumhuriyet savcılığının 10/2/1986 tarihli yazısı ile Emniyet Müdürlüğüne ihbar edilmiştir. Ayrıca, sanığın tahliye edildikten sonra suçu nedeni ile pasaport alamadığına ilişkin Şanlıurfa Emniyet Müdürlüğü'nün 27/5/1987 tarihli yazısı dosya içinde mevcut bulunmaktadır. Bu itibarla, iade eden Almanya'nın yargılamaya muvafakat etmediği de gözönünde bulundurularak sanığın elinde imkan olduğu halde Türkiye'yi terk etmediği yolundaki delillerin nelerden ibaret olduğu kararda gösterilip tartışılmadan hüküm kurulması kanuna aykırı görüldüğünden hükmün bozulmasına..." karar verilmiştir²⁰⁵.

B. Yeniden Yargılama Teminatı

İade talebine konu mahkûmiyet kararının sanığın yokluğunda verildiği durumlarda, talep edilen devlet, hükümlünün iade edilmesinden sonra yeniden yargılanacağı hususunda talep eden devletten teminat verilmesini isteyebilir. Buradaki teminat talebinin temelini, iade talebine konu mahkûmiyetin hükümlünün yokluğunda verildiği hallerde, karara itiraz etme hakkı tanınmadığı gerekçesiyle "adil yargılanma" hakkının ihlal edilmiş olduğunun kabulüne dayanmaktadır²⁰⁶.

Bu konuyu düzenleyen SİDAS'a Ek 2 nci Protokolün 3 üncü maddesiyle, SİDAS'a aşağıdaki hükümler eklenmiştir:

"Akit Taraflardan birinin diğer bir Akit Taraftan, bir kimsenin gıyabında verilmiş bir mahkumiyetin veya tutuklama kararının infazı için iadesini istemesi halinde, Talep edilen Taraf, karara yol açan soruşturmada, suçla itham olunan bir kimseye tanınması gereken asgari savunma haklarının tanınmadığı görüşünde ise, bu nedenle iade talebini reddedebilir. Bununla birlikte, Talep eden Tarafın, iadesi istenilen kişiye savunma haklarını teminat altına alacak şekilde yeniden yargılanma hakkı verileceğine dair yeterli görülecek teminatı vermesi halinde, iade talebi yerine getirilecektir. Bu karar, Talep eden Tarafı, mahkum edilen kişinin itirazda

---

²⁰⁵ RUHİ, a.g.m.,s.518-519

²⁰⁶ DUGARD/VAN DEN WYNGAERT, a.g.m., s.203

bulunmaması halinde söz konusu mahkumiyetin infazı, veya aksi halde bu kişi hakkında soruşturma yapılması için yetkili kılacaktır.

Talep edilen Taraf gıyabında hüküm verilmiş olan kişinin iadesinin talep edildiğini bu kişiye bildirmesi halinde, Talep eden Tarafça, bu bildirim ceza muhakemesi usulü açısından bu Devlette yapılmış resmi bir tebliğ olarak addedilmeyecektir.”

SİDAS’a Ek 2 nci Protokolün açıklayıcı raporunda, Protokolün 3 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan “bir kimseye tanınması gereken asgari savunma hakları” ibaresinden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin adil yargılanma hakkına ilişkin 6 ncı maddesinde belirtilen hakların anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir²⁰⁷. Yine açıklayıcı rapora göre, hükmün verildiği duruşmada mahkûm edilen kişinin hazır bulunmaması durumunda kararın, "yoklukta verilen karar" şeklinde anlaşılması gerekmektedir. Dolayısıyla, yargılama aşamasında sanığın savunması mahkeme huzurunda alınmış olsa dahi hüküm sanığın bulunmadığı duruşmada açıklanmışsa, bu karar Protokolün uygulanması bakımından yoklukta verilmiş kabul edilir²⁰⁸.

Türk hukukunda yoklukta verilen kararlara ilişkin iade taleplerinde izlenecek usul SİDAS’a Ek 2 nci Protokolün onaylanmasına ilişkin 18/05/1991 tarih ve 3732 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde gösterilmiştir. Bu düzenlemeye göre, “*Türk mahkemelerince gıyabında mahkumiyet kararı verilmiş olup, sözleşmeye taraf ülkelerden birinde bulunduğu tespit edilmesi üzerine bu ülkeden iadesi istenilen kişiye Protokolün 3 üncü maddesinin birinci bendinde öngörüldüğü şekilde yeniden muhakeme edilme hakkı tanınması için anılan ülke tarafından teminat istenilmesi halinde, kararın kesinleşip kesinleşmediğine bakılmaksızın kararı veren mahkemece sözü edilen kişinin yeniden muhakeme edileceğine dair karar verilir ve kişi iade edildikten sonra bu karar doğrultusunda işlem yapılır. İadeyi müteakip, gıyapta verilmiş olan karar iade edilen kişiye tebliğ olunur ve tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde bu kişi karara itiraz etmezse, yeniden muhakeme yapılmaksızın gıyapta verilmiş olan karar infaz edilir.”*

---

²⁰⁷ MERT, a.g.m., s.100

²⁰⁸ Extradition – European Standards; Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2007, s.86

Anılan düzenleme uyarınca mahkûmiyet hükmü kesinleşmemiş bile olsa, yabancı devlet makamlarınca istenmesi halinde, ilgilinin iade sonrasında yeniden yargılanacağına dair teminat verilmesi gerekir. Yeniden yargılama yapılması için kararın iade edilen kişiye tebliği ve ilgilinin karara itiraz etmesi gerekmektedir. Bu haliyle, 3732 sayılı Kanunda ifade edilen yeniden yargılamanın, 5271 sayılı CMK'nın 311 inci ve devamı maddelerinde belirtilen yargılamanın yenilenmesi müessesesinden de farklı olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim uygulamada da, yeniden yargılama teminatı veren mahkemelerce, CMK'nın 311 inci maddesindeki usulde yargılamanın yenilenmesi usulünün işletilmediği ve iade edilen kişinin itirazı üzerine önceki dosya esas kaydı üzerinden duruşma yapılarak yeniden hüküm verildiği görülmektedir.

Talep edilen devlet, yeniden yargılama teminatına ilişkin talebini genellikle iade kararından önce yapar; ancak iade kararıyla eş zamanlı olarak da yapılması mümkündür.

C. Talep Eden Devletin Bilgi Verme Yükümlülüğü

İade hukukunda genel olarak, iade edilen kişi hakkında talep eden devlette yürütülen yargılamanın sonucundan, talep edilen devlete bilgi verilmesi gerektiği kabul edilmektedir.²⁰⁹

SİDAS'ta bu yönde düzenleme bulunmamakla birlikte; Türkiye'nin taraf olduğu bazı ikili andlaşmalarda bu kural düzenleme bulmuştur. Örneğin; Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri Arasında Suçluların Geri Verilmesi ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardımlaşma Andlaşmasının 14 üncü maddesiyle, yapılan kovuşturma sonuçlarından bilgi verilmesi ve mahkumiyet halinde ceza yargısının onaylı bir örneğinin diğer tarafa gönderilmesi yükümlülüğü öngörülmüştür.

---

²⁰⁹ ULUTAŞ, a.g.e., s.261

BEŞİNCİ BÖLÜM

RIZAYA DAYALI İADE

I. RIZAYA DAYALI İADE KAVRAMI VE TANIMI

Rızaya dayalı iade; iadesi talep edilen kişinin hakkındaki iade talebine rıza göstermesi halinde, klasik iade usulünün basitleştirilmesi ve teslim sürecinin hızlandırılması amacıyla ortaya çıkarılan bir kurumdur.

Uluslararası ceza hukuku literatüründe “basitleştirilmiş iade” olarak adlandırılan bu kurum ilk kez, AB ülkeleri arasında uygulama bulan 1995 tarihli Basitleştirilmiş İade Usûlüne Dair AB Birliği Sözleşmesinde düzenlenmiştir. Bu Sözleşmeyle esas olarak AB üye devletleri arasında SİDAS’ın uygulanmasının kolaylaştırılmasını amaçlanmıştır.

BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) tarafından hazırlanan 1997 tarihli BM Model Geri Verme Andlaşmasının 27 nci basitleştirilmiş iade usulüne yer verilmiştir²¹⁰.

---

²¹⁰ BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) tarafından hazırlanan BM Model Geri Verme Andlaşmasının 27 nci maddesi: “1. At any time after the [competent executive authority of country adopting the law] has authorized the proceedings under the applicable extradition treaty or agreement, or, in the absence of such a treaty or agreement or where such treaty or agreement refers to the requirements of the domestic legislation of [country adopting the law], under section 19(3) or section 20(1) of the present law, and after having been advised of his rights and the legal consequences of a simplified extradition procedure, the person sought may consent to be extradited to the requesting State without conducting a formal extradition proceeding under sections 23-25 of the present law. He may also expressly renounce his entitlement to the rule of speciality.

2. The consent and, where appropriate, the renunciation of the entitlement to the rule of speciality shall be recorded by the [competent judicial authority of country adopting the law].

3. The consent and, where appropriate, the renunciation given under subsection (1) [shall] [may] not be revoked.

4. A copy of the consent of the person sought shall be transmitted to the [competent executive authority of country adopting the law] with a view to arranging his surrender under section 28 of the present law.”

Daha sonra ise, AK nezdinde 2010 yılında çalışmaları tamamlanarak imzaya açılan SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolde “basitleştirilmiş iade” başlığı altında rızaya dayalı iade usulüne ilişkin kurallar belirlenmiştir. Basitleştirilmiş iade usulünün esasına, halihazırda uygulanmakta olan sistemin aksine iadesi talep edilen kişinin rızasının sisteme dâhil edilmesi oluşturmaktadır²¹¹.

SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün incelenmesinden amacının, iade talebine konu kişinin iadeye rıza göstermesi durumunda, teslim sürecini kolaylaştırmak ve hızlandırmak suretiyle SİDAS'ı desteklemek olduğu anlaşılmaktadır. Protokolde esas olarak, iadesi talep edilen kişinin rızası hilafına klasik iade sürecinin tamamlanmasının zaman alıcı olduğu göz önüne alınarak; kişinin iade talep edilen ülkede bekletilmesinin ve iade sürecinin uzamasının önüne geçilerek, bir an önce teslim aşamasına gelinmesinin amaçlandığı görülmektedir.

Protokolde, SİDAS'ın mevcut hükümlerinde öngörülen iade sistemiğinde değişikliğe gitmeden ve onun çalışma sistemiğini düzenleyen kurallar bütününe dokunulmadan, “basitleştirilmiş iade” usulü düzenlenmektedir. Basitleştirilmiş iade usulünde, kişinin talep eden devlete iade edilmeye rıza göstermesi gerekmektedir.

Basitleştirilmiş iade kurumu Türk hukukuna 6706 sayılı Kanunun 17 nci maddesinde “rızaya dayalı iade usulü” olarak aktarılmıştır. Anılan düzenlemeye göre, iadesi talep edilen kişinin, iadeye rıza göstermesi hâlinde normal iade usulü uygulanmadan talep eden devlete iade edilebileceği kabul edilmiştir.

Kanaatimizce, kurumun 6706 sayılı Kanunda “Rızaya dayalı iade” terimi yerine; uluslararası ceza hukuku literatürüne uygun olarak “basitleştirilmiş iade” olarak adlandırılması daha uygun olurdu. Zira basitleştirilmiş iade usulü klasik iade usulünden yalnızca kişinin iadeye rıza göstermesi bakımından farklılık taşımamakta olup; iade edilebilirlik kararına başvurulacak kanun yolu ve onay makamı konularında da daha farklı ve basit bir usulün uygulanmasını gerektirmektedir. Kanunun mevcut haliyle yürürlüğe girmesinden önce hazırlanan Türk Uluslararası Adli İşbirliği Kanunu Tasarısının 104 üncü maddesinde de uluslararası ceza hukuku

---

²¹¹ BAYTEMİR KONTACI Burcu, Suçluların Geri Verilmesinde Yeni Arayışlar: Geri Vermede Basitleştirilmiş Usul, Dr. Dr. h.c. Silvia Tellenbach'a Armağan, Seçkin Yayınları, Ankara, 2018, s.1112

literatürüne uygun olarak “basitleştirilmiş iade” terimi tercih edilmişti²¹². Ancak, kanun koyucunun tercihi doğrultusunda bu kurum 6706 sayılı Kanunda “rızaaya dayalı iade usulü” başlığı altında kanunlaşmıştır.

6706 sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önce, suçlu iadesi işlemlerinin yasal zemini olan TCK’nın mülga 18 inci maddesi, “rızaaya dayalı iade” usulünü içermemekteydi. Mülga düzenleme uyarınca, kişi iade talebine itiraz etmeyerek talep eden ülkeye teslimini talep etse dahi; iade sürecinin tamamlanabilmesi için mahkemenin iade talebinin kabul edilebilir olmasına karar vermesi ve sonrasında bu kararın Bakanlar Kurulu tarafından onaylanması gerekmektedir. Teslim aşamasına geçilmesinden önce tamamlanması gereken adli ve idari süreç uzun süre almakta ve bu sürede iadesi talep edilen kişi hakkında tutuklama veya adli kontrol hükümleri uygulanmaktaydı²¹³. Rızaaya dayalı iade usulüyle ise, kişinin talep eden ülkeye iadesine dair iradesi esas alınarak, uzun tutukluluk süresi gibi klasik iade usulünün gerektirdiği olumsuz etkiler bertaraf edilmek istenilmiştir. Kişinin iradesinin esas alınması, “aklanma hakkı” uyarınca kendisine yönelen bütün suçlamalardan bir an önce arınma imkanı tanınması bakımından önemlidir. Bir hürriyeti bağlayıcı cezanın infazı için yapılan iade talepleri bakımından da, kişinin talep edilen ülkede uzun süre tutuklu kalmak yerine, ailesinin ve/veya sosyal çevresinin bulunduğu ülkede cezasının infaz edilmesini tercih etmesine değer tanınması, hükümlünün ıslahı ve sosyal rehabilitasyonuna fayda sağlayacaktır. Bu anlamda 6706 sayılı Kanunun Türk hukukuna getirdiği başlıca yeniliklerden birinin “rızaaya dayalı iade” kurumu olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır.

---

²¹² Türk Ceza Adalet Sisteminin Geliştirilmesi Projesi (CAS) kapsamında, Adli Yardımlaşma Kanunu ve Rehberi hazırlanması için 2013 yılında alt çalışma grupları oluşturulmuştur. Anılan çalışma grupları tarafından hazırlanan “Türk Uluslararası Adli İşbirliği Kanunu Tasarısı” 2014 yılında yayımlanmıştır. Tasarının içeriği için bkz. Türk Uluslararası Adli İş Birliği Tasarısı, Adalet Bakanlığı, Ankara, 2014, s.87

²¹³ Adalet Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği istatistiklerine göre, TCK’nın mülga 18 inci maddesi uyarınca olağan usulde iade sürecinin tamamlanması 1,5 ilâ 2 yıl arasında bir zaman almaktaydı.

II. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA RIZAYA DAYALI İADE

6706 sayılı Kanunda “Rızaya dayalı iade usulü” başlığı altında düzenlenen basitleştirilmiş iade kurumuna, yabancı devletlerin adli iş birliği kanunlarında da yer verildiği görülmektedir.

Almanya Adli İş Birliği Kanununun 41 inci maddesinde, yabancı bir devletin yetkili bir makamı tarafından iadesi veya iade amacıyla geçici süreyle tutuklanması talebinde bulunulan kişinin, hakları konusunda bilgilendirilmesinden sonra basitleştirilmiş iadeye rızasının bulunduğunu beyan etmesi ve bu beyanının mahkeme kayıtlarına geçirilmesi halinde resmi iade işlemleri olmadan iade sürecinin tamamlanacağını düzenlendiği görülmektedir. Düzenlemeye göre Eyalet Yüksek Mahkemesi Savcılığının başvurusu üzerine kişinin bulunduğu yer bölge mahkemesi hakimi tarafından iadesi talep edilen kişiye basitleştirilmiş iade olasılığı ve bunun hukuki sonuçları hakkında bilgi verilmesi ile kişinin beyanının kayda geçirilmesi gereklidir. İadeye rıza gösterilmesi halinde, söz konusu rıza geri alınamaz²¹⁴.

Avusturya İade ve Adli Yardımlaşma Kanununun 32 nci maddesinde de, kişinin hakkında mevcut olan bir geçici tutuklama veya iade talebi üzerine iadeyi kabul ettiğini açıklayabileceği ve bu durumda iade yargılaması yapılmaksızın yabancı devlete teslim edilmesine onay verebileceği hükmüne yer verilmiştir.

Birden fazla suça ilişkin talebin mevcut olduğu durumlarda, kişinin tüm iade taleplerine rıza göstermesi gerekir. Rızanın geri alınması mümkün olmayıp; bu hususun mahkeme tarafından kişiye ayrıca ihtar edilmesi gereklidir. İadesi talep edilen kişinin küçük olduğu hallerde, yasal vekili veya müdafii tarafından temsil edilmesi koşuluyla rıza beyanı geçerli olacaktır. Kişi iadeyi kabul ettiğini açıklarsa, bu durumda mahkeme talebi doğrudan Federal Adalet Bakanlığına sunmak zorundadır²¹⁵.

Hollanda Adli İş Birliği Kanununun 41 ilâ 45 maddeleri aralığında ise rızaya dayalı iade kurumu, ‘hızlandırılmış iade’ başlığı altında düzenleme bulmuştur. Buna göre, iade yargılamasının henüz başlamadığı durumlarda iade amacıyla geçici

²¹⁴ Yabancı Uluslararası Adli İşbirliği Kanunları, s.9-143

²¹⁵ Yabancı Uluslararası Adli İşbirliği Kanunları, s.355-419

süreyile tutuklanan veya doğrudan iadesi talep edilen bir yabancı, iade yargılamasında bölge mahkemesi tarafından belirlenen duruşma gününden en geç bir gün önce, iadeye rıza gösterdiğini beyan edebilir. Bu beyanın soruşturma hakimi huzurunda yapılması ve rıza beyanının hukuki sonuçları bakımından kişinin bilgilendirilmesi gerekir. Rıza beyanı tutanağa bağlanarak, geçici tutuklama veya iade talebiyle birlikte cumhuriyet savcısına gönderilir. Cumhuriyet savcısı, yapacağı değerlendirme sonucunda kişinin talep eden devlet makamlarına teslim edilmesine karar verebilir. Cumhuriyet savcısı ayrıca bu kararını Adalet Bakanına bildirmekle yükümlüdür. Mahkeme huzurunda devam eden bir iade yargılaması kapsamında iadeye rıza gösterilmesi halinde ise, mahkeme bu durumu cumhuriyet savcısına gönderir ve bu durumda iade talebi mahkemeden geri çekilir²¹⁶.

İsviçre Adli İş Birliği Kanununun 54 maddesinde “basitleştirilmiş iade” başlığı altında, kişinin adli makam huzurunda iade yargılamasından feragat ettiğini beyan etmesi halinde, Federal Büro tarafından kişinin talep edilen ülkeye teslim edilmesine karar verilebileceği düzenlenmiştir. Federal Büronun vereceği iade kararına kadar, rızanın geri alınması mümkündür. Basitleştirilmiş iade, klasik iade usulüyle aynı sonuçları doğurur ve aynı koşullara tabidir²¹⁷.

Fransa Ceza Muhakemesi Kanununun 696-26 ncı maddesinde ise, iadesi talep edilen kişiye yakalanmasını takip eden iki gün içerisinde cumhuriyet başsavcısı tarafından yakalanmasına esas belgeler tebliğ edilerek, basitleştirilmiş usul gereğince iade edilmesine rıza gösterebileceği bildirilir. Bu bildirimde, hususilik kuralının uygulanmasından feragat edebileceği bilgisi de yer alır.

İadesi talep edilen kişi cumhuriyet başsavcısına iade edilmesine rıza gösterdiğini bildirirse, beş iş günü içerisinde soruşturma dairesi yargıcı huzuruna çıkartılır. Soruşturma daire başkanı iadesi talep edilen kişiye, rızanın hukuki sonuçları olduğunu bildirir ve kişiye rızasının halen geçerli olup olmadığını sorar. İadesi talep edilen kişi, rızasını geri aldığını ifade ederse, klasik iade usulü uygulanır. Buna karşın rızasının devam ettiğini bildirirse, soruşturma dairesi başkanı bu kez

---

²¹⁶ Yabancı Uluslararası Adli İşbirliği Kanunları, s.564-633

²¹⁷ Yabancı Uluslararası Adli İşbirliği Kanunları, s.1194-1243

hususilik kuralının uygulanmasından feragat edip etmediğini sorar. Kişinin beyanları her durumda duruşma tutanağına geçirilir.

Soruşturma dairesi iadesi talep edilen şahsın huzuruna gelmesinden itibaren yedi gün içerisinde iade konusunda kararını verir. Soruşturma dairesi iadesi talep edilen şahsın iadesine onay verdiği durumlarda, karar cumhuriyet başsavcısı tarafından Adalet Bakanlığına iletilir. Adalet Bakanlığı, talep eden devlete iade kararını bildirir ve en geç yirmi gün içerisinde teslim edilmesi için gerekli tedbirleri alır²¹⁸.

Rızaya dayalı iade usulüne hukuk sistemlerinde yer veren devletlerin mezkûr düzenlemeleri karşılaştırıldığında; kişinin iadenin hukuki sonuçları hakkında bilgilendirilmesi, rıza beyanının adli makam önünde yapılması ve kayıt altına alınması gereklilikleri bakımından benzer; rızanın geri alınmasının mümkün olup olmadığı ve iade kararını veren nihai makam bakımından farklı düzenlemelere sahip olduğu görülmektedir.

III. RIZAYA DAYALI İADE USULÜ

A.Türkiye'den Yabancı Devlete Rızaya Dayalı İade

1. Genel Olarak

Türkiye'den yabancı devlete rızaya dayalı iade usulü 6706 sayılı Kanununun 17 nci maddesinde düzenlenmiştir. Maddede rızaya dayalı iadeye dair usul ve esaslar;

“ Kişi, iadeye rıza göstermesi hâlinde normal iade usulü uygulanmadan talep eden devlete iade edilebilir.

---

²¹⁸ Yabancı Uluslararası Adli İşbirliği Kanunları, s.422-562

Ağır ceza mahkemesince kişiye, Ceza Muhakemesi Kanununda belirtilen haklarıyla birlikte rızaya dayalı iadenin mahiyeti ve hukukî sonuçları anlatılır. Kişiye rızaya dayalı iade usulünü kabul edip etmediği sorulur.

Mahkeme, kişinin rızaya dayalı iade usulünü kabul etmesi üzerine bu Kanun ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşma hükümlerine göre iade talebinin kabul edilebilir olup olmadığına karar verir. Bu karara karşı itiraz yoluna başvurulabilir. Kararın kesinleşmesi hâlinde iade evrakı Merkezî Makama gönderilir.

Rızaya dayalı iade usulü uygulanarak verilen iade kararının yerine getirilmesi, Merkezî Makamın onayına bağlıdır.” şeklinde düzenleme bulmuştur.

Rızaya dayalı iade usulünde iadenin gerçekleşebilmesi için, klasik iade usulünde olduğu gibi hem yargısal bir kararın hem de idari bir kararın varlığı gerekmektedir. Bununla birlikte, klasik usulden farklı olarak karar alma süreci ve yetkili makamlar bakımından daha hızla bir usul öngörölmüştür²¹⁹. Buna göre öncelikle, ağır ceza mahkemesi tarafından verilecek karara karşı, temyiz sürecine göre daha hızlı sonuçlanan itiraz yoluna başvurulması kabul edilmiştir. İkinci olarak ise, ağır ceza mahkemesinin kesinleşmesi halinde nihai olarak iadeye karar verecek makam merkezi makam, yani Adalet Bakanlığı olarak belirlenmiştir.

2. Rızaya Dayalı Usul Uyarınca İade Yükümlölüğü

SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün birinci maddesi, Protokole taraf olan devletlere basitleştirilmiş usulde iade yükümlölüğü getirmiştir. Bu yükümlölüğe göre, iade talebine konu kişinin rızasına ve talep edilen devletin onayına bağlı olarak, SİDAS'ın 1 inci maddesi bağlamında taraf devletlerin karşılıklı olarak basitleştirilmiş usulde suçluların iadesini sağlayacakları hüküm altına alınmıştır. Düzenlemede SİDAS'ın 1 inci maddesine yapılan atıf dolayısıyla, talep eden devlet tarafından yürütölmekte olan bir soruşturma, kovuşturma ya da talep eden devlet mahkemelerince verilen bir hapis cezasının infazı amacıyla aranan kişilerin basitleştirilmiş usulde iadesi mümkün bulunmaktadır.

²¹⁹ BAYTEMİR KONTACI, a.g.m., s.1116

Anılan maddeye ilişkin olarak SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün açıklayıcı raporunda, gerek iade evrakının mevcut olduğu durumlarda, gerekse de iade evrakının henüz talep edilen devlete ulaşmadığı geçici tutuklama esnasında basitleştirilmiş iadenin uygulanabileceği ifade edilmiştir²²⁰.

SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün birinci maddesi uyarınca, iade talebine konu kişinin rıza göstermesi tek başına yeterli olmayıp; basitleştirilmiş usulde iadenin gerçekleşmesi için aynı zamanda talep edilen devletin de kişinin iadesini uygun görmesi gerekmektedir.

Türk hukukunda da, SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolde yer alan bu kural benimsenmiştir. Zira 6706 sayılı Kanununun 17 nci maddesinin üçüncü fıkrasında, mahkemenin, kişi rızaya dayalı iade usulünün uygulanmasını beyan etse dahi talep eden devlet tarafından kendisine iletilen iade talebini inceleyerek, Türk hukuku ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası andlaşma hükümlerine göre iade talebinin kabul edilebilir olup olmadığına karar vereceği ifade edilmiştir.

Buna göre kişi iadeye rıza gösterse bile mahkeme; talebe konu suçun siyasi suç oluşturduğuna, kişinin talep eden devlete teslim edildiği takdirde kötü muameleye maruz kalacağına ilişkin somut olguların bulunduğu ya da bağımsız uluslararası kuruluşlarca düzenlenen raporlara göre talep eden devlette ağır insan hakları ihlallerinin mevcut olduğuna kanaat getirirse, iade talebinin reddine karar verebilecektir²²¹. Buradan da anlaşılacağı üzere, mahkeme iadesi talep edilen kişinin rıza beyanı ile bağlı değildir. Mahkemenin, klasik iade usulünde olduğu gibi rızaya dayalı iade usulünde de, iade edilebilirlik şartlarını inceleme yükümlülüğü bulunmaktadır. SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün açıklayıcı raporunda da açık bir şekilde, kişinin iadeye rıza gösterdiğine ilişkin beyanın her somut olayda talep edilen devlete iade yükümlülüğünü getirmeyeceği ifade edilmiştir²²².

---

²²⁰ Bu husus, SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün açıklayıcı raporunda, *"The article does not distinguish between the two types of situation for the use of the simplified procedure depending on the supporting documents, namely simplified extradition on the basis of a request for provisional arrest only or on the basis of a request for extradition."* şeklinde ifade edilmiştir.

²²¹ Bkz. 6706 sayılı Kanununun 17 nci maddesinin 3 üncü fıkrasının gerekçesi.

²²² SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün açıklayıcı raporunun 19 uncu paragrafı: *"This article sets out the basic principle of the Convention, namely the obligation to extradite persons sought, subject to the consent of such persons to their extradition under the simplified procedure, given in accordance with*

3. Rızaya Dayalı Usulün Başlatılması

SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün sistematığı incelendiğinde, rızaya dayalı iade sürecinin iki şekilde başlatılabileceği anlaşılmaktadır. Buna göre rızaya dayalı iade usulünün başlatılması, geçici tutuklama talebiyle işleme başlama veya iade talebinin mevcut olduğu halde işleme başlama olmak üzere iki şekilde ele alınabilir²²³.

Birinci olarak, iadesi talep edilen kişinin SİDAS'ın 16 ncı maddesi bağlamında geçici tutuklama talebine konu olması durumunda, iade talepnameyle birlikte SİDAS'ın 12 nci maddesinde istenilen destekleyici belgelerin sunulması artık gerekli görülmemektedir. SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün ikinci maddesinin birinci fıkrasında, rızaya dayalı usul bağlamında suçlunun iadesine ilişkin nihai kararın alınması amacıyla talep eden devletin aşağıdaki bilgi ve belgeleri talep edilen tarafa iletmesinin yeterli olduğu düzenlenmiştir:

- İadesi talep edilen kişinin kimliğinin tespitine yarayan bilgiler,
- Tutuklamayı talep eden makamın adı,
- Tutuklama emrinin veya aynı yasal etkiye sahip diğer bir belgenin ya da infaz edilebilir bir mahkûmiyet kararının varlığı ile iade talebinin SİDAS'ın 1 inci maddesine uygun olarak yapıldığının teyit edilmesi,
- İadesi talep edilen kişi hakkında hükmedilmesi muhtemel ceza veya herhangi bir bölümünün hâlihazırda infaz edilip edilmediğini de içeren infazı gereken ceza miktarı dâhil olmak üzere suçun niteliği ve yasal tanımı,
- Zamanaşımı süresi ve zamanaşımını kesen sebepler,

Articles 3 to 5, and the agreement of the requested Party. In accordance with established practice under the Convention, simplified extradition procedures may concern persons against whom the competent authorities of the requested Party are proceeding for an offence (including prosecution and trial), or persons wanted for the carrying out of a sentence or detention order. It is clear from the wording chosen that the consent of the person to her/his extradition does not entail an obligation for the requested Parties to extradite the person in all cases."

²²³ SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün açıklayıcı raporunun 21 inci paragrafı: "This article defines the two variants for the use of the simplified procedure of extradition: – paragraphs 1 and 2 apply when the requested Party proceeds on the basis of a request for provisional arrest only, to be complemented, if necessary, with the information mentioned under these paragraphs; – paragraph 3 extends the scope of the Protocol to cases where there is already an extradition request submitted in accordance with Article 12 of the Convention."

- Suça konu fiilin işlendiği zaman, yer ve iadesi talep edilen kişinin suça iştirak derecesi de dâhil olmak üzere suçun işlendiği koşulların tanımlanması,
- Mümkün olduğu ölçüde suçun doğurduğu sonuçlar,
- Mahkûmiyet kararının infazı için suçlunun iadesinin talep edildiği durumlarda hükmün kişinin gıyabında verilir verilmediği.

Maddenin ikinci fıkrasındaki düzenlemeye göre ise; talep edilen devletin söz konusu bilgi ve belgelerin iadeye karar vermek için yeterli olmadığına kanaat getirdiği durumlarda, talep eden devletten ek bilgi ve belge talebinde bulunması mümkündür. Ancak bu durumda talep edilecek ek bilgi ve belgelerin, rızaya dayalı iade usulü bakımından SİDAS'ın 12 nci maddesinde belirtilen belgeleri teslim etme şartının aranmaması kuralıyla çatışmaması gerekmektedir.

Maddeye ilişkin açıklayıcı raporda, kırmızı bülten veya INTERPOL aracılığıyla talep edilen devlete iletilen başka bir mesajın SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün uygulanması bakımından "geçici tutuklama" talebi olarak değerlendirileceği belirtilmiştir.

Talep edilen devlete hâlihazırda SİDAS'ın 12 nci maddesinde ifade edilen iade taleplerinin ve destekleyici belgelerin iletilmiş olduğu ikinci durumda ise, SİDAS'a Ek 3 üncü Protokol hükümleri, gerekli değişikliklerin yapılması koşulu altında (mutatis mutandis) uygulanacaktır.

SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün 17 nci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, imza anında veya onay, kabul, uygun bulma veya katılım belgelerinin ibrazı anında taraf devletlerin, rızaya dayalı iade usulü kapsamında yapılan iade taleplerinde SİDAS'ın 12 nci maddesinde yer alan belgelerin bir kısmı veya tümünün iletilmesini tercih ettiklerine dair çekince koyma olanağına sahip oldukları anlaşılmaktadır. Düzenlemeye ilişkin açıklayıcı raporun incelenmesinden, kişinin iade için rıza göstereceği hususta karar verebilmesini sağlamak ve talep edilen devletin de gerekli değerlendirmeyi yapabilmesi amacıyla bu şekilde çekince koyulabilmesine imkan tanındığı anlaşılmaktadır. Anılan düzenlemeye uygun olarak Türkiye'nin SİDAS'a Ek 3 üncü Protokole koyduğu çekinceye göre, Türkiye'ye iletilecek iade taleplerinde rızaya dayalı iadenin uygulandığı durumlarda SİDAS'ın 12 nci maddesinde yer alan

iade talepnamesi ve destekleyici belgelerin iletilmesi şartı aranmaktadır²²⁴. Bununla birlikte, SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün 2 nci maddesiyle iade sürecinin hızlandırılması amacıyla istenen belgelerin sayısının azaltılması öngörüldüğünden, Türkiye'nin mezkûr çekince beyanının maddenin amacına uygun olmadığını değerlendirilmekteyiz.

4. İade Talebine Esas Belgelerin İletilmesi

SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün 8 inci maddesinde iade talebine esas belgelerin hangi yoldan talep edilen devlete iletileceği düzenlenmiştir. Maddeye göre, Protokolün uygulanması kapsamında talep edilen devlete iletilecek belgeler, aslına uygunluğu sağlanmak şartıyla elektronik veya yazılı delil sağlayacak herhangi bir yolla ve ayrıca INTERPOL aracılığıyla gönderilebilir. Söz konusu belgelerin, herhangi bir zamanda talep üzerine asıllarının veya aslına uygun onaylı örneklerinin gönderilmesi mümkündür.

Anılan düzenlemenin rızaya dayalı iade usulü kapsamında etkin bir iletişimi temin etmek amacıyla, modern iletişim yollarının kullanımını ve aynı zamanda Interpol yoluyla da iletişimi öngörmesi anlamında, SİDAS'ın 12 nci maddesini tamamladığı görülmektedir.

SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün 17 nci maddesi gereğince, bu maddeye herhangi bir çekince ya da beyanda bulunulması mümkün görülmemektedir.

5. Bilgilendirme Yükümlülüğü

Rızaya dayalı iade usulünün uygulanabilmesi için öncelikle, iade amacıyla yakalanan kişiye rızaya dayalı iade imkânının mümkün olduğu, usulün ne şekilde uygulanacağı ve iadeye rıza göstermesinin sonuçlarının anlatılması gerekmektedir.

---

²²⁴ Türkiye dışında, halihazırda SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolü imzalayan 32 devletten hiçbirinin 2 nci maddeye bu yönde konulmuş çekincesi bulunmamaktadır.

İade sürecinin başarılı bir şekilde tamamlanması için, rızanın gönüllü, bilinçli ve sürecin tüm sonuçlarının farkında olarak verilmesi gereklidir²²⁵.

SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün 3 üncü maddesinde, taraf devletlere iadesi talep edilen kişiyi bilgilendirme yükümlülüğü getirilmiştir. Buna göre, iade amacıyla aranan kişi, SİDAS'ın 16 ncı maddesi uyarınca talep edilen devlette geçici süreyle tutuklanırsa, talep edilen devletin yetkili makamı gecikme olmasızın ilgili kişiyi kendisiyle ilgili iade talebi ve SİDAS'a Ek 3 üncü Protokole göre uygulanacak rızaya dayalı iade imkânı hakkında bilgilendirir. Bu maddeye ilişkin açıklayıcı raporda, daha basit bir usulde iade sürecinin tamamlanmasının mümkün olduğu konusunda iadesi talep edilen kişinin bildirilmesinin amaçlandığı ifade edilmiştir. Açıklayıcı raporda ayrıca, maddede geçen “tutukluluk” ifadesiyle SİDAS'ın 16 ncı maddesinde düzenlenen iade amacıyla geçici tutuklamanın anlaşılması gerektiği; bununla birlikte talep edilen devletin hukukuna göre yakalama ve kişinin özgürlüğünü kısıtlayan kefaletle serbest bırakma, ev hapsi veya ülke dışına çıkma yasağı gibi diğer önlemlerin bu kapsamda değerlendirilebileceği belirtilmiştir²²⁶.

İadesi talep edilen kişiye bilgilendirme yapacak “yetkili makam” kavramından ne anlaşılması gerektiği hususunda açıklayıcı raporda, yetkili makamın mutlaka bir adli makam olması gerekmediği, örneğin yakalama anında polis tarafından da bilgilendirme yapılabileceği belirtilmiştir. Burada önemli olan, iade amacıyla kişinin yakalandıktan sonra gecikme olmaksızın derhal bilgilendirilmesi ve bu bilgilendirmenin talep edilen devletin hukukuna uygun şekilde gerçekleştirilmesidir.

6706 sayılı Kanununun 14 üncü maddesinin üçüncü fıkrasına göre; iade yargılanmasından önceki aşamada iade amacıyla aranan kişinin geçici süreyle tutuklama talebiyle sulh ceza hakimliğine sevk edilmesi halinde, sulh ceza hakiminin kişiye, rızaya dayalı iade imkânı ile bunun hukuki sonuçları hakkında bilgi verdikten sonra geçici tutuklama talebi hakkında karar vereceği düzenlenmiştir.

---

²²⁵ BAYTEMİR KONTACI, a.g.m., s.1112

²²⁶ SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün açıklayıcı raporunun 29 ncu paragrafı: “For the purposes of this article, the drafters agreed that the term “arrested” refers to any action taken by the requested Party in accordance with Article 16 of the Convention. Depending on the national legislation, such action may include detention, as well as other measures restricting the individual freedom of the person, such as bail, house arrest or a ban to leave the country.”

İade yargılaması aşamasında ise 6706 sayılı Kanununun 17 inci maddesinin ikinci fıkrasına göre, ağır ceza mahkemesi tarafından kişiye derhal rızaya dayalı iade usulünün kapsamı ile hukuki sonuçları anlatılmalı ve ayrıca kişiye rızaya dayalı iade usulünü kabul edip etmediği sorulmalıdır. Düzenlemenin gerekçesine göre, kişiye 5271 sayılı CMK'nın 147 nci maddesinde yer alan haklarıyla birlikte rızaya dayalı iadenin mahiyeti ve iadeye rıza gösterilmesinin hukuki sonuçlarının anlatılması, sonrasında ise rızaya dayalı iade usulünü kabul edip etmediğinin sorulması öngörülmektedir.

Rızaya dayalı iadenin mahiyeti ve hukuki sonuçları kapsamında kişiye; rızaya dayalı iade usulü kabul edildiğinde iade sürecinin daha hızlı tamamlanacağı ve rızaya dayalı iadede nihai karar verildikten sonra kişinin rızasını geri alamayacağı anlatılmalıdır. Kişinin iadeye rızasının açıklamasından sonra ise; mahkeme tarafından hususilik kuralından vazgeçmenin sonuçları anlatılmalı ve kişiye hususilik kuralının uygulanmasından vazgeçip vazgeçmediği sorulmalıdır.

Kişinin iadeye rıza gösterdiğine ilişkin beyanı, mahkeme tarafından duruşma tutanağına geçirilecektir.

6. Geçici Tutuklama Durumunda Bildirimler

SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün 6 ncı maddesi, rızaya dayalı iade usulünün geçici tutuklama talebi temelinde başlatıldığı durumları ele almaktadır. Maddenin birinci fıkrası uyarınca, talep edilen devlet, en kısa sürede ve en geç geçici tutuklama tarihinden sonraki on gün içerisinde, talep edilen kişinin iadeye rıza verip vermediğini talep eden devlete bildirecektir. Bu düzenlemede rızaya dayalı iade usulünün, Protokolün 2 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince yapılan bir geçici tutuklama talebi temelinde başlatıldığı durumları ele alındığından; talep edilen tarafın Protokolün 2 nci maddesinin birinci fıkrasına çekince koyduğu durumlarda on günlük sınırlayıcı sürenin uygulanmayacağı sonucuna varılmaktadır.

Geçici tutuklama durumunda bildirim derhal yapılmasının istenmesinin sebebi, SİDAS'ın 16 ncı maddesinde yer alan 40 günlük süre içerisinde iade evrakının talep edilen devlete ulaşmamış olması halinde, kişinin tutukluluk haline

son verilecek olmasıdır. İade talepnamesinin ve buna ek destekleyici belgelerin hazırlanması ve sonrasında tercüme edilmesi fazlaca emek, mesai ve masraf gerektirmektedir. Maddenin birinci fıkrasında yer alan 10 günlük sınırlayıcı süre içerisinde yapılacak erken bir bildirimle, talep eden devlet tarafından iade talebine esas belgelerin hazırlanması askıya alınabilecek ve gereksiz tercüme masraflarının da önüne geçilebilecektir²²⁷.

İadesi talep edilen kişinin rızasını on günlük sınırlayıcı sürenin bitiminden sonra açıklaması halinde de, talep edilen devlete, SİDAS'ın 12 nci maddesinde öngörüldüğü şekilde iade evrakı ulaşmamış ise yine rızaya dayalı iade usulü uygulanabilir²²⁸. Dolayısıyla 10 günlük sınırlayıcı süre geçtikten sonra fakat SİDAS'ın 16 ncı maddesinde belirlenen kırk günlük azami geçici tutukluluk süresi sona ermeden önce kişinin iadeyi kabul ettiği durumlarda, iadenin rızaya dayalı usulde gerçekleştirilebilmesi mümkündür.

İadesi talep edilen kişinin rızasına rağmen, talep edilen devlet rızaya dayalı iade usulünü uygulamayabilir. Maddenin ikinci fıkrasında bu ihtimalde, talep edilen devletin rızaya dayalı iade usulünü uygulamamaya dair kararını, talep eden devlete SİDAS'ın 16 ncı maddesi uyarınca belirlenen kırk günlük sürenin dolmasından önce ve SİDAS'ın 12 nci maddesine göre hazırlayacağı iade talepnamesini göndermesine olanak sağlayacak şekilde bildirmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır.

Maddenin ikinci fıkrasına ilişkin olarak açıklayıcı raporda, kişinin rızaya dayalı iadeyi kabul ettiği ancak talep edilen ülkenin bu prosedüre onay vermediği durumlarda talep edilen devlet tarafından sunulması gereken iade evrakının hazırlık süreci dikkate alınarak, derhal ve en geç azami geçici tutukluluk süresi olan kırk günün dolmasına on gün kala, rızaya dayalı iade usulünün uygulanmayacağı yönünde bildirim yapılmasının uygun olacağı ifade edilmiştir.

---

²²⁷ Bkz. SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün açıklayıcı raporunun 49 ilâ 50 nci paragrafları.

²²⁸ Sınırlayıcı sürenin bitiminden sonra açıklanan kabul beyanı için bkz. SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün 10 ncu maddesi.

7. İadesi Talep Edilen Kişinin Rızası ve Rızanın Geri Alınması

SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün 4 üncü maddesinin birinci fıkrası uyarınca iadesi talep edilen kişinin iadeye rıza gösterdiğine yönelik iradesinin talep edilen devletin yetkili makamı önünde açıklaması ve rıza beyanının talep edilen devletin hukuku uyarınca kayıt altına alınması gerekmektedir. Maddede açık bir şekilde, huzurunda rıza beyanının açıklanacağı yetkili makamın adli makam olması gerektiği belirtilmiştir. Buna göre, talep edilen devletin hukuk sistemine uygun olarak yetkili adli makamın; mahkeme, sorgu hakimliği veya savcılık olabileceği kabul edilmektedir.

Türk hukuku açısından duruma baktığımızda; iadesi talep edilen kişinin rızasının 6706 sayılı Kanun kapsamında ve Kanunun belirlediği yetkili ve görevli ağır ceza mahkemesi önünde yapılması gerektiği görülmektedir²²⁹. İadesi talep edilen kişinin geçici tutuklama anında, sulh ceza hakimliğinde de rıza beyanında bulunması mümkündür. Ancak iade edilebilirlik kararını vermeye ağır ceza mahkemesi yetkili olduğundan, kişinin rızasını ağır ceza mahkemesi önünde de ayrıca beyan etmesi gerekir.

İadesi talep edilen kişinin iadeye rıza gösterdiğine ilişkin beyanda bulunması için SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolde herhangi bir süre kısıtlaması belirlenmemiştir. Dolayısıyla, kişinin iade hususunda nihai karar verilinceye kadar iadeye rıza gösterdiğine ilişkin beyanda bulunabileceği kabul edilmelidir.

Bununla birlikte açıklayıcı raporda; rızaya dayalı iade usulünün aranan kişinin geçici tutuklanmasıyla başlatıldığı durumlarda, Protokolün 6 ncı maddesinde düzenlenen talep edilen devletin geçici tutuklama tarihinden itibaren 10 gün içinde talep eden devleti kişinin iadeye rıza gösterip göstermediğini bildirme yükümlülüğüne atıfla, talep edilen devletin kişinin iadeye rızasının bulunup bulunmadığını belirlemek için söz konusu 10 günlük süreyi dikkate alması gerektiği ifade edilmiştir²³⁰. Talep edilen devletin, Protokolün 2 nci maddesinin birinci

²²⁹ Bkz. 6706 sayılı Kanunun 17 nci maddesinin ikinci fıkrası.

²³⁰ SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün açıklayıcı raporunun 32 nci paragrafı: *"The Protocol does not specify at which point the person's consent must be established. However, where the procedure is set in motion by the provisional arrest of the person sought in accordance with Article 2, paragraph 1, the requested Party should take into account Article 6, which provides for notification of consent"*

fıkrasına çekince koyduğu durumlarda ise söz konusu süre sınırlaması geçerli değildir. Türkiye'nin Protokolün 2 nci maddesinin birinci fıkrasına koyduğu çekince dolayısıyla, anılan süre sınırlamasıyla bağlı olmadığı sonucuna varılmaktadır.

Türk hukukunda da, rıza beyanında bulunulması için hak düşürücü bir süre sınırlaması bulunmamaktadır. Uygulamada, “dolandırıcılık” suçundan Azerbaycan adli makamlarınca aranmakta olan bir Azerbaycan vatandaşı, 13/12/2017 tarihinde Türkiye’de yakalanmış ve Azerbaycan’a iadesi amacıyla geçici olarak tutuklanmıştır. Yerel mahkeme kararıyla kişinin Azerbaycan’a iadesine ilişkin talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verilmiş ve karar temyiz edilmiştir. Temyiz süreci devam ederken, kişi bulunduğu ceza infaz kurumuna Azerbaycan’a iade edilmeyi kabul ettiğini beyan eden dilekçe vermiştir. Bilahare adı geçen vekili tarafından temyizden feragat dilekçesi verilmiş ve Yargıtay’ın ilgili dairesi tarafından 28/02/2018 tarihinde iade dosyası yerel mahkemeye iade edilmiştir. Kişinin Azerbaycan’a iade edilmeye rızasının bulunduğunu beyan etmesi sebebiyle yerel mahkemece yeniden celse açılmış ve 05/03/2018 tarihinde iade talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verilmiştir. İade edilebilirlik kararı 07/03/2018 tarihli Bakanlık kararıyla onaylanmış ve 09/03/2018 tarihinde kişinin Azerbaycan’a teslimi gerçekleşmiştir. Somut olaydan da anlaşılacağı üzere, klasik iade sürecinde iadeye ilişkin nihai karar verilinceye kadar rıza beyanının açıklanması mümkün bulunmaktadır²³¹.

İadesi talep edilen kişinin, iadeye rıza gösterdiğine ilişkin iradesinin sağlıklı ve hukuken geçerli bir şekilde açıklaması son derece önem arz etmektedir. SİDAS’a Ek 3 üncü Protokolün 4 üncü maddesinin birinci fıkrasında ayrıca, kişinin iadeye rıza gösterdiğine ilişkin beyanının talep edilen devletin hukukunda öngörülen usulde belirleneceği ifade edilmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında ise, talep edilen devlete kişinin rızasını serbest iradesiyle ve bunun yasal sonuçlarının tamamıyla farkında olarak beyan etmesi için gerekli tedbirlerin alınması yönünde yükümlülük getirilmiştir. Buna göre, iadesi talep edilen kişi bu amaçla avukat ve gerekli hallerde tercüman yardımı alma hakkına sahip olacaktır. Uygulamada iadesi talep edilen

---

within 10 days from the date of the provisional arrest. This time limit does not apply where the requested Party made a reservation to Article 2, paragraph 1.”

²³¹ Somut olayda, rızaya dayalı usulde mahkemenin iade edilebilirlik kararından sonraki 5 gün içerisinde iade süreci tamamlanarak teslimin gerçekleşmesi, rızaya dayalı iade usulünün etkinliğinin göstergesi olması bakımından iyi uygulama örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

kişinin avukata ve tercümana erişim hakkının etkili bir şekilde kullanılmasını sağlamak için talep edilen devletin gerekli tüm tedbirleri alması önem arz etmektedir. Yetkili adli makam tarafından, iadesi talep edilen kişiye, iadeye rıza gösterilmesinin yasal sonuçları açıklanmalı ve bu konuda kişinin bilgilendirilmesi gerekmektedir. Adli makam tarafından yapılacak bilgilendirme, klasik iade usulünün sağladığı garantilerinden feragat etmenin sonuçlarını ve aynı zamanda verilen rızanın kural olarak geri alınmazlığını içermelidir.

İadesi talep edilen kişi, adli makam tarafından yapılan bilgilendirmeden sonra iadeye rıza gösterdiğini açıklarsa, bu beyanının talep edilen devletin hukukuna uygun olarak kayıt altına alınması gerekmektedir²³². Kişinin iadeyi kabul etmediğini bildirmesi halinde, klasik iade usulünde iade işlemlerine devam olunmaktadır. Uygulamada, ağır ceza mahkemesi tarafından iadesi talep edilen kişinin hazır bulunduğu celsede, kişinin rızaya dair iradesi tespit edilmekte ve rıza beyanı duruşma tutanağına derc edilmektedir.

Kural olarak iadesi talep edilen kişi tarafından verilen rızanın geri alınması mümkün bulunmamaktadır²³³. Ancak kişinin rızaya dayalı iadenin kendisi açısından doğuracağı hukuki sonuçların farkında olarak beyanda bulunması gerektiğinden, bu farkındalığı ve kişinin yetkili makamlar tarafından bilgilendirilmiş olmasını garanti altına almak adına, SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün 4 üncü maddesinin beşinci fıkrasında rızanın geri alınmasına olanak tanınmıştır.

Buna göre, taraf devletlerin imza sırasında veya daha sonra herhangi bir zamanda beyanda bulunarak, rızanın geri alınmasına izin vermelerine olanak tanınmıştır²³⁴. Türkiye'nin maddeye ilişkin beyanına göre, rızanın geri alınması iadeye ilişkin nihaî karar verilinceye kadar gerçekleştirilebilecektir.

Rızanın geri alındığının bildirilmesi halinde, bu durumun talep edilen devlet tarafından kayıt altına alınması ve derhal talep eden devlete bildirilmesi

---

²³² Bkz. SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün 4 üncü maddesinin üçüncü fıkrası.

²³³ Bkz. SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün 4 üncü maddesinin dördüncü fıkrası.

²³⁴ SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün 4 üncü maddesinin beşinci fıkrasının uygulanmasına ilişkin olarak Letonya, Litvanya, Slovenya, İsviçre, Türkiye ve Ukrayna olmak üzere altı ülke rızanın geri alınmasının mümkün olduğunu belirtmiştir.

gerekmektedir. Bununla birlikte SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolde, rızanın hangi usulde geri alınabileceğine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla, rızanın geri alınması durumunda, rıza beyanının tespitinde izlenecek usulün tekrarlanmasına gerek bulunmadığı değerlendirilmektedir²³⁵.

İade talebine konu kişi rızaya dayalı iade beyanını geri aldığı anda, klasik iade usulüne devam edilecektir. Bu durumda, talep eden devletin SİDAS'ın 12 nci maddesinde belirlenen belgelerin hangi süre içerisinde sunulması gerektiği sorusu akla gelmektedir. Açıklayıcı raporda, iadesi talep edilen kişinin basitleştirilmiş usulde iadeyi kabul ettiğine dair beyanının talep eden devlete bildirildiği ve talep eden devletin iade talebine esas belgeleri düzenlemeyi bıraktığı tarihte kalan süre içerisinde SİDAS'ın 12 nci maddesine uygun olarak iade evrakının sunulmasının gerektiği ifade edilmiştir. Bu hesaplama, iade amacıyla tutuklanan kişinin, tutuklu kalacağı gün sayısının hesaplanması bakımından önem arz etmektedir.

8. İade Kararı

6706 sayılı Kanununun 17 nci maddesi kapsamında ağır ceza mahkemesi tarafından kişiye iade edilmeyi kabul edip etmediği sorulması ve kişinin iadeyi kabul etmesi durumunda mahkeme kişinin açıkladığı kabul beyanı ile ilgili değildir. Bir başka ifadeyle, kişinin iade talebinin kabulüne ilişkin iradesinin varlığı mahkemenin yabancı devletin talebi hakkında olumlu karar vermesini gerektirmeyecektir. Maddenin üçüncü fıkrasında açıklandığı üzere mahkeme bu durumda, Türk hukukunda yer alan kurallar ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşma hükümlerine göre değerlendirme yaparak iade talebinin "reddine" veya "kabul edilebilir olduğuna" karar verir. Mahkeme, rızaya dayalı iade usulünde de iade talebine esas belgelerin yetersiz olduğuna kanaat getirirse, talep eden devletten ilave bilgi ve belge talep edebilir.

Klasik iade usulünden farklı olarak, rızaya dayalı usulde mahkemenin verdiği karara karşı itiraz yoluna başvurulabilir²³⁶. Mahkeme kararına karşı itirazın, 5271

---

²³⁵ Bkz. SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün açıklayıcı raporunun 43 üncü paragrafi.

²³⁶ Bkz. 6706 sayılı Kanununun 17 nci maddesinin üçüncü fıkrası.

sayılı CMK'nın 268 inci maddesi uyarınca tefhim tarihinden itibaren 7 gün içerisinde yapılması gerekir. Karara itiraz edilmemesi veya itiraz sonucu kararın kesinleşmesi halinde iade evrakı, sürecin tamamlanmasını teminen “merkezi makam” sıfatını haiz Adalet Bakanlığına iletilir.

Rızaya dayalı iade usulünde, mahkemenin verdiği kesinleşmiş iade edilebilirlik kararının yerine getirilip getirilmemesi merkezi makamın onayına bağlıdır. Merkezi makama tanınan bu yetki uyarınca, iade edilebilirlik kararının uygulanmasına Adalet Bakanı karar vermektedir²³⁷. İade talebinin kabulü veya reddine ilişkin karar, talep eden devlet yetkili makamlarına ve iadesi talep edilen kişiye bildirilir.

Rızaya dayalı iade usulünde, olağan iade usulüne ilişkin 6706 sayılı Kanunun 19 uncu maddesinin uygulanması gerekmediğinden, iade kararının yerine getirilmesi için Dışişleri ve İçişleri Bakanlıklarının görüşlerinin alınması zorunluluğu bulunmamaktadır.

6706 sayılı Kanunda, rızaya dayalı usulde hangi süre içerisinde nihai iade kararın verileceğine dair hüküm yer almamaktadır. Bununla birlikte SİDAS'ın Ek 3 üncü Protokolün 7 nci maddesinde ise, iadesi talep edilen kişinin iadeye rıza verdiği tarihten itibaren yirmi gün içinde talep edilen devletin basitleştirilmiş usul uyarınca iadeye ilişkin kararını talep eden devlete bildireceği hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla, SİDAS'a Ek 3 üncü Protokole taraf olan devletlerin talepleri bakımından 20 günlük sürede rızaya dayalı iade sürecinin tamamlanması ve sonrasında teslim aşamasına geçilmesi gerekmektedir.

9. Teslim

6706 sayılı Kanunda rızaya dayalı iade özelinde, ayrı bir teslim usulü düzenlenmemiştir. Buradan hareketle, klasik iade usulünde olduğu gibi rızaya dayalı

---

²³⁷ Rızaya dayalı iade usulünde, iade edilebilirlik kararına ilişkin onay makamı, devletlerin hukuk sistemlerine göre farklılık göstermektedir. Örneğin; Fransız hukukuna göre “Adalet Bakanlığının görüşü üzerine Başbakanlık kararnamesi, Avusturya hukukuna göre ise “Federal Adalet Bakanının onayı” ile iade kararı onaylamaktadır.

usulde de 6706 sayılı Kanununun 20 nci maddesinde yer alan usul uygulanmak suretiyle kişinin tesliminin gerçekleştirileceği sonucuna varılmaktadır.

SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün 9 uncu maddesinde ise, Protokolün ruhuna uygun olarak, kişinin iadesi kabul olduğunda hızlı bir şekilde tesliminin gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Buna göre, teslimin en kısa sürede ve tercihen iade kararının bildiriminden itibaren on gün içinde gerçekleşmesi gerekmektedir.

Açıklayıcı raporda anılan maddeye ilişkin olarak, SİDAS'ın iadesi kabul edilen kişinin teslimini düzenleyen 18 inci maddesinin, rızaya dayalı iade usulü açısından da geçerli olacağı kabul edilmiştir. Aynı şekilde, teslimin ertelenmesi veya şartlı teslim konuları SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolde ayrıca düzenlenmediğinden; SİDAS'ın 19 uncu maddesinde yer alan hükümlerin rızaya dayalı iade usulü için de uygulanacağı kabul edilmiştir.

10. Transit Geçiş

Klasik iade usulünde olduğu gibi, rızaya dayalı usulde iadesi kabul edilen kişinin teslimi için üçüncü bir ülkenin transit geçiş için kullanılması halinde, bu devlette transit geçiş izni talep edilmelidir. SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün "transit geçiş" başlığını düzenleyen 11 inci maddesinde;

"Sözleşme'nin 21. Maddesinde belirlenen şartlar uyarınca transit geçiş durumunda, kişinin talep eden Tarafa basitleştirilmiş usul uyarınca iade edilecek olması halinde, aşağıdaki hükümler uygulanır;

a. transit geçiş talebi, işbu Protokolün 2. Maddesinin 1. Fıkrasında istenen bilgiyi içerir;

b. Transit geçiş izni talep edilen Taraf, a bendinde öngörülen bilginin söz konusu Tarafın transit geçiş hakkında bir karar vermesi açısından yetersiz olması durumunda, ek bilgi talep edebilir." hükümleri yer almaktadır.

Bu maddeye göre; rızaya dayalı usulde iadesine karar verilen kişinin üçüncü bir ülkeden transit geçişi durumunda, SİDAS'ın 12 nci maddesinde belirlenen belgelerin transit geçiş talebine eklenmesine gerek bulunmamaktadır. Üçüncü ülkeye

iletilecek transit geçiş talebi için Protokolün 2 nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan bilgilerin, transit geçiş izninin verilmesi için genel olarak yeterli olacağı kabul edilmektedir. Bununla birlikte, talebin iletildiği nc devlet tarafından bu bilgilerin yeterli olmadığının değerlendirildiği istisnai durumlarda, ilave bilgi talep edilmesi mümkündür.

B. Yabancı Devletten Türkiye’ye Rızaya Dayalı İade

1. Genel Olarak

6706 sayılı Kanunun Türkiye’nin iade taleplerini düzenleyen 22 nci maddesinde, rızaya dayalı iade usulü düzenlenmemiştir. Buna karşın, Türkiye’nin yabancı bir devletten iade talebinde bulunması halinde, bu devlet mevzuatının “rızaya dayalı iade” usulüne cevaz vermesi durumunda, ilgili devletin bu usulü uygulayarak, iade talebine konu kişinin Türkiye’ye teslim edilmesi her zaman mümkün bulunmaktadır.

2. Rızaya Dayalı İadenin Usulü ve Teslim

İki veya çok taraflı andlaşmalarda yer alan hükümler çerçevesinde, her devlet iade işlemlerinde uygulayacağı kural ve usulleri kendi iç hukuklarına göre belirlemektedir. İade işlemlerinin talep edilen devlet hukukuna göre yerine getirilmesi nedeniyle, “rızaya dayalı iade” usulünün de ne şekilde uygulanacağı konusu her bir devletin kendi hukukuna ve içtihadına göre takdir edilmektedir. Dolayısıyla Türkiye tarafından yabancı bir devlete iletilen iade taleplerinde iadesi talep edilen kişi iadeye rıza gösterdiğini beyan ettiği takdirde, talep eden devletin i hukukunda yer alan kurallar dâhilinde iade süreci tamamlanacaktır,

Uygulamada iadesi talep edilen kişinin, rızaya dayalı usulde iadeyi kabul ettiğini beyan etmesi ve kabul beyanı doğrultusunda talep edilen ülkenin iadeyi uygun görmesi halinde; iade kararı ve kişinin Türkiye’ye getirilmek üzere teslim alınmasına ilişkin seyahat programı diplomatik kanaldan veya INTERPOL

aracılığıyla Adalet Bakanlığına bildirilmektedir. Adalet Bakanlığı, “merkezi makam” sıfatıyla kişinin teslim alınacağı seyahat programını uygun bulduğu takdirde; gerekli yazışmaları tamamlamakta ve kişinin Türkiye’ye teslimini takiben hakkındaki yakalama kararının infazı için yetkili adli makamlar önüne çıkarılmasını sağlamaktadır.

Yabancı ülkeden Türkiye’ye iadenin rızaya dayalı usulde gerçekleştiği durumlarda; hususilik kuralının uygulanıp uygulanmayacağı sorunu önem taşımaktadır. Kural olarak, talep edilen devletin iade kararıyla birlikte kişinin hususilik kuralından da feragat edip etmediği ve kişinin iadeyi kabul etmiş olmasının hususilik kuralından da feragat ettiği anlamına gelip gelmediği konularını bildirmesi beklenir. Talep edilen devlet tarafından bu yönde bir bildirim yapılmadığı durumlarda, muhtemel bir hak kaybına sebebiyet verilmemesi için merkezi makam tarafından iadeyi gerçekleştiren devletten bilgi talep edilmesi ve sonucuna göre hususilik kuralının uygulanmasını teminen ilgili Türk adli makamına bilgilendirme yapılması uygun olacaktır.

IV. RIZAYA DAYALI İADEDE HUSUSİLİK KURALI

A. Genel Olarak

Klasik iade usulünde olduğu gibi, rızaya dayalı iade usulünde de hususilik kuralı uygulanmaktadır. Buna göre, kişi iadeye rıza gösterdiğini beyan etmiş olsa dahi; teslim edildiği devlette iade kararına konu olan suç veya suçlar dışında soruşturulması, kovuşturulması ya da mahkûm olduğu cezasının infaz edilebilmesi mümkün bulunmamaktadır.

B. Hususilik Kuralının Uygulanmasından Feragat

SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün 5 inci maddesi uyarınca;

“Her bir Devlet, imza sırasında veya tasdik, kabul, onay veya katılım belgesini tevdi ederken, veya sonraki herhangi bir zamanda, işbu Protokolün 4. Maddesi uyarınca bu Devlete iade edilen kişinin

a. iadeye rıza göstermesi veya

b. iadeye rıza vermesi ve hususilik kuralı hakkında açıkça feragat etmesi halinde, Sözleşme'nin 14. Maddesinde belirtilen kuralların uygulanmayacağını beyan edebilir.”

Bu maddeye iki şekilde beyanda bulunmak mümkündür. Birinci durumda, kişinin açıkça iadeyi kabul etmesi halinde, kabul beyanının doğal bir sonucu olarak hususilik kuralının da uygulanmayacağı ifade edilmiştir²³⁸.

İkinci durum ise, kişinin iade edilmeye rıza göstermesi ve bunun yanı sıra hususilik kuralının uygulanmasından açıkça feragat etmesine ilişkindir. Türkiye maddede tanınan imkan doğrultusunda, yabancı bir devlete iade edilen kişinin iadeye rıza göstermesi ve hususilik kuralından açıkça feragat ettiğini bildirmesi halinde SİDAS'ın 14'üncü maddesinde yer alan kuralların uygulanmayacağına ilişkin beyanda bulunmuştur²³⁹.

Maddedeki düzenleme SİDAS'ın 14 üncü maddesinde yer alan hususilik kuralının basitleştirilmiş iade usulünde de uygulamasına hukuki dayanak sağlamakla birlikte, taraf devletlere maddedeki seçeneklerden birine ilişkin beyanda bulunulması konusunda herhangi bir yükümlülük getirmemektedir. Dolayısıyla bu madde kapsamında bir beyanda bulunmayan ve talep edilen devlet olarak hareket eden taraflar için, SİDAS'ın 14 üncü maddesinin uygulanması geçerli olmaya devam edecektir.

---

²³⁸ Avusturya, Çekya ve Litvanya kişinin rızaya dayalı iade usulünü kabul etmesi halinde hususilik kuralından da feragat etmiş sayılacağını belirtmişlerdir.

²³⁹ Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Almanya, Letonya, Moldova, Romanya, Slovenya, İsviçre, Ukrayna ve Türkiye ise kişinin hususilik kuralından açıkça feragat ettiğini bildirmesi halinde SİDAS'ın 14 üncü maddesinin uygulanmayacağına yönünde beyanda bulunmuşlardır.

İadesi talep edilen kişinin hususilik kuralından feragati konusu SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün 4 üncü maddesinde, iadeye rıza verilmesi konusuyla birlikte düzenlenmiştir. Buna göre, hususilik kuralından feragatin, talep edilen devletin yetkili adli makamları önünde ve talep edilen tarafın mevzuatına uygun şekilde yapılması gerekmektedir. Türk hukukuna göre hususilik kuralından feragatin iadeye rıza gösterilmesindeki usule uygun olarak, 6706 sayılı Kanun kapsamında ve Kanunun belirlediği yetkili ve görevli ağır ceza mahkemesi önünde yapılması gerekmektedir²⁴⁰.

İadesi talep edilen kişiye hususilik kuralının uygulanmasından vazgeçilmesinin yasal sonuçları adli makamca anlatılmalı ve kişinin yasal sonuçların tam bilincinde olarak verdiği feragat, talep edilen ülke mevzuatına göre kayıt altına alınmalıdır.

Talep edilen devletin adli makamı tarafından anlatılacak hususilik kuralının uygulanmasından feragatin yasal sonuçları, basitleştirilmiş iade işleminin dayalı olduğu suç veya suçlar dışındaki gerekçelerle yargılanma olasılığı ve hususilik kuralından feragat etmenin geri alınmazlığını içermelidir. Ayrıca, bu usulün uygulanması sırasında iadesi talep edilen kişinin avukata ve gerektiğinde tercümana erişim hakkının etkili bir şekilde uygulanmasını teminat altına almak amacıyla, talep edilen devletin gerekli tedbirleri alması önemlidir²⁴¹.

Talep edilen devletin, iade edilen kişinin hususilik kuralının uygulanmasından feragat ettiğini derhal talep eden ülkeye bildirmesi gerekmektedir²⁴². Uygulamada bu bildirim, iade kararıyla birlikte veya en geç teslim anında yapılmaktadır.

Uygulamada bu konuda en sık karşılaşılan sorunlar, mahkeme tarafından iadesi talep edilen kişiye ayrıca hususilik kuralının uygulanmasından vazgeçip vazgeçmediğinin sorulmaması ile rızaya dayalı iade kararıyla birlikte hususilik kuralının uygulanmasından vazgeçilip vazgeçilmediğinin talep eden devlete bildirilmemesinden kaynaklanmaktadır. Nitekim Almanya tarafından iadesi talep edilen bir Alman vatandaşı hakkında rızaya dayalı usulde yürütülen iade yargılanmasında, mahkemece iadesi talep edilen kişinin iadeye rıza gösterdiğini

---

²⁴⁰ Bkz. 6706 sayılı Kanunun 17 nci maddesinin ikinci fıkrası.

²⁴¹ Bkz. SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün açıklayıcı raporunun 34 üncü paragrafi.

²⁴² Bkz. SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün açıklayıcı raporunun 43 üncü paragrafi.

beyan etmesi üzerine iade talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verilmiş ve bu karar doğrultusunda kişi Almanya'ya iade edilmiştir. İade yargılamasında kişiye ayrıca ve açıkca hususilik kuralının uygulanmasından feragat edip etmediği sorulmamıştır. Konunun bilahare Almanya tarafından istifsar edilmesi üzerine, somut olayda iade edilen kişinin iade yargılaması esnasında alınan beyanında sadece iade edilmeye rıza gösterdiği dikkate alınarak, hususilik kuralından feragat etmediği değerlendirilmiştir.

Benzer şekilde Hollanda'dan Türkiye'ye rızaya dayalı iade kapsamında iade edilen bir Türk vatandaşı hakkında iade kararına konu suçlar dışında yargılanması hususunda işlem yapılmak istenildiğinde, kararla birlikte bildirilmediğinden Hollanda'dan iade edilen kişinin iadeye rızasına hangi kapsamda açıkladığı hususunda bilgi talep edilmiştir. Hollanda makamlarınca iade edilen kişinin rızaya dayalı iade usulüyle Türkiye teslimine muvafakat ettiği ve hatta hususilik kuralının uygulanmasından da feragat ettiği bildirilmesi üzerine kişi hakkındaki diğer adli işlemlere devam olunabilmiştir.

C. Hususilik Kuralının Uygulanmasından Feragatin Geri Alınması

SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolün 4 üncü maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca, hususilik kuralından feragat etmenin geri alınması kural olarak mümkün değildir. Bununla birlikte hususilik kuralının sonuçlarına verilen önem nedeniyle, taraf devletlere Protokolün imzalanması esnasında veya daha sonraki bir zamanda yapılacak beyanla feragat beyanının geri alınmasını geri almaya izin vermelerine olanak tanınmıştır. Türkiye anılan düzenlemeye ilişkin beyanına göre, hususilik kuralının uygulanmasından feragatin geri alınması mümkün bulunmaktadır.

Hususilik kuralının uygulanmasından feragatin geri alınması, talep edilen devletin iç hukukuna uygun olarak kayıt altına alınır ve ivedilikle talep eden devlete bildirilir.

Rızaya dayalı usulde, iadesi talep edilen kişi talep eden devlete teslim anına kadar hususilik kuralından feragat ettiğine dair beyanını geri alabilir²⁴³. Dolayısıyla,

---

²⁴³ Bkz. SİDAS'a Ek 3 üncü Protokol'ün 4 üncü maddesinin beşinci fıkrası.

kişinin fiilen talep eden ülke görevlerine teslim edildiği ana kadar feragat beyanını geri alması mümkün bulunmaktadır.

Böyle bir sınırlayıcı süre koymadaki amaç, zamanında yapılmayan bir geri alma beyanının, hususilik kuralının uygulamasında yaratacağı zorlukları bertaraf etmektir. Devletlerin, iç hukuklarında hususilik kuralından feragatin geri alınmasına ilişkin olarak belirleyecekleri sınırlayıcı süreler Protokolde yer alan düzenlemeye uygun olmalıdır.

SONUÇ

Suçluların iadesi; bilinen en eski adli iş birliği türü olmasının yanı sıra, günümüzde halen devletler tarafından sıklıkla başvuru ve bu sebeple büyük önem yüklenen bir kurumdur. Devletler, adli iş birliğinin önemini farkında olarak suçluların iadesi konusunda ikili ve çok taraflı anlaşmalara taraf olmuş ve bu anlaşmalara uygun şekilde suçluları iade etme yükümlülüğü altına girmişlerdir.

Her ne kadar, en geniş katılımı uygulanan SİDAS ile devletlerin aralarında imzaladığı ikili anlaşmalar suçlu iadesine dair detaylı hükümler içerse de; devletlerin bu hükümlere ilişkin yorumlarındaki ve uygulamalarındaki farklılıklar ile kurumun devletlerin siyasi iradeleriyle yakından ilgili oluşu uygulamada sıklıkla iade taleplerinin reddine ve dolayısıyla suçluların cezasız kalmasına neden olabilmektedir.

Bu duruma ilk örnek, devletlerin çifte cezalandırılabilirlik ilkesini son derece katı bir şekilde uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Suçluların iadesi kurumunun etkin bir şekilde uygulanabilmesi için, devletlerin çifte cezalandırılabilirlik ilkesini esnek bir şekilde uygulamaları zorunludur. Bu ilke kapsamında yapılacak değerlendirmelerde, suçun iade taleplerinde ne şekilde adlandırıldığı yerine suça konu fiilin talep edilen devlet hukukunda cezalandırılması gereken bir suçu oluşturup oluşturmadığı irdelenmelidir. Özellikle, terör suçları bakımından bu değerlendirme ayrı bir hassasiyet içermelidir. Devletler terör suçlarının, talep eden devletin kamu düzeninin yanı sıra tüm uluslararası toplumun kamu düzenini bozduğunun bilincinde olarak; çifte cezalandırılabilirlik ilkesini genel bir ret sebebi olarak uygulamaktan kaçınmalıdır.

Uygulamada iadesi talep edilen suçlulara, talep edilen devlet tarafından iade talebinden önce ve hatta iade talebi sonrasında mülteci statüsü tanınması ve iade taleplerinin reddedilmesi sıklıkla karşılaşılan bir diğer sorundur.

1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin 1 inci maddesinin f fıkrasının b bendi uyarınca, mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye

sığınmadan önce, sığındığı ülkenin dışında siyasi olmayan ağır bir suç işlediğine dair ciddi kanaat mevcut olan kişi hakkında sözleşme hükümlerinin uygulanması ve kişinin mülteci statüsü kazanması mümkün değildir. Bunun yanı sıra söz konusu olgular, mülteci statüsünün verilmesinden sonra ortaya çıkmış olsa bile mülteci statüsünün iptali veya geri alınması mümkündür. İadesi talep edilen kişinin mülteci statüsünü hak edip etmediği tespit edilirken, ilgili kişinin kötü muameleden mi yoksa adaletten mi kaçtığına tespiti önemlidir. Bu bakımdan devletler iadesi talep edilen kişilere mülteci statüsü tanınmasında daha hassas davranılmalıdır.

Suçluların iadesi uygulamalarında karşılaşılan bir diğer sorun ise; özellikle devletlerin iç hukuklarında yer alan mekanizmaların ağır işlemesi sonucu suçluların iadesinin etkin ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilememesidir.

Uygulamada karşılaşılan bu güçlüğü aşılması için SİDAS'a Ek 3 üncü Protokolde düzenlenen "basitleştirilmiş iade" usulü, beraberinde getirdiği hızlı ve etkili uygulamalar sebebiyle, uluslararası hukukta önemli bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda Protokol hükümlerine uygun olarak 05/05/2016 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6706 sayılı Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununda yer alan "rıza dayalı iade usulü", Kanunun Türk adli iş birliği sistemine getirdiği yeniliklerin başında yer almaktadır.

6706 sayılı Kanunun yürürlük tarihi dikkate alındığında, rızaya dayalı iade usulünün henüz çok yeni bir kurum olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte Adalet Bakanlığı istatistiklerine baktığımızda, 6706 sayılı Kanunun yürürlük tarihi olan 05/05/2016 tarihinden bu yana yabancı devletlerin Türkiye'ye ilettiği iade talepleri özelinde 26 kişinin iadesinin gerçekleştirildiği; bunlardan 5 kişinin rızaya dayalı iade usulünde tesliminin gerçekleştiği ile 2 kişinin iade sürecinin rızaya dayalı usulde devam ettiği görülmektedir²⁴⁴. Rızaya dayalı iade usulünün Türk hukuku açısından yeni bir kurum olması nedeniyle etkin bir şekilde uygulanıp uygulanmadığı ve Türk suçlu iadesi sistemi içerisindeki konumu zaman içerisinde daha iyi değerlendirilebilecektir.

---

²⁴⁴Yabancı devletlere iletilen suçlu iadesi talepleri bakımından rızaya dayalı usule ilişkin istatistik tutulmadığından bu konuda bir değerlendirme yapılamamıştır.

Bununla birlikte, uygulamada karşılaşılan bazı durumların kurumun gerektiği şekilde uygulanmasını olumsuz etkileyebildiği görülmektedir. Bu durumun ilk örneğini, kişinin iadeye rıza göstermesinin yanı sıra hususilik kuralının uygulanmasından da vazgeçip vazgeçmediği konusundaki iradesinin mahkemece tespit edilmemesi oluşturmaktadır.

Rızaya dayalı usulde mahkeme huzuruna çıkan kişinin iadeye ilişkin verdiği rızanın hukuki sonuçları bakımından yeterli derecede aydınlatılması da son derece önemlidir. Bu noktada, kişinin rıza beyanını geri almasının mümkün olduğu ile hangi zamana kadar bu beyanından dönebileceği konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda adli makamların kuruma ilişkin farkındalığının artırılması büyük önem taşımakta olup; gerekli teknik bilgi ve tecrübeye sahip olması nedeniyle Adalet Bakanlığının bu konudaki çalışmaları ile kurumun daha etkin uygulanmasının sağlanabileceği düşünülmektedir.

Konu uluslararası boyutta ele alındığında ise, devletlerin iç hukuklarında yer alan rızaya dayalı iade sistemlerinin rızanın geri alınması, hususilik kuralından feragatin açıklanış şekli ve iadeye karar veren nihai makam gibi bazı noktalarda birbirleriyle uyumlu olmadığı görülmektedir. Devletlerin suçlu iadesi konusunda yapacakları ikili andlaşmalarda rızaya dayalı iade usulüne yer vermeleri ile rızanın geri alınması ve hususilik kuralından feragatin açıklanış şekli bakımından gerekli uyumun sağlanabileceği değerlendirilmektedir. Andlaşmalar yoluyla sağlanacak uyumlaştırmayla, devletler benzer usul, sorumluluk ve yükümlülüklerle hareket edebileceklerdir.

Son olarak, rızaya dayalı usulde nihai iade kararını alan makamın niteliğinde devletlerin sistemlerinde farklılıklar bulunduğu bilinmektedir. Geleneksel yaklaşımda suçluların iadesinin hem adli hem de idari süreçleri gerektiren karma bir sistem olduğu kabulünden hareketle; çoğu devletin rızaya dayalı iade sisteminde adli makamlar tarafından iade edilebilirlik kararı verilmesi ve sonrasında bu kararın idari bir makamın onayına sunulması tercih edilmiştir. Bununla birlikte, günümüzde iade sürecinin daha çok yargısal bir tasarruf olması gerektiği yönünde yaklaşımın kabul gördüğü bilinmektedir.

Bu konuda “Avrupa Tutuklama M zekerresi” iyi uygulama  rneği olarak gösterilebilir. AB  ye devletleri arasında kabul gören bu uygulamada merkezi makamlar sürecin dışında bırakılmış ve iade sürecinin yürütülmesinde tüm yetkiler mahkeme ve savcılıklara, yani adli makamlara verilmiştir. AB’nin adli iş birliği birimi olan EUROJUST ile Avrupa Yargı Ağı’nın (European Judicial Network-EJN) alıŐmalarıyla bu uygulamanın neredeyse sorunsuz bir Şekilde işlediği bilinmektedir. Dolayısıyla gelecekte rızaya dayalı iade usulünden beklenen verimliliğin elde edilememesi halinde, devletlerin uluslararası hukukta yükselen bu yaklaşım doğrultusunda adli makamların süreçteki karar alma yetkilerini artırma yoluna gidebilecekleri değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

ESERLER/MAKALELER

ACER Yücel, KAYA İbrahim, Uluslararası Hukuk, 9. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2018

ALTINER Sümeyra, Uluslararası Hukuk Kurallarına ve Türk Ceza Hukuku Hükümlerine Göre Suçluların İadesi, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.8/1, 2011

ARTUK M. Emin, GÖKCEN Ahmet, ALŞAHİN M. Emin, ÇAKIR Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017

AYBAY Rona, “Uluslararası Anlaşmaların Türk Hukukundaki Yeri”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.70, 2007

AYDIN Devrim, Ceza Kanunlarının Yer Yönünden Uygulanması, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 94, 2011

BASSIOUNI, M. Cherif, International Extradition: United States Law and Practise, , Oxford University Press, 16th Edition, 2014

BAYTEMİR KONTACI Burcu, Suçluların Geri Verilmesinde Yeni Arayışlar: Geri Vermede Basitleştirilmiş Usul, Dr. Dr. h.c. Silvia Tellenbach’a Armağan, Seçkin Yayınları, Ankara, 2018

CENTEL Nur, ZAFER Hamide, ÇAKMUT Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 10. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2017

CİHAN Erol, YENİSEY Feridun, “Ne Bis İn İdem” İlkesi, Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı, 1. Baskı, Galatasaray Üniversitesi Yayını, İstanbul, 2004

DEMİRBAŞ Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019

DUGARD John, VAN DEN WYNGAERT Christine, Reconsiling Extradition With Human Rights, The American Journal of International Law, S. 92, 1998

EREM Faruk, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,12. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 1984

ERGÜL Ergin, Sınırdışı Etme, Geri Gönderme ve Geri Verme, 1. Baskı, Yargı Yayınevi, Ankara, 2012

ERGÜL Ergin, Teori ve Uygulamada Suçluların İadesi ve Hükümlülerin Nakli, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2003

ERMAN Sahir, Askeri Ceza Hukuku, 6. Baskı, Sermet Matbaası, İstanbul, 1974

Extradition–European Standards, Strasbourg, Council of Europe Publishing, 2007

GÜLER Ülkü, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununa Göre Suçluların Geri Verilmesi, Adalet Dergisi, S.28, 2007

HAFIZOĞULLARI Zeki, ÖZEN Muharrem, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,11.baskı, US-A Yayıncılık, Ankara, 2018,

HANNAY, William M., International Terrorism and the Political Offence Exception to Extradition,Columbia Journal of Transnational Law, Vol. 18, 1980

HASSAN Ümit, Siyasal Suç Kavramı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 26, S. 1, 1971

İÇEL Kayıhan, Suçluların Geri Verilmesi, İÜHFİM, C.30, S.1-2, 1971

KOÇAOĞLU Serhat Sinan, Uluslararası Ceza Hukuku ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Perspektifinden Evrensellik İlkesi, Ankara Barosu Dergisi, S. 1, 2010

MERT Harun, Suçluların Geri Verilmesi ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, Adalet Dergisi, S. 43, 2012

ÖZBEK Veli Özer, DOĞAN Koray, BACAKSIZ Pınar, TEPE İlker, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2017

ÖZEN Mustafa, Non Bis İn İdem (Aynı Fiilden Dolayı İki Kez Yargılama Olmaz) İlkesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 14, S. 1, 2010

ÖZGEN Eralp, Suçluların Geri Verilmesi, 1. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1962

ÖZTÜRK Bahri, ERDEM Mustafa Ruhan, Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 18. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2018

RUHİ Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Suçluların İadesi, AÜEHFD Dergisi, C.7, S. 1-2, 2003

SOYASLAN Doğan, Af, Anayasa Yargısı Dergisi, C.18, 2001

SOYASLAN Doğan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018

SOYASLAN, Düşünce Özgürlüğü ve 4744 Sayılı Kanunla Değiştirilen Terörle Mücadele Kanunu, Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı, 1. Baskı, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004

ŞEN Eran, Uluslararası Ceza Mahkemesi, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2009

TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, Uluslararası Ceza Hukuku, 5.baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019

TEZCAN Durmuş, Ölüm Cezasını Gerektiren Suçlarda Suçluların Geri Verilmesi Sorunu, AÜSBFD, S.38, 1983

TURHAN Faruk, Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanununa Göre İadenin Kabul Edilebilirlik Koşulları: Doktrin Ve Uluslararası Gelişmeler Işığında Bir Değerlendirme, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 8/2, 2018

TURHAN Faruk, Ölüm Cezasının Kaldırılmasına İlişkin Gelişmeler ve Suçluların İadesi Hukukuna Etkisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.4, 1999

Uluslararası Adli İş Birliği Tasarısı, Adalet Bakanlığı, Ankara, 2014

ULUTAŞ Ahmet, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Suçluların Geri Verilmesi, 1.Baskı, Şen Matbaa, Ankara

ULUTAŞ Ahmet, Suçluların Geri Verilmesinde Vatandaşlığın Rolü ve Türk Vatandaşlığı Kanununun 28 inci Maddesinin Geri Verme Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi, Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 2011

ULUTAŞ Ahmet, Türk Geri Verme Hukukunda Terminoloji Birliği İhtiyacı Ve Bu Açından Türkiye-Tunus Sözleşmesi'nin Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, 2012

ÜNAL Şeref, Uluslararası Hukuk, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005

Yabancı Uluslararası Adli İşbirliği Kanunları, Adalet Bakanlığı, 2014

MEVZUAT

1982 Anayasası

6706 sayılı Cezai Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu

5901 Türk Vatandaşlığı Kanunu

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunu

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

DİĞER KAYNAKLAR

Adalet Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, İkili Sözleşmeler: <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/ikili.html> (Erişim Tarihi: 16/06/2019)

Adalet Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, Suçluların İadesi ve Hükümlü Nakli Konularında Adli Makamlarımızca Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar Konulu Genelge: <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/genelgeler/genelgeler.html> (Erişim Tarihi: 16/06/2019)

Adalet Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, Kırmızı Bülten: http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/adli_yardimlasma/adli_isbirligi_ceza/kbulten.html (Erişim Tarihi: 16/06/2019)

Council of Europe, European Convention on Extradition: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680064587> (Erişim Tarihi: 16/06/2019)

Council of Europe, Explanatory Report of European Convention on Extradition: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800c92bc> (Erişim Tarihi: 16/06/2019)

Council of Europe, Chart of signatures and ratifications of European Convention on Extradition: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/024> (Erişim Tarihi: 16/06/2019)

Council of Europe, Additional Protocol to the European Convention on Extradition: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680076da5> (Erişim Tarihi: 16/06/2019)

Council of Europe, Second Additional Protocol to the European Convention on Extradition: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680077974> (Erişim Tarihi: 16/06/2019)

Council of Europe, Third Additional Protocol to the European Convention on Extradition: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482c> (Erişim Tarihi: 16/06/2019)

Council of Europe, Chart of signatures and ratifications of Third Additional Protocol to the European Convention on Extradition:

https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/209/signatures?p_auth=batqZh9E (Erişim Tarihi: 16/06/2019)

Council of Europe, Explanatory Report of Third Additional Protocol to the European Convention on Extradition:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d3839> (Erişim Tarihi: 16/06/2019)

Council of Europe, Fourth Additional Protocol to the European Convention on Extradition:<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680084830> (Erişim Tarihi: 16/06/2019)

European Union, Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European Arrest Warrant and the Surrender Procedures Between Member States: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32002F0584> (Erişim Tarihi: 16/06/2019)

United Nations Office on Drugs and Crime, Model Law Extradition: https://www.unodc.org/pdf/model_law_extradition.pdf (Erişim Tarihi: 16/06/2019)

United Nations, Report Of The Working Group On The Obligation To Extradite Or Prosecute (Aut Dedere Aut Judicare), 66th Session of the International Law Commission: <http://legal.un.org/ilc/sessions/66/> (Erişim Tarihi: 16/06/2019)